

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 67ον

Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2018

Τεύχος 2ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΑ	
Εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν καὶ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς Λόγος Β΄	5
ΜΙΑΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Μ. Σάββατο: Ἀκολουθία τοῦ ἐπιταφίου/Κυριακὴ τοῦ Πάσχα: Ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως (Ψαλμ. κγ΄ 7-10)	7
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Πῶς παρουσιάζονται οἱ γυναῖκες στὴν Κ.Δ.;	11
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΑΛΤΣΗ	
Λειτουργικὲς Ἀπορίες	13
ΠΡΩΤ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικὰ θέματα τῆς Κατήχησης. Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας	17
ΑΡΧΙΜ. ΒΑΡΝΑΒΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Θανατηφόρες παραμορφώσεις	19
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ΙΖ΄. Ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας	21
ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων	24
ΑΡΧΙΜ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Κυριακὴ τῶν Βαΐων 1 Ἀπριλίου 2018 (Ἰωάν. 12, 1-18)	26
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Μία διαφωνία συζύγων γιὰ μίαν «μονομαχίαν» ἀντιπάλων	28
ΠΡΩΤ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν	31
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΜΠΡΟΥ	
Κοινωνικὲς Προεπαναστατικὲς Ὅμαδες II: Ἐνοπλὰ σώματα	33
ΠΡΩΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΟΚΟΥ	
Μέ στόχο τὴν ἀγάπη	37
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥ	
«Τολμήσας» Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας	40
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Ἀναστάσιμοι Στοχασμοὶ μὲ τὸ τέλος τῆς Πανηγύρεως	42
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟΥΚΗ	
Τὸ πρότυπο ἑνὸς ἀληθινοῦ Ἐπισκόπου	44
Βιβλιοπαρουσίαση	46
Ἐφημεριακά	48

«Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀπρόσωπης θεϊκῆς οὐσίας, ἀλλά τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀπόλυτης ἀλληλοπεριχωρήσεως τῶν Τριῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ Θεάνθρωπος εἶναι τό τέλειο πρότυπο τῆς ἀδιάλειπτης κινήσεως, πέρα ἀπό τόν ἑαυτό Του, πρὸς τόν Θεό-Πατέρα. Ἀναρίθμητα τά χωρία στήν Καινή Διαθήκη πού μᾶς τό ἐπιβεβαιώνουν: «τὴν ἀρχὴν ὅ,τι καὶ λαλῶ ὑμῖν (Ἰω. 14, 10) κ.λπ. Ὁ «πρωτότοκος πάσης κτίσεως» (Κολ. 1, 15), τό «σεσιγημένον μυστήριον» (Ῥωμ. 14, 24), ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ-Πατέρα, ἀνέλαβε ἐκουσίως νά φέρει εἰς πέρας ὅ,τι ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἀρνήθηκε· τὴν ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό στό πρόσωπό Του ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι [...] Ὁ ἀναστημένος Χριστός προσφέρει στόν ἄνθρωπο τὴν ἐπανόρθωση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ὄχι ἀπλῶς στήν ἀρχικὴ τῆς κατάσταση, ἀλλά στήν τελικὴ τῆς, στήν ἐσχατολογικὴ τῆς ἐκδοχῆ. Στὴ Δευτέρα Παρουσία ὑποχρεωτικά θά ἀναστηθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μέ τά σώματά τους, δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί. Σημειώνει χαρακτηριστικά ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας: «... ὅπως μᾶς ἔπλασε χωρίς νά τό θέλουμε, ἔτσι μᾶς ἀναπλάθει χωρίς νά συνεισφέρουμε κάτι ...» (Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Λόγος Β', ΕΠΕ, σ. 344). Δέν θά ὑπάρχει τότε βιολογικός θάνατος. Ἐπιπλέον μᾶς προσφέρει προαιρετικά μιὰ νέα, καινὴ ζωὴ, ἡ ὁποία συμπίπτει μέ ἓνα πλέγμα σχέσεων, μιὰ Κοινότητα, δηλαδή τὴν Ἐκκλησίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας, κατὰ τόν λόγον Του, θά εἶναι Παρῶν καὶ θά μπορούμε νά τρῶμε καὶ νά πίνουμε τό Σῶμα καὶ τό Αἷμα Του: «οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν» (Ματθ. ιη' 20)»*.

* Ἀπόσπασμα ἀπό τό Πασχάλιο Μήνυμα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Σεβαστοί πατέρες,
Χριστός Ἄνέστη!

Ἐναφέραμε σέ προηγούμενο τεῦχος ὅτι ἡ γνώση στήν ὀρθοδοξία δέν ταυτίζεται μέ ἐκείνη τῶν φιλοσόφων, τῶν θρησκειῶν ἢ καί τῶν ἑτεροδόξων, στηριζόμενοι ὁμως στήν ἁγία Γραφή καί τούς πατέρες, ἡ γνώση δέν εἶναι κατάκτηση ἀλλά δῶρο πού προκύπτει ἀπό τήν προσωπική σχέση μέ τόν Θεό. Ἔχουμε ἤδη σχολιάσει τή σχέση γνώσης καί ἐλευθερίας· ἐδῶ θά ἀναφερθοῦμε ἀκροθιγῶς στόν ὄρο ἀγάπη.

Τό περιεχόμενο τῆς ἀγάπης στήν ὀρθοδοξία συνδέεται ἄμεσα μέ τήν ἀντίληψή μας περί Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἄν ξαναθυμηθοῦμε τόν λόγο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ: «...οὐ γάρ ἐκ τῆς οὐσίας ὁ ὢν ἀλλ' ἐκ τοῦ ὄντος ἡ οὐσία...» (Ἐπερ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζόντων, 3,2,12), σημαίνεται ὅτι Αὐτός ὁ Ὡν ὑπάρχει αἰωνίως ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς «οὐσίας» Του, ἀλλά ἐπειδὴ ὑπάρχει ὡς Πατήρ ὁ ὁποῖος γεννᾷ τόν Υἱό καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμα ἀχρόνως.

Αὐτό ἀφ' ἑνός σημαίνει ὅτι δέν ὑπόκειται σέ καμία ἀναγκαιότητα τῆς οὐσίας Του –καί γι' αὐτό εἶναι ἐλεύθερος– καί ἀφ' ἑτέρου ὅτι αὐτήν τήν ἐλευθερία θέλει καί τήν ἄσκει ἐλεύθερα σέ ἀναφορά πρὸς τόν Υἱό καί τό Πνεῦμα. Αὐτή ἡ ἐλεύθερη «ἐξάρτηση» (ἀναφορά) ὀνομάζεται κοινωνία ἢ ἀγάπη. Ἀγάπη δέν εἶναι κάτι τό ὁποῖο προστίθεται στόν Πατέρα· ὁ Πατήρ δέν ἔχει καί ἀγάπη, ἀλλά ἡ ἀγάπη εἶναι τό ἴδιο τό «εἶναι» τοῦ Πατρός: «ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Α' Ἰωα. 4,8). Ἐπομένως τό γεγονός ὅτι ὁ θεός εἶναι Πατήρ δέν εἶναι κάτι πού προστίθεται στήν οὐσία Του, ἀφοῦ: «ἡ οὐσία δὲ καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται, ἀλλ' ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν θεωρεῖται» (Ἰ. Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, 3,6. Migne P.G. 94 1001,D), ἀλλά τό γεγονός ὅτι τό λειτουργημα τοῦ Πατρός παραπέμπει πάντοτε στόν Υἱό ἀποτελεῖ τό περιεχόμενο τῆς ἀγάπης.

Αὐτός ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ Πατρός ἀρχικά ἀποδόθηκε μέ τόν ὄρο «ὑπόσταση» καί ἀργότερα μέ τόν ὄρο «πρόσωπο». Ὁ θεός εἶναι τό Πρόσωπο. Τό πρόσωπο παραπέμπει σέ περισσότερα τοῦ ἑνός ὄντα καί ταυτόχρονα προϋποθέτει ἑτερότητα. Πρόσωπο ἢ ἀγάπη σημαίνει ὅτι ἓνα ὄν θέλει ἐλεύθερα νά ἐξαρτᾷ τήν ὑπαρξή του ἀπό τήν παρουσία ἑνός ἄλλου ὄντος, χωρίς τήν παρουσία τοῦ Ὁποίου, τοῦ Σὺ, ἐκλείπει ἡ μοναδικότητά του: «ἐγώ εἰμι ὁ Ὡν», ὁ Πατήρ, καί ἀντίστροφα. Ἐδῶ ἡ ἀγάπη ὡς ἡ ἀναφορά τοῦ Πατρός στόν Υἱό εἶναι ἡ ὄντολογική ἀπάντηση στό ἐρώτημα: τί εἶναι αὐτό πού κάνει τόν θεό νά εἶναι Πατήρ;

Ὁ Πατήρ ὡς πρόσωπο δέν γνωρίζεται ὑποχρεωτικά. Γνωρίζεται μόνον ἂν ὁ ἴδιος ἀποφασίσει νά κάνει γνωστό τόν ἑαυτό Του, καί γνωρίζεται πάντοτε ὡς ἀγάπη, ὡς δηλαδή ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ Του. Αὐτή ἡ γνώση μᾶς ἀποκαλύπτεται: «οὐδεὶς γινώσκει τόν Πατέρα ...εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὃ ἂν βούληται ἀποκαλυφθῆναι» (Λουκ. 10, 22). Δέν ὑπάρχει ἀπ' εὐθείας γνώση, συνάντηση Θεοῦ Πατρός καί ἀνθρώπου, παρά μόνο «διὰ τοῦ Υἱοῦ» (Ἰω. 14,9). Ὁ «Πρωτότοκος πάσης κτίσεως» (Κολοσ. Α', 16) εἶναι ὁ «Τόπος», «ἡ Χώρα» ἀποκαλύψεως τοῦ Πατρός στόν ἄνθρωπο, ἀλλά στόν Υἱό καί ὁ Πατήρ «γνωρίζει» τόν ἄνθρωπο: « ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ... ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέσταλκεν... ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ» (Α' Ἰω. 4,9-10 ἢ 4,12)· «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα... ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Ἰω. 6,57). Ἡ δὲ ἀγάπη τοῦ Υἱοῦ εἶναι θυσιαστική (Ἰω. 15,13-14) μέ τὴν ἔννοια ὅτι Υἱός θυσιάζει πάντοτε τό θέλημά Του ὑπὲρ τοῦ Πατρός (Λουκ. 22,42-43), ἀλλά καί τὴ ζωὴ Του ὑπὲρ τοῦ κόσμου (Ἰω. 15,13-14). Ἐπομένως ὅποιος ἀποδέχεται τόν Θεάνθρωπο γνωρίζεται ἀπὸ τόν Πατέρα. Ἡ ἀγάπη πρὸς τόν Θεάνθρωπο διέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ πλησίον, κυρίως τοῦ ἐχθροῦ: «ἂν κάποιος πεῖ ὅτι ἀγαπᾷ τόν Θεό καί τόν ἀδελφόν του τόν μισεῖ, εἶναι ψεύτης...» (Α' Ἰω. 4,20-21).

Συμπερασματικά, ὁ ἄνθρωπος δέν φέρει τὴν ἀγάπη ἀπὸ τὴ φύση του, ἀλλά αὐτὸ ἀποτελεῖ ζήτημα ἀνθρώπινης ἐλευθερίας. Ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν ἄνθρωπο καί αὐτός ἀποδέχεται, εὐχαριστεῖ ἢ ἀρνεῖται. Ὁ Θεός προηγεῖται: «...αὐτὸς πρῶτον μᾶς ἀγάπησε» (Α' Ἰω. 4, 19) καί «ἐκκέχεται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου» (Ρωμ. 5,5). Γιά τόν ἄνθρωπο μποροῦμε νά χρησιμοποιοῦμε καταχρηστικά ἢ κατὰ μετοχὴ τόν ὄρο ἀγάπη καί γνώση: «μειζονα ταύτης ἀγάπη οὐδεὶς ἔχει» (Ἰω. 15,13). Τὰ πρόσωπα δέν γνωρίζονται διὰ τῆς λογικῆς, ἀλλά ἀποφασίζουν τὰ ἴδια ἐάν θά ἐπιτρέψουν τὴ γνώση τους.

Ἡ γνώση στὴν Ἐκκλησία συνδέεται μέ τὴν ἐλευθερία ἢ ὁποῖα ἀσκεῖται ὡς ἀγάπη. Στὴν Ἐκκλησία ἡ ἀγάπη ὡς γνώση δέν ταυτίζεται μέ τὴ λογική, τό συναίσθημα, τόν «ἔρωτα», οὔτε εἶναι ιδιότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἢ ἔνστικτο ἔμφυτο ἢ βιολογική παρόρμηση ἢ ἀνάγκη· οὔτε ταυτίζεται μέ τὴν κοινωνική ἀλληλεγγύη ἢ μέ τόν ἀλτρουισμό, οὔτε μέ παρατήρηση, τόν φιλοσοφικό στοχασμό, τὴν ἔρευνα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου κ.λπ., ἀλλά ἀγκαλιάζει ἔξωθεν τόν ὅλο ἄνθρωπο καί τοῦ ἀλλάζει προσανατολισμό. Ἡ ἀγάπη στὴν ὀρθοδοξία ἀναφέρεται σέ «Ἐκεῖνον» –«τό οὐκ ἄνευ»– ὁ Ὅποιος καθιστᾷ μία ὑπαρξὴ ὄχι ἀπλῶς νά ὑπάρχει, ἀλλά κυρίως νά ζεῖ. Τό νά γνωρίσουμε τόν Θεό δέν εἶναι τόσο ζήτημα «ἀνθρώπινης προσπάθειας», «κάθαρσης τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὰ πάθη», ἀναζήτησης, ἀνακάλυψης, ἀγῶνα· ἐξ ἄλλου καί αὐτὰ δέν εἶναι ἀμόλυντα, ἀφοῦ «οὐδεὶς ἀναμάρτητος» (Ἰω. 8,7), ἀλλά σίγουρα εἶναι ζήτημα ἀποσαφήνισης προσανατολισμοῦ, ἀντλήσεως ταυτότητας, ἀποδοχῆς ὡς δώρου τῆς ὄντως ζωῆς.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντῆς Σύνταξης

Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς Λόγος Β* (ἀποσπάσματα)

Ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα

34. ΣΕ ΣΧΕΣΗ μέ τοῦτα λοιπόν μορεῖ νά εἰπωθεῖ τό ἐξῆς: Ἡ ἀνάστασις εἶναι ἐπανόρθωσις τῆς φύσεως. Αὐτά τά προσφέρει ὁ Θεός ὡς ἐνίσχυσις. Ὅπως πλάθει δηλαδὴ ἀνθρώπους χωρὶς τῆς θέλησῆς τους ἔτσι καὶ τοὺς ἀναπλάθει χωρὶς τῆς δικῆς τους συνεισφοράς. Ἡ βασιλεία ὅμως ἐκείνη καὶ ἡ προσέγγισις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ συνύπαρξις μέ τόν Χριστό εἶναι ἐπιδίωξις τῆς θελήσεως. Γι' αὐτό καὶ εἶναι προσιτά μόνον σέ ὅσους τὴν ἐπιθύμησαν, τὴν ἀγάπησαν καὶ τὴν πόθησαν. Αὐτοὶ εἶναι ἐπόμμενο νά ἀπολαμβάνουν ὅσα πόθησαν, ὅταν τὰ βρίσκουν, δέν συμβαίνει ὅμως τό ἴδιο σ' ἐκεῖνον πού δέν τὰ ἐπιθύμησε. Πῶς θά μοροῦσε ἄλλωστε νά ἀπολαμβάνει καὶ νά χαίρεται πράγματα πού ὑπάρχουν, τά ὅποια δέν τὰ ἐπιθύμησε ὅταν δέν ὑπῆρχαν; Διότι οὔτε θά μοροῦσε νά ἐπιθυμήσει τέτοια καὶ νά τὰ ζητήσει νά τὰ ἀποκτήσει, ἀφοῦ δέν βλέπει τὴν ὁμορφιά ἐκείνη, καί, ὅπως ἔχει εἰπεῖ ὁ Κύριος, «δέν εἶναι δυνατὸν νά λάβει, διότι οὔτε τό βλέπει οὔτε τό γνωρίζει» καὶ τυφλὸς ξέπεσε ἀπό τότε στὴ ζωὴ καὶ δέν ἔχει καμία αἴσθησι καὶ δύναμη, μέ τίς ὁποῖες εἶναι δυνατὸν νά γνωρίσει τόν Σωτῆρα, νά τόν ἀγαπήσει καὶ νά θελήσει νά συνυπάρχει καὶ νά τό κατορθώσει. Γιὰ τόν λόγο αὐτόν δέν

πρέπει νά ἀποροῦμε ἂν ὅλοι ζήσουν ἀθάνατα, ὄχι ὅμως καὶ μέ μακαριότητα, διότι θά ἀπολαύσουν ἐξ ἴσου τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τά δῶρα πού ἐπιβραβεύουν τὴν θέλησι θά ἀπολαύσουν μόνον ἐκεῖνοι πού σέβονται τόν Θεό.

35. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ὁ Θεός ἐπιθυμεῖ ὅλα τά ἀγαθὰ γιὰ κάθε ἀνθρώπο καὶ τά μεταδίδει ἐπίσης ὅλα, τόσο ἐκεῖνα μέ τά ὅποια εὐεργετεῖ τὴν θέλησι ὅσο καὶ ἐκεῖνα μέ τά ὅποια ἐπανορθώνει τὴν φύσι, ἐμεῖς ὅμως, ἐπειδὴ δέν μοροῦμε νά ἀποφύγομε τίς χάρες τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη δέν θέλομε, τίς ἀπολαμβάνομε ὅλοι. Μᾶς εὐεργετεῖ χωρὶς τῆς θέλησῆς μας καὶ μᾶς πιέζει μέ φιλανθρωπία, ὅταν καὶ δέν θέλομε νά ἀποδεχθοῦμε τὴν εὐεργεσία ἀλλὰ καὶ δέν μοροῦμε. Τέτοιο εἶναι καὶ τό δῶρο τῆς Ἀναστάσεως. Δέν ἔχομε τὴν ἐπιλογή οὔτε νά γεννηθοῦμε πρώτη φορὰ οὔτε νά ξαναγεννηθοῦμε ἀφοῦ πεθάνομε ἢ τό ἀντίθετο.

36. Ὅσα λοιπόν ἐξαρθῶνται ἀπό τὴν ἀνθρώπινη θέλησι, ἐννοῶ ἢ ἐπιλογή τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ συγχώρησι τῶν ἁμαρτιῶν, τό ὀρθό ἦθος, ἢ καθαρότητα τῆς ψυχῆς, τό φίλτρο τοῦ Θεοῦ καὶ τό ἔπαθλο αὐτῶν, ἢ ἐσχάτη μακαριότητα, ὅλα αὐτά ἐξαρθῶνται ἀπό τὴν ἐπιλογή μας νά τά πά-

* Εἰσαγωγή, κείμενο, σχόλια ὑπὸ Παναγιώτου Χρηστοῦ. ΕΠΕ, Φιλοκαλία 22. Ἀπόδοσι γιὰ το περιοδικό στὴ νεοελληνική: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη.

ρουμε ἢ νά τά ἀφήσουμε. Ὅποτε ἂν θέ-
λουμε εἶναι δυνατόν καί νά τά ἀπολαύ-
σουμε, ἀλλά πῶς θά γινόταν νά τά ἀπο-
λαύσουμε ἂν δέν τά θέλουμε; Δέν εἶναι
ἐπομένως δυνατόν χωρίς τή θέλησή μας
νά θέλουμε οὔτε νά ἐπιθυμοῦμε διά τῆς
βίας.

37. Ἀλλά καί γιά ἕναν ἄλλο λόγο:
Ἐπειδή ὁ μόνος ὁ Κύριος κατέλυσε τή
φύση τῆς φθορᾶς καί τή γνώμη τῆς
ἁμαρτίας μέ τό να καταστει ὁ πρωτότο-
κος τῶν νεκρῶν καί νά εἰσέλθει πρῶτος
ἀνοίγοντας δρόμο γιά ἐμᾶς στά Ἅγια
τῶν Ἁγίων, καταργώντας τήν ἁμαρτία,
συμφιλιώνοντάς μας μέ τόν Θεό καί
γκρεμίζοντας τόν μεσότοιχο, ἀγιάζοντας
γιά ἐμᾶς τόν ἑαυτό του ὥστε νά εἴμαστε
καί ἐμεῖς ἀληθινά ἁγιασμένοι, εἶναι φα-
νερό ὅτι λογικά θά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τή
φθορά καί τήν ἁμαρτία μόνον ἐκεῖνοι
πού ἐνώθησαν στό θέλημα καί στή φύση
του, ὡς ἄνθρωποι πού ἀγάπησαν τήν
παρουσία του στή γῆ καί τά πάθη του
πεῖσθησαν στά προστάγματά του καί
θέλησαν αὐτά πού ἐκεῖνος θέλει. Ὅσοι
εἶχαν τό ἕνα ἀλλά δέν δέχθησαν τό ἄλλο,
πρᾶγμα φυσικό γιά τούς ἀνθρώπους,
δέν πιστεύουν πλέον ὅτι ἡ σωτηρία προ-
έρχεται ἀπό τόν Σωτήρα καί δέν μετέ-
χουν στό ἀγαθό τῆς γνώσης, εἶναι ἐπό-

μενο, ἐπειδή δέν συμφωνοῦν, νά χάνουν
τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καί τούς στε-
φάνους τῆς δικαιοσύνης, τίποτε ὅμως
δέν τούς ἐμποδίζει νά ἀναστηθοῦν μαζί
μέ τόν Χριστό ἀφοῦ μετεῖχαν στήν ἴδια
φύση μέ Αὐτόν. Τό βάπτισμα εἶναι μό-
νον ἡ αἰτία τῆς ἐν Χριστῷ μακαρίας
ζωῆς, ὄχι τῆς ζωῆς, διότι ἀπλῶς ἀθάνα-
τη ζωή προσέφερε κατά τόν ἴδιο τρόπο
σέ ὅλους ὁ θάνατος καί ἡ ἀνάσταση τοῦ
Χριστοῦ.

38. Γιά τοῦτο ἡ ἀνάσταση εἶναι κοινό
δῶρο σέ κάθε ἄνθρωπο, ἀλλά ἡ ἄφεση
τῶν ἁμαρτιῶν καί οἱ στέφανοι καί ἡ βα-
σιλεία ἐκεῖνων εἶναι μόνον γιά ὅσους
κατέθεσαν τήν ὀφειλόμενη συμβολή, οἱ
ὁποῖοι ἐτοιμάζονται ἀπό ἐδῶ, ὅσο εἶναι
δυνατόν, γιά νά εἶναι σύμφωνοι μέ τόν
βίο ἐκεῖνο καί τόν νυμφίο, ξαναγεννημέ-
νοι, ἀφοῦ ἐκεῖνος εἶναι νέος Ἀδάμ, λά-
μποντας ἀπό ὁμορφιά καί διατηρώντας
τή χάρη πού τούς δώρησε τό λουτρό, ἐφ'
ὅσον αὐτός ὑπῆρξε ὁ «ὠραιότερος ἀπό
τούς γιούς τῶν ἀνθρώπων», καί ἔχουν
ψηλά τό κεφάλι ὅπως οἱ ὀλυμπιονίκες,
διότι εἶναι στέφανος, ἔχουν αὐτιά διότι
εἶναι λόγος, ὀφθαλμούς διότι εἶναι
ἥλιος, ὄσφρηση διότι εἶναι καί μῦρο ὁ
νυμφίος, μῦρο πού χύθηκε, σεμνοί ἐπί-
σης καί ντυμένοι μέ ροῦχα γιά τόν γάμο.

Κάστρο (νύχτα)

Μ. Σάββατο: Ἀκολουθία τοῦ ἐπιταφίου Κυριακή τοῦ Πάσχα: Ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως (Ψαλμ. κγ' 7-10)

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ἀμφιβολία ὅτι ἡ λειτουργική πράξη τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καθιστᾶ μέ τόν παραστατικότερο τρόπο ἐμφανῆ τήν ἀδιάσπαστη σύνδεση τῶν δύο Διαθηκῶν πού συγκροτοῦν τή Βίβλο. Δύσκολα μπορεῖ νά βρεῖ κανεῖς ἕναν ὕμνο πού, ἂν δέν κάνει ἄμεση ἀναφορά σέ κάποιον πρόσωπο ἢ γεγονός τῆς Π. Διαθήκης, νά μήν εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπό τή θεματολογία καί τή φρασεολογία τῆς, ἐνῶ σέ ὅλες τίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες διαβάζονται μικρότερα ἢ μεγαλύτερα παλαιοδιαθηκικά ἀποσπάσματα. Ἰδιαίτερα στούς ἐσπερινούς τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, ἀλλά καί ὄλων τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους, διαβάζονται ἐκτενεῖς περιχοπές ἀπό τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὥστε νά βοηθηθοῦν οἱ πιστοί νά κατανοήσουν πληρέστερα τό βαθύτερο νόημα τοῦ ἐορταζόμενου γεγονότος καί τή θέση του στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. Κεντρική θέση μεταξὺ τῶν λειτουργικῶν αὐτῶν ἀναγνωσμάτων κατέχει τό βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, καθὼς εἶναι τό μόνο ἔργο τῆς βιβλικῆς γραμματείας πού διαβάζεται ὀλόκληρο καί κατ' ἐπανάληψη κατά τή διάρκεια τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους καί στίχοι του ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο μέρος κάθε ἀκολουθίας.

Ἡ Ἐκκλησία παρέλαβε σύνολη τήν

ἰουδαϊκή γραπτὴ παράδοση ὡς μία αὐθεντικὴ μαρτυρία τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ στήν ἀνθρώπινη Ἱστορία καί τήν ἀναγνώρισε ὡς δική τῆς Ἁγία Γραφή ὑπὸ τόν τίτλο «Παλαιά Διαθήκη». Τό ἀποφασιστικὸ κριτήριον γιά τήν αὐθεντικότητα ἐνός βιβλικοῦ κειμένου ἀποτελεῖ ἡ μαρτυρία τῆς κοινότητος ἢ ὁποῖα παρέδωσε τό συγκεκριμένο κείμενο, καθὼς πίσω ἀπὸ κάθε βιβλικὸ κείμενο οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς βλέπουν μία κοινότητα ἢ ὁποῖα βίωσε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ἱστορία τῆς καί διατήρησε τήν ἐμπειρία τῆς αὐτῆ ζωντανῆ μέσα στήν προφορικὴ τῆς παράδοση πρὶν τήν καταγράψει καί στή συνέχεια ἡ ἴδια αὐτὴ κοινότητα νά ἀναγνωρίσει αὐτὴν τήν καταγραφή ὡς αὐθεντικὴ μαρτυρία τῆς ἐμπειρίας τῆς.

Στό πλαίσιο μίας τέτοιας θεώρησης τῆς Γραφῆς, σύμφωνα μέ τήν ὁποῖα ἡ ἐρμηνεία τῆς μόνον στό πλαίσιο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατή, μπορεῖ νά γίνει κατανοητός καί ὁ ἰθ' κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Κωνσταντινούπολη, 691), πού ἀποτελεῖ τή βάση τῆς ὀρθόδοξης Ἐρμηνευτικῆς τῆς Βίβλου: «εἰ γραφικὸς ἀνακηνηθεῖ λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἐρμηνευέτωσαν ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες καί διδάσκαλοι, τῶν οἰκείων συγγραμμάτων παρέθεντο». Τόν κανόνα αὐτόν μπορεῖ

κανείς νά τόν κατανοήσει κατά δύο τρόπους. Είτε νά τόν κατανοήσει κατά λέξη, νά αισθανθεί δηλαδή υποχρεωμένος νά χρησιμοποιήσει κατά τήν ἔρμηνεία του μόνον παραθέματα ἀπό τούς Πατέρες, εἴτε νά τόν κατανοήσει ὡς μία προτροπή, ὥστε νά ἐρμηνεύσει τή Γραφή κατά τό πνεῦμα τῶν Πατέρων, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ ἔρμηνεία του δέν μπορεί νά στρέφεται ἐναντίον τῆς πίστεως στήν Ἐκκλησία. Βασική ἐπομένως ἀρχή μίας ὀρθόδοξης Ἐρμηνευτικῆς εἶναι τό ὅτι ἡ ἔρμηνεία εἶναι ἔργο τῆς κοινότητος ἡ ὁποία ἀναγνώρισε τό συγκεκριμένο κείμενο ὡς Ἁγία Γραφή τῆς, ἐπειδή θεώρησε ὅτι σ' αὐτό ἀντικατοπτρίζεται ἡ πίστη τῆς. Στήν ἀντίθετη περίπτωση, ὅταν μία ἔρμηνεία δέν συμφωνεῖ μέ τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἡ ἔρμηνεία αὐτή εἶναι λαθασμένη εἴτε τό ἐρμηνευόμενο κείμενο δέν μπορεί πλέον νά θεωρηθεῖ Ἁγία Γραφή. Ἐνα ἀπό τό πιό χαρακτηριστικά παραδείγματα πού καταδεικνύει τό πῶς ἡ κοινότητα ἐρμηνεύει μέ ζωντανό κι ἐπομένως διαφορετικό τρόπο τό ἴδιο κάθε φορά κείμενο ὥστε νά ἀνταποκριθεῖ στίς ἐκάστοτε ἀνάγκες τῆς, εἶναι ὁ Ψαλμός κγ'.

Ἐν ὄψει τῆς ἀπάντησός μου [M24] συνιστᾷ ἕναν δοξολογικό ὕμνο πού ἐμφανίζει ἔντονα διαλογικά στοιχεῖα μέ συνεχεῖς ἐρωταποκρίσεις, μέσα ἀπό τίς ὁποῖες περιγράφονται οἱ ἀρετές πού πρέπει νά κοσμοῦν τόν ἀληθινό προσκυνητή, καί πιθανότατα ἀνήκει, ὅπως καί ὁ Ψαλμός ιδ', στά ἄσματα πού ἔψελναν οἱ προσκυνητές, προσερχόμενοι στόν Ναό τῆς Ἱερουσαλήμ μέ ἀφορμή κάποια γιορτή πού σχετίζεται μέ τήν Κιβωτό τῆς Διαθήκης. Παρ' ὅλα αὐτά δέν ὑπάρχει ὁμο-

φωνία μεταξύ τῶν ἐρμηνευτῶν στό ζήτημα τῆς γιορτῆς μέ τήν ὁποία ὑποτίθεται ὅτι συνδέεται ὁ συγκεκριμένος ψαλμός. Συγκεκριμένα, δέν εἶναι σαφές ἂν πρόκειται γιά κάποια γιορτή πού ἀναπαριστᾷ τή θριαμβευτική ὑποδοχή τῆς Κιβωτοῦ μετά ἀπό κάποια νικηφόρα μάχη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἢ τή μεταφορά τῆς ἀπό τόν Δαβίδ στήν Ἱερουσαλήμ (Β' Βα ς 11-19· Α' Πα ιε' 25 - ις 3) ἢ τήν εἴσοδο τῆς Κιβωτοῦ στόν Ναό τοῦ Σολομώντα (Γ' Βα η' 1-13· Β' Πα ε' 2 - ς 1).

Ὁ ψαλμός ἀποτελεῖται ἀπό τρεῖς στροφές. Ἡ πρώτη στροφή περιλαμβάνει ἕναν ὕμνο πού δοξολογεῖ τόν Θεό ὡς δημιουργό καί κυρίαρχο τοῦ σύμπαντος (στχ 1^β-2), ἐνῶ ἡ δευτέρα ἀρχίζει μέ μία διπλῆ ἐρώτηση σχετικά μέ τά χαρακτηριστικά πού πρέπει νά διακρίνουν τόν ἄξιο προσκυνητή τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ (στχ 3) καί συνεχίζεται μέ μία ἐκτεταμένη ἀπάντηση πού καλύπτει τούς ὑπόλοιπους στίχους (4-6). Τό λεξιλόγιο πού χρησιμοποιεῖται ἐδῶ εἶναι ἀνάλογο μέ ἐκεῖνο πού ἀπαντᾷ καί σέ ἄλλα ἱεραποδημητικά κείμενα. Στό τελευταῖο τμήμα τοῦ ψαλμοῦ (στχ 7-10) ὁ Θεός περιγράφεται ὡς ἔνδοξος καί γενναῖος βασιλιάς πού ἀπαιτεῖ τήν παράδοση ὀχυρῆς πόλης.

Ἡ λειτουργική χρήση τοῦ Ψαλμοῦ κγ' στόν ναό τῆς Ἱερουσαλήμ θά μπορούσε νά ἐπιβεβαιωθεῖ καί ἀπό τή θέση του μέσα στό Ψαλτήριον. Ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, ὁ ψαλμός ἐμφανίζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά μέ τόν Ψαλμό ιδ', ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἐπίσης ἀπό τά ἄσματα πού ἔψελναν οἱ προσκυνητές, οἱ προσερχόμενοι κατά τίς μεγάλες γιορτές στόν ναό τῆς Ἱερουσαλήμ. Τά ποιήματα

πού βρίσκονται ανάμεσα σ' αυτούς τούς δύο ψαλμούς είναι διατεταγμένα κατά τέτοιο τρόπο ὥστε νά ἐμφανίζουν ὁμόκεντρη δομή. Συγκεκριμένα, οἱ Ψαλμοί ιε' καί κβ' ἔχουν ὡς θέμα τους τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ πιστοῦ στόν Θεό, ἐνῶ οἱ Ψαλμοί ις' καί κα' περιέχουν ἐκκλησίες πρός τόν Θεό γιά βοήθεια. Ὁ Ψαλμός ις' καί τό ζευγος τῶν Ψαλμῶν ιθ'–κ' εἶναι Μεσσιανικοί ψαλμοί, ἐνῶ στό κέντρο τοῦ σχήματος βρίσκεται ὁ Ψαλμός ιη', ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπό δύο δοξολογικούς ὕμνους· ὁ πρῶτος ἐξυμνεῖ τή δόξα τοῦ Θεοῦ ὅπως αὐτή ἀποκαλύπτεται στό σύμπαν (στχ 2-7) καί ὁ δεύτερος ἐξυμνεῖ τόν Νόμο στόν ὁποῖο ἀποκαλύπτεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ (στχ 8-15).

Τό σχῆμα θά μπορούσε νά παρασταθεῖ ὡς ἑξῆς:

Α: Ψαλμός 14: Ἔσμα προσκυνητῶν

Β: Ψαλμός 15: Ἐμπιστοσύνη στή θεία φροντίδα

Γ: Ψαλμός 16: Ἐκκληση γιά βοήθεια

Δ: Ψαλμός 17: Μεσσιανικός Ψαλμός

Ε: Ψαλμός 18: Δοξολογικός Ὕμνος

Δ': Ψαλμοί 19 – 20: Μεσσιανικοί Ψαλμοί

Γ: Ψαλμός 21: Ἐκκληση γιά βοήθεια

Β: Ψαλμός 22: Ἐμπιστοσύνη στή θεία φροντίδα

Α: Ψαλμός 23: Ἔσμα προσκυνητῶν

Μέ βάση τά προαναφερθέντα, θά μπορούσε νά ὑποτεθεῖ ὅτι ὁ Ψαλμός κγ' ἀποτελοῦσε μέρος μίας λιτανείας.

Στό πλαίσιο τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὁ Ψαλμός κγ' ἐρμηνεύτηκε χριστολογικά, καθώς ὁ «βασιλεύς τῆς δόξης» τῶν στχ 7-10 ταυτίστηκε μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος θραύει τίς πύλες τοῦ

ἄδη καί εἰσέρχεται θριαμβευτής ἢ ἀνοίγει τίς πύλες τοῦ οὐρανοῦ καί ἀνέρχεται ἔνδοξος πρός τόν Πατέρα. Ἡ ταύτιση αὐτή δηλώνεται παραστατικά τόσο στήν ὀρθόδοξη εἰκονογραφία μέ τήν ἐπιγραφή «ΟΒΣΛΤΔΞ», πού τοποθετεῖται πάνω στόν σταυρό τοῦ Χριστοῦ, ὅσο καί στήν ὕμνολογία τῆς γιορτῆς τῆς Ἐναλήψεως, ὅπου οἱ ἄγγελοι, ὑποδεχόμενοι τόν Χριστό, ἐπαναλαμβάνουν τόν διάλογο πού περιέχεται στούς στ. 7-10 τοῦ ψαλμοῦ. Αὐτό πού κατέστησε δυνατή τήν ταύτιση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ τόν «δοξασμένο βασιλιά» εἶναι ἡ δεύτερη διαβεβαίωση στόν στ. 10, ὅπου ὁ κραταιός καί ἀκαταμάχητος πολεμιστής τοῦ στ. 8 περιγράφεται στό Ο' ὡς ὁ «Κύριος τῶν δυνάμεων». Ἡ ἔκφραση αὐτή εἶναι κατά λέξη μετάφραση μίας ἐβραϊκῆς ἔκφρασης πού στή λειτουργική γλῶσσα ἐπιβιώνει στήν ἐξελληνισμένη μορφή τῆς ὡς «Κύριος Σαβαώθ» καί δηλώνει τόν Θεό ὡς Κύριο τοῦ Σύμπαντος.

Ἄξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ἡ ὑποτιθέμενη χρήση τοῦ ψαλμοῦ στό πλαίσιο κάποιας λιτανείας στόν ναό τῆς Ἱερουσαλήμ διατηρήθηκε καί μετά τήν ἔνταξή του στή χριστιανική λειτουργική πράξη. Σύμφωνα μέ τό τυπικό τῆς ἀκολουθίας τῶν ἐγκαινίων ναοῦ, ὁ ἐπίσκοπος μετά τήν λιτάνευση τῶν ἱερῶν λειψάνων γύρω ἀπό τόν νέο ναό στέκεται μπροστά στίς κλειστές θύρες του καί ἀπευθύνει σέ αὐτούς πού βρίσκονται ἀπό μέσα τήν προσταγή τοῦ στ. 7, ἐνῶ ἐκεῖνοι τοῦ ἀπευθύνουν τήν ἐρώτηση τοῦ στ. 8α, γιά νά λάβουν ὡς ἀπάντηση τή διαβεβαίωση τοῦ στ. 8βγ. Ἄνάλογη τελετή ἔχει ἐπικρατήσει νά τελεῖται σέ ὀρισμένες ἐνορίες καί κατὰ τήν ἐπιστροφή στήν ἐκκλησία τοῦ

ἐπιταφίου μετά τήν περιφορά του, ὅπως καί κατά τήν εἴσοδο τῶν πιστῶν στήν ἐκκλησία μετά ἀπό τήν τελετή τῆς Ἀνάστασης.

Στή μακραίωνη ἱστορία της ἡ Ἐκκλησία υἱοθέτησε πλῆθος μεθόδων προσέγγισης τῆς Βίβλου. Κάθε ἐποχή ἐφάρμοζε τίς δικές της ἐρμηνευτικές μεθόδους στό βιβλικό κείμενο, μέ στόχο φυσικά πάντοτε τήν πληρέστερη κατανόηση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καί τήν ἀναζήτηση ἀπαντήσεων στά ἐρωτήματα πού τήν ἀπασχολοῦσαν. Μία ἀπό τίς μεθόδους αὐτές εἶναι καί ἡ τυπολογική ἐρμηνεία, ἕνα παράδειγμα τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ καί ἡ χρήση τοῦ Ψαλμοῦ κγ' στή λατρεία. Στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς ἐρμηνευτικῆς προσέγγισης, ἡ Ἁγία Γραφή δέν κατανοεῖται πλέον σάν ἕνα βιβλίον πού περιέχει διδακτικές ἀφηγήσεις ἢ ἱστορικές πληροφορίες γιά πρόσωπα καί γεγονότα ἐνός πολύ μακρουῦ παρελθόντος, ἀλλά ὡς καταγραφή τῶν ἐμπειριῶν τῆς κοινότητος ἐκείνης πού βίωσε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα στήν Ἱστορία της καί τήν ἐρμήνευσε αὐθεντικά, ὥστε νά κατανοήσει γιά τήν ἴδια καί γιά τίς ἐπόμενες γενιές τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί τό σχέδιό του γιά τόν κόσμο.

Ἄν καί σήμερα ἡ Βιβλική Ἑρμηνευτι-

κή ἔχει ἐξελιχθεῖ σέ αὐτόνομο ἐπιστημονικό κλάδο μέ στόχο τήν κατά τό δυνατόν ἀντικειμενικότερη προσέγγιση τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, ἡ τυπολογία μέ τόν συνειδητά ὑποκειμενικό της χαρακτήρα καί τήν εὐελιξία της ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ πολύ χρήσιμο ἐργαλεῖο γιά τή μελέτη τῆς Βίβλου, καθὼς ἀφήνει πολύ περισσότερο ἐλεύθερο χῶρο γιά συνεχῶς νέες ἐρμηνεῖες καί προσεγγίσεις τῶν βιβλικῶν κειμένων ἀπό ὅ,τι οἱ «ἀντικειμενικές» μέθοδοι τῆς ἱστορικοκριτικῆς ἔρευνας. Προϋπόθεση ὅμως γιά νά χαρακτηρισθεῖ μία σύγχρονη ἐρμηνευτική προσέγγιση βιβλικοῦ κειμένου ὡς «ὀρθόδοξη» δέν εἶναι τό νά μιμεῖται μεθόδους πού κατά καιρούς ἐφαρμόστηκαν ἀπό τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά τό νά ἀνταποκρίνεται σέ πραγματικές ἀνάγκες τῆς κοινότητος πού ἀναγνωρίζει τό συγκεκριμένο κείμενο ὡς Ἁγία Γραφή της. Αὐτό βέβαια προϋποθέτει τήν ὑπαρξη ζωντανῆς κοινότητος, ἢ ὁποία βρίσκεται σέ συνεχῆ διαλεκτική σχέση μέ τήν παράδοση καί τίς Γραφές της, καί κυρίως κατανοεῖ τό περιεχόμενό τους, καθὼς μόνο στό πλαίσιο μίας τέτοιας κοινότητος εἶναι δυνατόν νά γίνε-ται λόγος γιά ὀρθόδοξη ἐρμηνεία.

Κυριακές (στέγες)

73. Πώς παρουσιάζονται
οί γυναίκες στην Κ.Δ.;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Π. Φαλήρου, Ἰ. Μ. Νέας Σμύρνης

Η ΠΡΟΣΟΧΗ καί ἡ ἐπαγρύπνηση γιά τούς ψευδοπροφήτες, πού ἐπισημαίνει ὁ Ἰησοῦς πρὸς τούς μαθητές καί τόν λαό πού δίδασκε, ἐνέχει τόν χαρακτηριστῆρα προσταγῆς γιά ὀλόκληρο τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας: «Ἐγερθήσονται ψευδόχριστοι καί ψευδοπροφήται» (Μτ 24:24). Στό εὐρύ θέμα τῶν ψευδοδιδασκάλων καί ψευδοπροφητειῶν ἀπό τήν ἐποχή τῆς νέας λυτρωτικῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ, μπορούμε νά ἐπισημάνουμε τά ἐξῆς σημεία:

1. «Ἔσται γάρ καιρὸς ὅτε τῆς υἱαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν» (Β΄ Τιμ 4:3). δηλ. θά ῥθει καιρὸς πού οἱ ἄνθρωποι δέν θά ἀνέχονται τὴ σωστὴ διδασκαλία, ἀλλὰ θά συγκεντρώνουν γύρω τους πλῆθος ἀπὸ δασκάλους, πού νά ταιριάζουν μέ τίς ἐπιθυμίες τους, γιά ν' ἀκοῦνε αὐτά πού τούς ἀρέσουν.

2. Τό ἱερό εὐαγγέλιο εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τῆς προφητείας· καί ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μοναδικός καί ἀληθινός Μεσσίας, τό Α καί τό Ω, ἡ ἀρχὴ καί τό τέλος, ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος, ὅχι μόνο κάθε ἀναμονῆς καί προσδοκίας, ἀλλὰ καί κάθε ἀποκάλυψης μέ τὴν ἱστορικὴ ἔννοια ἀλλὰ καί τὴν ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ. Αὐτό σημαίνει ὅτι κέντρο τῆς προφητείας

εἶναι τό ἱστορικὸ παρόν, ἡ ἐκπλήρωση καί πραγματοποίησή της μέσα στήν ἱστορία. Κάθε ἄλλη μελλοντολογικὴ προοπτικὴ, ἐκτὸς τοῦ χριστολογικοῦ κέντρου, σημαίνει παραποίηση τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου καί τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας καί αἰρετικὴ ἐρμηνεῖα τῆς προφητείας.

3. Παραμένει σέ ἰσχὺ ἡ φράση τοῦ Συνέσιου Πτολεμαΐδας ὅτι «τὰ μὲν οἴκοι φιλοσοφῶν, τὰ δ' ἔξω φιλομυθῶν», μέ τὴν ἔννοια ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας φιλοσοφοῦν τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία, ἐνῶ οἱ ἐκτὸς αὐτῆς φιλόμυθοι ἐκφράζονται μέ μυθεύματα. Αὐτό σημαίνει ὅτι μόνον ἡ Ἐκκλησία, βασιμμένη στήν προφητικὴ-ἀποστολικὴ καί πατερικὴ τῆς παράδοση, μπορεῖ νά φυλάσσει ἀπαραχάρακτα καί νά ἐρμηνεύει ἀπλανῶς τὴν ἀλήθεια τῶν ἱερῶν κειμένων της.

4. Στό πνεῦμα τῶν ἐσχάτων καιρῶν –ἐκτὸς ἀπὸ τούς ψευδοπροφήτες καί ψευδομεσσίες– ὑπάρχει ἡ προτεσταντικῆς προέλευσης «χαρισματικὴ ἀναγέννηση», σημεῖο τῶν καιρῶν. Ἡ κίνηση αὐτὴ βρίσκεται πιό κοντά στόν προτεσταντικὸ φονταμενταλισμὸ μέ ἐπιπρόσθετη «οἰκουμενιστικὴ» χροιά. Βιώνουν «Πεντηκοστὴ χωρὶς Χριστό», τόν ἀποκαλούμενο «νέο Χριστιανισμό», μέ βασικὴ ἀρχὴ ὅτι «ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται σύντομα».

5. Πέραν αὐτῶν, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καλεῖται νά ἀντισταθεῖ σέ ἕναν νο-

θευμένο Χριστιανισμό ή στην παραχάραξη του, αντιτάσσοντας τις καταστατικές αρχές της βιβλικής πίστεως, όπως αυτές απαντούν στα ιερά κείμενα της Κ.Δ.

6. Πρόκειται για τὰ χαρακτηριστικά της πίστεως τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦσαν ἐντός τους τίς ἐσωτερικές αυτομαρτυρίες καί τούς προετοιμάζαν γιά νά θυσιάσουν τὰ πάντα γιά τόν Χριστό, ὅπως ἡ διήκουσα ἔννοια τῆς δημιουργίας, τῆς σοφίας, τοῦ θαύματος, τῆς ἀπόστασης, τῆς ἐλπίδας καί τῆς ἀνανεώσεως, τῆς μετάνοιας, τῆς ἐξόδου, τῆς πίστεως, τῆς ἐνσάρκωσης, τῆς ἀντιπροσώπευσης, τῆς ἀλλαγῆς τῆς θέσεως, τῆς ἀγάπης, τῆς κρίσεως καί τῆς δικαιώσεως. Αὐτές οἱ βασικές ἀρχές καί ἔννοιες ἐνώνουν ποικίλες ἐκφράσεις τῆς ἀρχέγονης χριστιανικῆς πίστεως, δηλ. τῆς παράδοσης τῶν συνοπτικῶν Εὐαγγελίων, τῶν Ἐπιστολῶν τῆς Κ.Δ. καί τῆς Ἰωάννειας γραμματείας.

7. «Παιδιά, ἐσχάτη ὥρα ἐστί» (Α΄ Ἰω 2:18). Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης καί ὁ προφητικός του λόγος δέν ἔχουν σχέση μέ τούς μάγους καί τούς προφῆτες τῶν διαφόρων θρησκειῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἢ τούς μάντιες καί τούς πνευματιστές τῆς σύγχρονης ἐποχῆς. Γιά τόν ἱερό συγγραφέα ἡ κάθε ἱστορική στιγμή εἶναι ἐσχάτη ὥρα, καθ' ὅσον πρόκειται γιά τόν ἐσχολογικό καί συνάμα σωτηριολογικό καιρό, γιά τό νῦν τῆς σωτηρίας μέ τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, καί διότι κατά

τήν ἐσχάτη αὐτή ὥρα ὁ πειρασμός βρίσκεται σέ ἔξαρση καί τό ἔργο τοῦ ἀντιχριστοῦ ἀντιπαρατίθεται σκληρά στό ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς παραινοῦσε: «Βλέπετε, γρηγορεῖτε, προσέχετε, σπουδάσατε, ἀγωνίασθε».

8. Ἐναντι τοῦ πειρασμοῦ, τῆς πλάνης καί τοῦ ἀντιχριστοῦ, οἱ Χριστιανοί ὀφείλουν νά μή λυγίσουν, νά μήν ἐγκαταλείψουν ἢ νά μειώσουν τόν ἀγῶνα τους. Ἀντίθετα, νά ἀγωνίζονται μέσα στήν ἱστορία προκειμένου αὐτός ὁ κόσμος νά μεταμορφωθεῖ σέ κόσμο τοῦ Θεοῦ ἢ, μέ ἄλλα λόγια, τό μυστήριο τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ νά συντρίψει καί νά ἀφανίσει τό μυστήριο τοῦ ἀντιχριστοῦ.

9. Ὁ ρόλος ἐν τέλει πού ἀναλαμβάνουν οἱ ψευδοπροφῆτες καί ψευδομεσσίες εἶναι εἶδος ἀκήρυκτου ἀνταρτοπόλεμου πρός τήν ἀποκαλυφθεῖσα ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, πού κατά κανόνα ἐμφανίζονται ὅπου καί ὅταν ὑπάρχει πολιτική ὑποδούλωση ἀπό ξένα ἔθνη καί διάβρωση τῶν θρησκευτικῶν, πολιτιστικῶν καί κοινωνικο-οικονομικῶν δομῶν, καί γίνονται πρόδρομοι τοῦ Ἀντιχριστοῦ υἱοῦ τῆς ἀπωλείας. Ὡστόσο, ἡ κατάληξη τῆς ἱστορίας βαίνει πρός τήν «καινήν κτίσιν» (Ρωμ 8:21· Β΄ Κορ 5:17· Γαλ 6:15), τόν ἐρχόμενο κόσμο τοῦ Θεοῦ, τόν ὁποῖο ὁ προφῆτης Ἰωάννης περιγράφει στά τελευταῖα κεφάλαια τῆς Ἀποκαλύψεως.

Γιά περαιτέρω μελέτη:

Ἱεροί λόγοι: Προφητείες καί μαντείες στήν ἰουδαϊκή, τήν ἑλληνική καί τή ρωμαϊκή ἀρχαιότητα, ἐπιμ. καί εἰσ. Δ. Κυρτάτας (Ἐπιχειρήματα, 2· Ἀθήνα: Νῆσος, 1996). Ἐ. Γλύκατζη-Ἀρβελέρ, *Ἀπό τόν Δία στόν Χριστό* (Ἀθήνα: Gutenberg, 2017). Γ. Π. Πατρώνου, *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη: Μιά ἐκσυγχρονιστική ἐρμηνευτική προσέγγιση* (Ἀθήνα: Ἀποστολική Διακονία, 2009). Ε. R. Dodds, *Ἐθνικοί καί χριστιανοί σέ μιᾶ ἐποχῇ ἀγωνίας: Ὁφεις τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας ἀπό τόν Μάρκο Αὐρηλίω ὡς τόν Κωνσταντῖνο*, μτφρ. Κ. Ἀντύπας (Ὁ ἀρχαῖος κόσμος· Ἀθήνα: Ἀλεξάνδρεια, 1995).

Παναγιώτη Ί. Σκαλτσῆ
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἐρώτηση: «Καιρό λαμβάνει αὐτός πού θά προσφέρει τήν ἀναίμακτο θυσία καί μόνον αὐτός. Τοῦτο σημαίνει πώς σέ Ἀρχιερατικά συλλείτουργα Καιρό λαμβάνει ὁ πρῶτος τῆ τάξει καί βέβαια τό ἴδιο ἰσχύει καί στά Ἱερατικά συλλείτουργα» π. Κ. Μ.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ τίθεται ἀπό τόν ἐρωτῶντα καταφατικά, ὡς ἀποδοχή δηλ. τῆς ἄποψης ὅτι στά ἱερατικά συλλείτουργα Καιρό λαμβάνει μόνο ὁ πρῶτος τῆ τάξει, κατ' ἐπίδραση προφανῶς τῆς Ἀρχιερατικῆς θ. Λειτουργίας. Ἔσ δοῦμε τό ὅλο θέμα βαθύτερα καί ἂν ὄντως ἡ τάξη τοῦ Καιροῦ στά Ἱερατικά συλλείτουργα ἀφορᾷ μόνο σέ αὐτόν πού προΐσταται τῆς Εὐχαριστιακῆς σύναξης.

α) Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Καιροῦ ὡς προετοιμασία τοῦ ἡ τῶν λειτουργῶν γιά τήν ἐπιτέλεση τῆς θείας μυσταγωγίας, ὡς προσευχή διαλλαγῆς «τῶ ἀδελφῶ»¹, ἐκζήτηση εὐλογίας ἀπό τόν προεστῶτα καί πράξη καταλλαγῆς «μετά πάντων»² δέν μαρτυρεῖται, μέ τή μορφή πού εἶναι σήμερα, στά παλαιά λειτουργικά χειρόγραφα. Προφανῶς ἀρχικά «οἱ Ἱερεῖς ἐλάμβαναν Καιρό κατά ἓνα πολύ ἀπλό τρόπο, ἡ ζητοῦντες δηλαδή εὐλογία παρά τοῦ Ἀρχιερέως πού ἐπρόκειτο νά λειτουργήσῃ ἡ νά χοροστατήσῃ, ὅπως καί σήμερα ἂν παρίσταται Ἀρχιερεύς, ἡ ζητοῦντες συγχώρησι ἀπό τόν λαό, ὅπως περίπου καί σήμερα κατά τήν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων»³.

Στήν ἱεροσολυμητικῆς παραδόσεως Λειτουργία τοῦ Ἀγ. Ἰακώβου, μαρτυρούμενη στά χειρόγραφα ἀπό τόν 9ο αἰ., ὑπάρχουν προπαρασκευαστικές εὐχές ἀναγινωσκόμενες ἀπό τόν Ἱερέα. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἀφορᾷ στόν πρῶτον τῆς Λειτουργίας καταρτισμόν του⁴. Ἡ δεύτερη ἀναφέρεται σέ ὅλο τόν κληρο πού θά λάβει μέρος στή θ. Λειτουργία: «... ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα καί ἀξίους ἡμᾶς ἀπεργάσαι τῆς χάριτος τοῦ ἀγιασμοῦ σου ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῇ ἀγία σου καθολικῇ καί ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣν περιποιήσω τῶ τιμίῳ αἵματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δέ καί Θεοῦ καί Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁵.

β) Σέ Διάταξη τοῦ 12^{ου} αἰ., ὅπου καταγράφεται ἡ τάξη τῆς βυζαντινῆς θ. Λειτουργίας, φαίνονται τά πρῶτα ἔχνη τῆς προσευχῆς τοῦ Καιροῦ μέ ἀναφορά μόνο στήν προσκύνηση τῶν ἱερῶν εἰκόνων, χωρίς τήν ἀνάγνωσι σχετικῆς εὐχῆς⁶. Τόν 13^ο αἰ., κατά τόν κώδικα 719 τῆς Πάτμου, ὁ Καιρός συγκροτεῖται γιά πρώτη φορά μέ συγκεκριμένα λειτουργικά στοιχεῖα, ὅπως τρεῖς μετάνοιες, ἀσπασμό τῶν ἱερῶν εἰκόνων, Βασιλεῦ οὐράνιε καί εὐχῆ

διαφορετική από αυτήν που λέγεται μέχρι σήμερα: «Μετὰ τὸ πληρῶσαι τὰς ὥρας τὸν ἱερέα, εἶπερ θέλει λειτουργῆσαι, ἀπέρχεται εἰς τὰ ἅγια θυρία καὶ ποιεῖ μετανοίας γ'. καὶ ἀσπάζεται τὰς ἁγίας εἰκόνας, καὶ λέγει Βασιλεῦ οὐράνιε ἐκ γ'. εἶθ' οὕτως λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μετὰ κατανύξεως καὶ φόβου Θεοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τοῖς χερουβὶμ ἀθεώρητος καὶ τοῖς σεραφὶμ ἀκατάγνωστος...»⁷.

Σύμφωνα μέ τό ἄνω κείμενο στή θ. Λειτουργία τὴν τελούμενη ἀπὸ ἕναν Ἱερέα, ὁ Καιρὸς προβλέπεται νά λαμβάνεται μετὰ τό πέρας τῶν Ὁρῶν, ἄρα ἀπηχεῖται ἐδῶ ἡ παλαιά μοναχική τάξη, σ' ἀντίθεση μέ τὴν ἐνοριακή πράξη ὅπου τελεῖται ψαλλομένων τῶν καθισμάτων στόν Ὅρθρο ἢ μετὰ τὴν σ' ὥδη⁸. Στὴν ὥραία δέ καὶ ἐκτενῆ εὐχὴ γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λειτουργοῦ κατὰ τὴν ἐπικείμενη διακονία, τὴν ἔνδυσή του μέ τὴ χάρη τοῦ θείου καὶ παναγίου Πνεύματος καὶ τόν φωτισμὸ τῆς διάνοιάς του: «τράνωσόν μου τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀμέμπτως ἀνυμνήσαι σε, ἀρέμβαστόν μου τὸν νοῦν διατήρησον, ἀμετέωρόν μου τὴν διάνοιαν ποίησον καὶ ὀλόκληρόν με ἐν τῷ ἁγιασμῷ σου, διαφύλαξον καὶ τὰς πρὸς σέ μου αἰτήσεις, ἐκπλήρωσον, ἅγιε Κύριε, τὴν δὲ θυσίαν μου, ὡς θυμίαμα ἄμωμον καὶ ὀλοκαύτωμα θεῖον πρόσδεξαι καὶ παράσχου μοι τὸν γλυκασμὸν τῆς σῆς ὠραιότητος. Ἄγγελον δὲ φωτὸς συλλειτουργοῦντα καὶ ἐνισχύοντά με κατάπεμψον, ὅπως ἂν ὀρθοτομήσας τὸν λόγον τῆς ἀληθοῦς σοφίας σου, ἄξιός καὶ τῆς μεταλήψεως τῶν ἐπουρανίων σου καὶ ἀθανάτων μυστηρίων γένωμαι, δι' αὐτῶν δὲ φωτιζόμενος ψυχῇ καὶ σώματι καταξιωθῶ καὶ τῆς τῶν αἰώνιων σου ἀγαθῶν ἀπολαύσεως»⁹.

γ) Σύντομη τάξη τοῦ Καιροῦ, χωρὶς εὐχὴ, μᾶς παραδίδει καὶ ὁ κώδικας 662 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, 12^{οο}-13^{οο} αἰ., ὅπου φαίνεται νά λειτουργοῦν ἕνας Ἱερεὺς καὶ ὁ Διάκονος· «Ἐν τῷ μέλλειν ἐκτελέσαι τὴν θείαν ἱερουργίαν ἀπέρχονται ὁ τε Ἱερεὺς καὶ ὁ Διάκονος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν καὶ ποιοῦσι μετανοίας τρεῖς ἀσπαζόμενοι τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ εἰς τοὺς χοροὺς προσκυνοῦσι»¹⁰. Πολύ σημαντική γιὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἐξέλιξης καὶ διαμόρφωσης τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Καιροῦ εἶναι ἡ Διάταξη τῆς θ. Λειτουργίας τοῦ 14^{οο} αἰ., ἔργο τοῦ ἁγίου Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου, ὁ ὁποῖος σημειώνει: «Μέλλων ὁ Ἱερεὺς τὴν θείαν ἐπιτελεῖν μυσταγωγίαν ὀφείλει προηγουμένως μὲν κατηλλαγμένος εἶναι μετὰ πάντων καὶ μὴ ἔχειν κατὰ τινος καὶ τὴν καρδίαν ὄση δύναμις ἀπὸ πονηρῶν τηρῆσαι λογισμῶν, ἐγκρατεῦσθαί τε μικρὸν ἀφ' ἐσπέρας καὶ ἐγρηγορέναί μεχρι τοῦ τῆς ἱερουργίας Καιροῦ [...] Ὅτε δὲ προσκυνοῦσι, λέγουσι πρὸς ἑαυτοὺς τὴν εὐχὴν ταύτην Εὐχὴ λεγομένη παρ' ἀμφοτέρων. Κύριε ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους κατοικητηρίου σου. Καὶ ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν προκειμένην διακονίαν σου, ἵνα ἀκατακρίτως παρασταθῶ τῷ φοβερῷ σου βήματι καὶ τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν ἐπιτελέσω. Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»¹¹.

Μέ βάση τὰ δύο ὡς ἄνω κείμενα φαίνεται ὅτι στὴν Ἀκολουθία τοῦ Καιροῦ ἐκτός τοῦ ἐνός Ἱερέως συμμετέχει καὶ Διάκονος. Γιὰ πρώτη δὲ φορά κατὰ τὴν Διάταξη τοῦ Ἀγ. Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου μαρτυρεῖται καὶ ἡ γνωστὴ ὡς σήμερα εὐχὴ: «Κύριε ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά

σου...», πού όμως λέγεται «παρ' ἀφοτέρων» καί «πρὸς ἑαυτούς». Σέ χειρόγραφο τοῦ 17^{ου} αἰ., στή Διάταξη αὐτή γίνεταί λόγος γιά περισσότερους ἱερεῖς («Μέλλοντες τὴν θεῖαν ἐπιτελέσαι...») ἐκ τῶν ὁποίων «τοῦ δὲ Καιροῦ ἐπιστάντος ὁ δευτερεύων τῶν Ἱερῶν ἀπέρχεται μετὰ τοῦ Διακόνου ἐνὸς ἐν τῇ προθέσει καὶ ποιεῖ τὴν Προσκομιδὴν»¹². Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἀφήνεται νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι τὴν εὐχὴ τοῦ Καιροῦ τὴν ἀνεγίνωσκε ὁ πρῶτος τῇ τάξει, ἀλλὰ ἂν ὑπῆρχαν περισσότεροι τῶν δύο Ἱερεῖς τὴν ἔλεγαν καὶ αὐτοὶ κατὰ μόνας. Σημασία ἔχει ἡ συμμετοχὴ ὄλων στὴν τάξη τοῦ Καιροῦ.

δ) Ἀνάλογη πληροφορία περὶ ἀναγνώσεως τῆς συγκεκριμένης εὐχῆς ἀπὸ ὄλους ὅσοι πρόκειται νὰ λάβουν μέρος στή θ. Λειτουργία δίδεται καὶ ἀπὸ Ἀθωνικὸ κώδικα τοῦ 16^{ου} αἰ., μὲ τὴ Διάταξη τοῦ Δ. Γεμιστοῦ τοῦ 14^{ου} αἰ. Στὴν ἐν λόγω Διάταξη τῆς Πατριαρχικῆς Λειτουργίας, ὅπως διασώζεται στό Ἱεροσολυμητικὸ χειρόγραφο Εὐχολόγιο 362 τοῦ 14^{ου} αἰ., σημειώνεται: «Ὁ πατριάρχης μέλλων τὴν θεῖαν ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν, κατέρχεται ἐκ τοῦ στασιδίου καὶ εἰ μὲν ψάλλουσιν ἔτι τὸν ὄρθρον, φορένει ἔμπροσθεν τοῦ στασιδίου αὐτοῦ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐνάτης ᾠδῆς, εἰ δὲ οὐ ψάλλουσιν, ὀπισθεν τοῦ στασιδίου. Ἐρχόμενοι γοῦν οἱ Διάκονοι καὶ προσκυνοῦντες, κρατοῦντες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἕκαστος τὰ στιχάρια καὶ τὸ ὄράριον, λαμβάνουσιν εὐλογίαν παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ φορένουσιν αὐτοὶ πρῶτον. Ὁ δὲ πατριάρχης ἐκβαλὼν τὸ μανδύον εἶτα προσκυνήσας τρεῖς κατὰ ἀνατολάς, λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν εὐχὴν ταύτην Κύριε, ἐξαπόστειλον τὴν χειρὰ σου...»¹³. Ἐδῶ

ἀκριβῶς ὁ Α. Dmitrievskij παραπέμπει στό χειρόγραφο τοῦ 16^{ου} αἰ. πού μνημονεύσαμε, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι: «Αὕτη δὲ ταύτην εὐχὴν λέγουσι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι καὶ οἱ Διάκονοι πρὸς ἑαυτούς ἐνδύόμενοι τὰς ἑαυτῶν στολάς»¹⁴. Ὡς τὸν 15^ο αἰ. ἡ τάξη τοῦ Καιροῦ ἐξελίσσεται ἀργά, ἀρχικὰ μόνο μὲ τὰ προσκυνήματα τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τρεῖς μετάνοιες, τρισάγιο καὶ εὐχή. Ἀπὸ τὸν 16^ο αἰ. προστίθενται τὰ κατανοκτικὰ τροπάρια¹⁵. Ἐτσι λαμβάνει τὴ σημερινὴ μορφή μὲ τὸ τρισάγιο, τρία κατανοκτικὰ τροπάρια, τὸν ἀσπασμὸ τῶν τεσσάρων κυρίων εἰκόνων τοῦ τέμπλου μὲ τὰ τροπάρια τῶν, τὴν εὐχὴ «Κύριε, ἐξαπόστειλον...» καὶ ἀπόλυση¹⁶.

ε) Ἡ μὲ βάση τίς πηγές διερεύνηση τῆς ἀνά τούς αἰῶνες πορείας τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Καιροῦ μαρτυρεῖ ὅτι δὲν τεκμηριώνεται ἡ ἄποψη ὅτι Καιρὸ λαμβάνει μόνον ὁ προσφέρων τὴν ἀναίμακτο θυσία, ὁ προεστὼς δηλαδὴ κατὰ τὰ Ἱερατικά Συλλείτουργα. Ἀντιθέτως τόσο οἱ Ἱερεῖς ὅσο καὶ οἱ Διάκονοι «παίρουν Καιρὸ», συνήθως φαλλομένων τῶν καθισμάτων¹⁷. Ἡ ἀπὸ τὰ περισσότερα Εὐχολόγια καὶ τίς Διατάξεις ἀναφορὰ στὴν τέλεση τῆς θ. Λειτουργίας ἀπὸ ἕναν Ἱερέα, ἢ σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ παράδοση τῆς εὐχῆς «Κύριε, ἐξαπόστειλον τὴν χειρὰ σου...», ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι οἱ κύριες εὐχές καὶ εὐλογίες ἀνήκουν στὸν πρῶτο τῇ τάξει Ἱερέα, δημιουργήσαν ἴσως τὴν λανθασμένη ἐντύπωση. Σὲ κάθε περίπτωση καὶ σήμερα, ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ ἕνας Ἱερέας μὲ Διάκονο, συμμετέχουν καὶ οἱ δύο στὴν Ἀκολουθία τοῦ Καιροῦ.

Σημαντικὴ σχετικὰ εἶναι ἡ σημείωση στό σύγχρονο Ἱερατικὸ, ὅτι «ἡ συνήθεια

νά λαμβάνη Καιρὸν εἰς Ἱερεὺς μετὰ τοῦ Διακόνου, διὰ νὰ τελέσωσι τὴν Προσκομιδὴν, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ λαμβάνωσι καιρὸν εἰς τοὺς αἶνους, ὀφειλομένη πιθανῶς εἰς μίμησιν τῆς Ἀρχιερατικῆς λειτουργίας, δὲν ἀρμόζει εἰς τὸ Ἱερατικὸν συλλειτουργοῦν»¹⁸. Πράγματι ὁ Ἀρχιερεὺς λαμβάνει Καιρὸν στοὺς Αἶνους καὶ δὴ καὶ μετὰ τὸ *Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ*, τοῦ ἁ χοροῦ φάλλοντος ἀργῶς *Τὸν Δεσπότην καὶ Ἀρχιερέα...* Τότε οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Διάκονοι κάμνουν μετανοια, ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τοῦ Ἀρχιερέως ἀμέσως μετὰ τὴν εἴσοδό του στὸν Ναὸ κατὰ τίς Καταβασίεις καὶ τὴν ἀνά-

βασὴ του στό Δεσποτικὸ καὶ εἰσέρχονται στό Ἱερό γιὰ νὰ ἐνδυθοῦν. Ἡ τάξη ὁμως αὐτὴ τῆς Ἀρχιερατικῆς Λειτουργίας ἢ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Συλλειτουργοῦ, ὅπου καὶ ἐκεῖ ὁ προεξάρχων Ἀρχιερεὺς λαμβάνει Καιρὸν στοὺς Αἶνους, μπορεῖ νὰ ἐπέδρασε στὴν τάξη τοῦ Καιροῦ κατὰ τὰ Ἱερατικὰ Συλλειτουργοῦ, ἀλλὰ τὸ «*Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ*» πού λέγει ὁ Διάκονος πρὶν τὴν ἔναρξη τῆς θ. Λειτουργίας ἀφορᾷ στό σύνολο τῶν Ἱερέων καὶ Διακόνων πού πρόκειται νὰ λειτουργήσουν, ἀσχέτως ἂν ὁ πρῶτος τῆ τάξει ἔχει τὰ πρωτεῖα στὶς εὐχές καὶ εὐλογίες τῆς εὐχαριστιακῆς μυσταγωγίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** *Ματθ. 5, 23-24.* **2.** Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας*, Ἀθήνα 1982, σ. 1. Γρηγορίου Ἱερομονάχου, *Ἡ Θεία Λειτουργία. Σχόλια*, Ἅγιον Ὄρος, 1993, σσ. 42-62. Εὐαγ. Παχυγιαννάκη, «Εἰσοδεύοντας στὴ Βασιλεία (Ἡ τυπικὴ καὶ θεολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ Καιροῦ)», ἐν Ἄγκυρα Ἐλπίδος, Μηνιαία ἔκδοσις Ἱ. Μ. Ἱεραπύτνης καὶ Σητείας, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2014, σσ. 10-16. **3.** Ἰω. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, τόμ. Β', Ἀθήνα, 31989, σ. 35. Τοῦ ἰδίου, *Ἀπαντήσεις*, τόμ. Α', Ἀθήνα 41991, σσ. 158-161. **4.** Ἀλκ. Κ. Καζαμία, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ τὰ νέα Σιναίτικὰ χειρόγραφα*, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 157: «Ὁ ἱερεὺς εὐχεται ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐξιλεούμενος». **5.** Ἀλκ. Κ. Καζαμία, ὁ.π., σσ. 157-158: «Εὐχὴ τοῦ κλήρου μέλλοντος τὴν προέλευσιν ποιεῖν ταύτην ὁ ἱερεὺς». **6.** Ἰω. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις*, τόμ. Β', σ. 35. **7.** Alek. Dmitrievskij, *Opisanie liturgitseskich rukopisej*, τόμ. Π, Εὐχολόγια, Κίεβο 1901 (φωτ. Ανατ. 1965), σ. 170. Βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σσ. 227-228. **8.** Βλ. Ἰω. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις*, τόμ. Β', σσ. 36-38. **9.** Alek. Dmitrievskij, ὁ.π., σ. 171. Βλ. καὶ Γρηγορίου Ἱερομονάχου, ὁ.π., σ. 58. **10.** Π. Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σ. 1. **11.** Π. Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σ. 1 καὶ 226. **12.** Π. Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σ. 226 (σχόλια). **13.** Alek. Dmitrievskij, ὁ.π., σσ. 301-302. **14.** Alek. Dmitrievskij, ὁ.π., σ. 302. **15.** Π. Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σ. 227 (σχόλια). **16.** Ἰω. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργικὴ Α'. Εἰσαγωγή στὴ θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 195. **17.** Ἰω. Μ. Φουντούλη, ὁ.π. Βλ. καὶ *Ἱερατικόν*, ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας, ἐπιμ. Πρωτ. Κων. Παπαγιάννη, Ἀθήνα 2002, σσ. 93-95. **18.** Ἰω. Μ. Φουντούλη, ὁ.π. Βλ. καὶ *Ἱερατικόν*, ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας, Ἀθήνα 2002, σ. 205. Βλ. καὶ *Σύνταγμα Τυπικοῦ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ*, ὑπό Πρωτ. Κων. Παπαγιάννη (ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας, Ἀθήνα 2006, σ. 699. **19.** Ἰω. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις*, τόμ. Β', σ. 250. Τοῦ ἰδίου, *Λειτουργικὴ Α'. Εἰσαγωγή στὴ θεία Λατρεία*, σ. 202. Βλ. καὶ *Ἱερατικόν*, ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας..., Ἀθήνα 2002, σσ. 196-197.

Μονές νησιού (λεπτομέρεια)

52. Βασικά θέματα τῆς Κατήχησης Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας

Πρωτ. Ἀλεξάνδρου Καριώτογλου

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ τῆς Κατήχησης καί πέρα ἀπό τὰ μυστήρια τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καί τοῦ ἱεροῦ Χρίσματος, ὁ κατηγούμενος χρειάζεται νά διδαχθεῖ καί τήν ὑπαρξη τῶν ὑπολοίπων μυστηρίων, ὄχι ἀπλᾶ ὡς τελετῶν, ἀλλά στό βαθύτερο νόημά τους. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ νήπια πού δέν μποροῦν νά προσλάβουν τέτοια νοήματα θά χρειαστεῖ, καί ἐδῶ εἶναι ὁ ρόλος τῶν ἀναδόχων, νά εἰσαχθοῦν σιγά-σιγά ὅσο θά μεγαλώνουν καί θά μποροῦν νά κατανοήσουν συμβολισμούς καί ἔννοιες.

Στή συνέχεια θά μᾶς ἀπασχολήσει τό μυστήριο τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Μεγάλη ἡ εὐθύνη τοῦ κατηχητῆ νά μπορέσει νά κάνει κατανοητό τό μυστήριο αὐτό στόν κατηγούμενο καί νά τοῦ δώσει δυνατότητα βίωσης οὐσιαστικῆς τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Καί εἶναι σημαντικό γιά τόν λόγο ὅτι μέ τήν πάροδο τῶν αἰώνων ἔχει δημιουργηθεῖ μία μετάλλαξη ὡς πρός τό τί εἶναι ἡ Θ. Λειτουργία καί μέ ποιό πνεῦμα συμμετέχουμε σ' αὐτήν. Ἐχει δηλαδή κατανοηθεῖ στίς μέρες μας ὡς μία ἀτομική προσέγγιση τοῦ μυστηρίου. Ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν ἀναφέρει: «Ἡ Λειτουργία εἶναι τό «μυστήριο τῆς σύναξης». Ὁ Χριστός ἦλθε «ἵνα τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγη εἰς ἓν» (Ἰω. 11,52), καί ἡ Εὐχαριστία εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἦταν ἡ φανέρωση

καί ἡ ἐκπλήρωση τῆς ἐνότητος τοῦ Νέου Λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ συγκεντρωμένου ἀπό τόν Χριστό καί ἐν Χριστῷ. Πρέπει ἀκλόνητα νά γνωρίζουμε καί νά θυμόμαστε ὅτι στόν ναό δέν πηγαίνουμε γιά ἀτομικές προσευχές, πηγαίνουμε γιά νά συναχθοῦμε σέ Ἐκκλησία, καί ὁ ἴδιος ὁ ὁρατός ναός εἶναι μόνον ἡ εἰκόνα τοῦ ἀχειροποιήτου ναοῦ πού αὐτός ἐκφράζει.

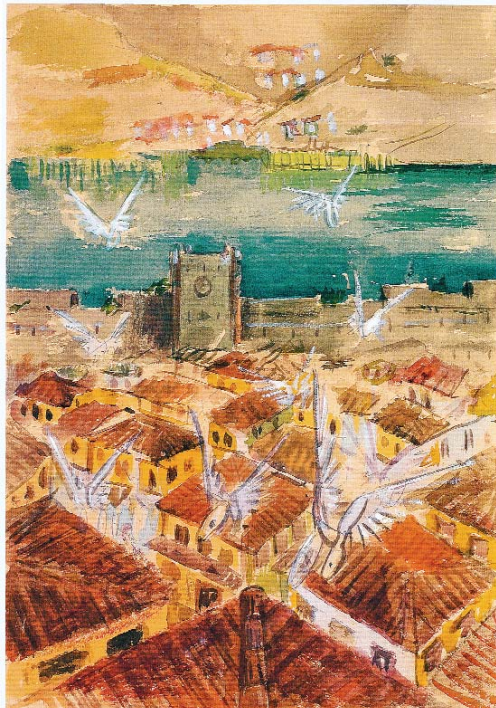
Συνεπῶς, ἡ «σύναξις ἐν Ἐκκλησίᾳ» εἶναι πραγματικά ἡ πρώτη λειτουργική πράξις, τό θεμέλιο ὅλης τῆς Λειτουργίας, καί ἐκεῖνος πού δέν τό κατανοεῖ δέν εἶναι δυνατόν νά κατανοήσει καί ὄλο τό ὑπόλοιπο μυστήριο. Ὅταν λέγω «πηγαίνω στήν Ἐκκλησία», αὐτό σημαίνει πηγαίνω στή σύναξη τῶν πιστῶν, ὥστε μαζί μ' αὐτούς νά συγκροτήσω Ἐκκλησία, νά γίνω αὐτό πού ἔγινε τήν ἡμέρα τοῦ βαπτίσματος, δηλαδή μέλος –μέ τήν πλήρη καί ἀπόλυτη σημασία αὐτῆς τῆς λέξης– τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ: «Ἵμεῖς δέ –λέγει ὁ Ἀπόστολος– ἐστὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορ. 12,27). Πηγαίνω γιά νά δείξω καί νά ἐκπληρώσω τό χρέος μου ὡς μέλος, νά παρουσιάσω καί νά ὁμολογήσω ἐνώπιον Θεοῦ καί ἀνθρώπων τό μυστήριο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τῆς «ἤδη ἐλθούσης ἐν δυνάμει»¹. Πρέπει νά κατανοήσουμε τό μυστήριο ὡς σύναξη τῆς μεγάλης οἰκογένειας ὧσων πιστεῦουν

στόν Χριστό. Μιά οικογένεια συγκεντρώνεται γύρω από ένα τραπέζι για να επικοινωνήσουν τά μέλη της και να φάνε ένα κοινό φαγητό. Τό ἴδιο συμβαίνει και μέ τή Θ. Εὐχαριστία. Γύρω από τήν ἁγία Τράπεζα συναντιώμαστε ὅλοι οἱ πιστοί φάλλοντας για να επικοινωνήσουμε μέ τόν Θεό και να κοινωνήσουμε τό Σῶμα και τό Αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἐναφέρει ὁ Π. Εὐδοκίμωφ ὅτι «ἡ Εὐχαριστία δίδεται ὡς τροφή» για να ἀναλωθῇ. Ἡ λατρεία τῶν δώρων (κάτι πού συμβαίνει στή Δυτική Ἐκκλησία) ὑλοποιεῖ τήν φανέρωση τοῦ οὐράνιου και ἀντιφάσκει πρός τήν Ἐνάληψη. Ἡ Ὁρθοδοξία δέν ἐκθέτει σέ προσκύνηση τά δῶρα, ἀλλά μόνον τά

φυλάσσει για τήν κοινωνία. Ἡ προσκύνηση των κατά τή λειτουργία εἶναι μέρος ἀπό τό “ὄλον” τῆς λειτουργικῆς λατρείας τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ. Δέν προσπίπτουμε ἐμπρός στά δῶρα, ἀλλά ἐμπρός στό Πνεῦμα πού εἶναι μέσα στά δῶρα, ἐμπρός στή λειτουργική ἔλευση τοῦ Χριστοῦ, πού τό Πνεῦμα φανερώνει και πού δέν ἔχει πιά τήν ἴδια πραγματικότητα ἔξω ἀπ’ τή λειτουργία»².

Ἅλλες οἱ σκέψεις πού προαναφέρθηκαν εἶναι ἀπόλυτα εἰσαγωγικές, ὑπ’ ὄψιν τοῦ κατηχητή, βασική προϋπόθεση για να ξεκινήσουμε ὅ,τι χρειάζεται να γνωρίζει ὁ κατηχούμενος σχετικά μέ τήν Θ. Εὐχαριστία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, *Εὐχαριστία*, Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1987, σσ. 25-26. **2.** Εὐδοκίμωφ, *Ἡ Ὁρθοδοξία*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 334.

Κάστρο

Θανατηφόρες παραμορφώσεις

Ἄρχιμ. Βαρνάβα Λαμπροπούλου
Ἰ. Μ. Νικοπόλεως καί Πρεβέζης

ΕΙΝΑΙ τεράστια ἡ εὐθύνη ὄλων μας, πρῶτα τῶν ποιμένων καί ἔπειτα τῶν ποιμαινομένων, στό νά δίνουμε σωστή ἀπολογία «περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος». Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει πληρώσει πολύ ἀκριβὰ ἀκριτους ζήλους καί ἀπαράδεκτες παραμορφώσεις τοῦ γνησίου Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. Οἱ ἠθικολογικές παραποιήσεις τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, οἱ παιδαριώδεις ἀντιλήψεις γιά ἕναν τρομοκράτη Θεό καί σαδιστή Πατέρα, πού διψάει γιά ἱκανοποίηση τῆς δικαιοσύνης Του τιμωρώντας τόν ἄνθρωπο, ἡ ἄθλια μεταποίηση τοῦ Θεοῦ σέ κοινωνική συμβατικότητα ὑποταγμένη στόν Καίσαρα καί πολλές ἄλλες καρικατοῦρες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποτελοῦν θανάσιμες ἁμαρτίες, στίς ὁποῖες ὄλοι μας, λιγότερο ἢ περισσότερο, βάζουμε τό χεράκι μας, ὀδηγώντας –ἔστω ἀνεπιγνώστως– πολλές ψυχές στό χεῖλος τοῦ μηδενός.

Αὐτό τό κατήγγειλε καί ὁ φιλόσοφος Χάιντεγκερ, λέγοντας: «Τό τελικό χτύπημα κατά τοῦ Θεοῦ ἔγκειται στό ὅτι ὁ Θεός ἀπωθήθηκε στόν χῶρο τῶν ἰδανικῶν, ἔγινε φιλοσοφική θεότητα, Θεός τῆς λογικῆς τάξης καί τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀξιῶν. Ἐγινε ἡ πρώτη αἰτία τῆς κοσμολογίας καί ἡ αὐθεντική ἀρχή τῆς κατηγορικῆς ἠθικῆς. Τό τελικό χτύπημα κατά τοῦ Θεοῦ ἔγκειται στό ὅτι ὁ Θεός ὑψώθηκε σέ ἀνώτατη Ἀξία. Αὐτό τό χτύπημα

δέν ἦλθε ἀπό τοὺς ἔξω, ἀπό αὐτοὺς πού δέν πιστεύουν στόν Θεό, ἀλλά ἀπό τοὺς πιστοὺς καί τοὺς θεολόγους».

Συνέπεια τέτοιας «ἐξορίας» τοῦ Θεοῦ ἀπό τό ἐδῶ καί τό τώρα ἀποτέλεσε τό κήρυγμα πού προσφέρει ὡς λύση στήν ταλαιπωρία τῆς ἐπίγειας ζωῆς τήν ὑπόσχεση γιά τή μακαριότητα τῆς μετά θάνατον ζωῆς. Ὁ Βάρναλης σατίρισε μιά τέτοια ἀντίληψη στό ποίημά του «Ἡ μπαλάντα τοῦ κυρ-Μέντιου», παρουσιάζοντας ἕνα γάιδαρο νά λέει: «ἀντραλίζομαι, πεινώ» καί ἕναν παπᾶ νά τοῦ ἀπαντάει: «σοῦτ, θά φᾶς στόν οὐρανό!» Μπροστά σ' αὐτή τή διαστρέβλωση, πού διακρίνει τόσο στεγανά τήν ἐπί γῆς ζωή ἀπό τήν οὐράνια καί σχετικοποιεῖ ἀπελπιστικά τή σημασία τῆς πρώτης, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος στέκεται μέ ἀποτροπιασμό.

«Ἄν ὑπάρχει μιά ἁμαρτία κατά τῆς ζωῆς», γράφει ὁ Καμύ, «δέν εἶναι τόσο τό νά ἀπελπιστοῦμε ἀπό αὐτή, ὅσο τό νά ἐλπίσουμε σέ μιάν ἄλλη ζωή· τό νά ἀφήσουμε νά ξεκλέψει τήν ἀγάπη μας γιά τή συγκεκριμένη ζωή τό ἀνελέητο μεγαλεῖο μιᾶς δῆθεν αἰώνιας ζωῆς». Στό ὄνομα τῆς καθημερινῆς χειροπιαστῆς ζωῆς, ὁ Καμύ ἀρνεῖται νά πιστέψει σέ μιάν ἄλλη, ὠραία ἔστω καί αἰώνια, ἀλλά πάντως «ἄλλη» ζωή.

Ὁ Σάρτρ, περισσότερο ἀπόλυτος, προωθεῖ τήν ἀμφισβήτησή του ὡς τόν ἴδιο

τόν Θεό και υποστηρίζει ότι «ένας Θεός, πού δέν ενδιαφέρεται για τά συγκεκριμένα ιστορικά προβλήματα μας, αλλά υποβιβάζει τόν ανθρώπινο βίο σέ μία περίοδο ἐξίλασμοῦ και ἱκανοποίησης τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι ἕνας σαδιστής πατέρας, πού ἀρέσκειται νά βλέπει τά τέκνα του νά βασανίζονται και νά ἐκλιπαροῦν, για νά ἔχει ὁ ἴδιος τή χαρά νά τούς προσφέρει, ὅποτε αὐτός θέλει, τή σωτηρία. Ἄλλά μία τέτοια σωτηρία εἶναι για τόν σύγχρονο ἄνθρωπο, τόν “ἐνήλικο” –ὅπως τόν χαρακτηρίζει– ἄνθρωπο, ἀπαράδεκτη. Καλύτερα νά κόψει κάθε σχέση μέ τόν ἐπουράνιο πατέρα του και νά προσπαθήσει νά σωθεῖ μόνος του...».

Ὁ Καμύ, ἀκολουθώντας μία πιό ἥπια πορεία, ἐπανέρχεται συνεχῶς στίς ἀξίες τῆς αὐταπάρανησης, τῆς ἀγάπης και μιᾶς ἄθεης βέβαια ἀγιότητας. Λατρεύει βιβλία σχετικά μέ τή μοναχική ἀφιέρωση, ὅπως τόν Διάλογο τῶν καρμελιτισσῶν τοῦ Μπερνανός και τό Ρέκβιεμ για μία καλόγρια τοῦ Φῶκνερ. Μέ τέτοια προετοιμασία ἀποκτάει τήν ὀξυωπία νά δεῖ καθαρότερα. Καί ὅταν πέφτει στά χέρια του τό βιβλίο Ἡ μυστική Θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Λόσκυ, γοητεύεται και λέει: «Τώρα πιά, μπορούμε νά μιλήσουμε σοβαρά για τόν Θεό!».

Ἄς ἀναρωτηθοῦμε λοιπόν: Γιατί ἄραγε ἀφήνουμε αὐτή τή θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, πού κάποτε ἄγγιξε και ἕναν Καμύ, νά καταντάει ξερό γράμμα και νεκρός τύπος; Γιατί ἀφήνουμε τή μαρτυρία «περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» νά

ξεπέφτει σέ στείρα μεταφυσική, πού ἀμπελοφιλοσοφεῖ ἀποκλειστικά για τό ἐπέκεινα, ξεχνώντας ὅτι «ὁ Λόγος Σὰρξ ἐγένετο και ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» ἐν τόπῳ και χρόνῳ, και ὅτι ἡ κορυφαία (ἐπι)Κοινωνία, στήν ὁποία μᾶς καλεῖ, εἶναι ἕνα Δεῖπνο, ὅπου γίνεται για μᾶς Βρώσιμος και Πόσιμος ἐδῶ και τώρα;

Τί φταίει πού στέγνωσε τόσο ἡ ζωή και τό κήρυγμά μας, και δώσαμε δικαίωμα στά ἀμερικανάκια τῆς δεκαετίας τοῦ ’70, ὅταν ξεσηκώθηκαν στήν Καλιφόρνια, νά ποῦν: «Κύριοι, ὁ Θεός για τόν ὁποῖο μᾶς μιλάτε, δέν ζεῖ. Καί ἡ ζωή σας εἶναι νεκρή. Ἐνας Θεός πού δέν ἀγγίζει τήν ὑπαρξή μας και δέν ἔχει σχέση μέ τό σῶμα μας, μᾶς εἶναι ἄχρηστος. Ὁ Θεός σας εἶναι ἀπλῶς για σᾶς χρήσιμος. Τόν χρησιμοποιεῖτε ὅπως ἐμεῖς τή μαριχουάνα. Ἄν ὑπάρχει Θεός, ἄς ἔλθει νά μᾶς βρεῖ ἐδῶ πού εἴμαστε. Ἄλλιῶς δέν ὑπάρχει!». Βρέθηκε ἄραγε κανείς νά πεῖ σ’ αὐτά τά παιδιά και στούς ὁμόφρονές τους ὅτι γι’ αὐτό ἀκριβῶς σαρκώθηκε ὁ Λόγος και ἦλθε νά μᾶς βρεῖ «ἐδῶ πού εἴμαστε», για νά λύσει τά προβλήματα τοῦ σώματός μας; Τελικά γι’ αὐτό σταυρώθηκε, πέθανε, ἐτάφη και ἀναστήθηκε, για νά ἀναστήσει τά σώματά μας ἀφθαρτα και δεκτικά ζωῆς αἰωνίου;

Τί διαφορά ἔχει τό αἶτημα τῶν ἀναρχικῶν τῆς Ἀμερικῆς ἀπό τό αἶτημα τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ: «Ἄνθρωπος εἶμι και σῶμα περιέκειμαι. Καί δι’ αὐτό ποθῶ και σωματικῶς ὀμιλεῖν και ὄραν τά ἅγια»;

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ΙΖ' Ἡ ὁδός τῆς σωτηρίας

Δημήτρη Μαυρόπουλου

ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ μας μιλάμε για τρεις ὁδούς σωτηρίας: τὴ θεολογική, τὴν ἀσκητική καὶ τὴ νηπτική. Οἱ τρεῖς αὐτές ὁδοὶ συνάπτονται μεταξύ τους καὶ δημιουργοῦν τρία κλιμακωτά στάδια. Καμμία ὁμως ἀπὸ τίς ὁδούς δέν ὑπάρχει καὶ δέν λειτουργεῖ αὐτόνομα. Ἡ κάθε μία γεννιέται ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ συγχρόνως γεννάει τὴν ἄλλη. Ἡ παιδεία εἶναι αὐτὴ πού μᾶς κρατάει σέ μιά ἐρμηνεία, σέ μιά στάση καὶ σέ ἕναν τρόπο ζωῆς. Αὐτὴ ἡ παιδεία στή δική μας παράδοση εἶναι θεολογική, ἀσκητική καὶ νηπτική. Οἱ τρεῖς αὐτές πλευρές τῆς παιδείας μας, πού τίς ὀνομάζουμε «ὁδούς», ἀποκαλύπτονται τελικά ὡς μιά παιδεία, ὡς παιδεία κατὰ Χριστόν, ὡς θεογνωσία.

Ἡ θεολογία εἶναι σπουδὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ προσώπου, ἀφοῦ τό πρόσωπο εἶναι αὐτό πού μπορεῖ νά εἶναι ἐλεύθερο καὶ ὄχι ἡ φύση. Ἔαν θεολογία εἶναι ἡ ἐπίγνωση τῆς ἐλευθερίας διὰ τῆς γνώσεως τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ἀσκησις εἶναι ὁ ἔλεγχος τοῦ φυσικοῦ θελήματος καὶ νήψη εἶναι ἡ ἐπίτευξη ἐσωτερικῆς ἡσυχίας. Νήψη σημαίνει ἡσυχία τῆς ψυχῆς, ἀπραγμοσύνη τοῦ ἀνθρώπου, μιά παράδοση τοῦ ἀνθρώπου στό πραγματικό εἶναι του, δηλαδή ἀνάδειξη τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ στόν ἑαυτό του.

Ἡ θεολογία σ' αὐτὴ τὴ συνθήκη παιδαγωγίας καὶ προόδου εἶναι τό πρῶτο

σκαλοπάτι. Χωρὶς αὐτὴν δέν μπορεῖς νά ἐπιτύχεις στήν ἀσκησις καὶ χωρὶς τὴν ἀσκησις δέν μπορεῖς νά ἐπιτύχεις στή νήψη. Βέβαια, ὅταν μιλάμε γιὰ θεολογία δέν ἐννοοῦμε ἀκαδημαϊκές σπουδές καὶ εἰδικές γνώσεις. Θεολογία εἶναι ἡ σπουδὴ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ περὶ Θεοῦ λόγος, ὁ ὁποῖος φανερόνεται μέσα στήν ἱστορία ὡς πρόσωπο, ὡς ὑπόστασις· ἡ θεολογία καταλήγει νά εἶναι σπουδὴ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, πού μπορεῖ κατ' ἀρχάς νά γίνῃ μέ πραγματικὴ μελέτη, ὅπως συνήθως ἐννοοῦμε τὴ μελέτη, διαβάζοντας βιβλία ἢ ἀκούγοντας λόγους.

Στὴν Παλαιά, ἀλλὰ κυρίως στήν Καινὴ Διαθήκη, καλοῦνται οἱ ἄνθρωποι σέ γνώση πού καρπὸς τῆς εἶναι ἡ ἐλευθερία: «Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωάν. 8,32). Στίς ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου, περισσότερο οἱ πολῖτες τῆς νέας πατρίδας, τῆς νέας πραγματικότητας, τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καλοῦνται συνεχῶς νά σπουδάζουν, νά μελετοῦν. Ἡ σπουδὴ εἶναι ἀναγκαία γιὰ νά μπορέσουμε νά συνειδητοποιήσουμε ποῦ πατάμε, πού βρισκόμαστε, πού βαδίζουμε.

Σ' αὐτὴν τὴν πορεία σπουδῆς, πολὺ σημαντικός εἶναι ὁ ρόλος τοῦ περιβάλλοντος. Πρῶτα ἀπ' ὅλα τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, καὶ μετὰ τοῦ εὐρύτερου

περιβάλλοντος τῆς πόλεως ἢ τῆς ἐνορίας (τοῦ περιβάλλοντος πού βρίσκεται μέσα σέ κάποια ὄρια - ἐν τοῖς ὁρίοις). Τό περιβάλλον αὐτό τό ποδηγετοῦν διδάσκαλοι, οἱ ἄνθρωποι πού βγαίνουν μέσα ἀπό μιὰ προηγούμενη παράδοση κι οἱ ἴδιοι εἶναι παραδομένοι στήν παράδοσή τους. Μπορεῖ ἐπομένως νά εἶναι ἕνας παππούς ἢ μιὰ γιαγιά, ἕνας ἱερέας ἢ ἕνας καλόγερος, μπορεῖ κι ἕνας διδάσκαλος (διδάχος, κατά τόν λόγο τοῦ ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ). Κατ' οὐσίαν αὐτός πού ἐλέγχει αὐτή τή διδασκαλία εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός διά τῶν ἐπισκόπων του. Ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ πατήρ μιᾶς κοινότητας. Αὐτός ὀρίζει καί τό περιβάλλον τῆς σπουδῆς. Μέσα στούς αἰῶνες πού κύλησαν, διαφοροποιήθηκε ἡ σχέση τοῦ ἐπισκόπου ὡς προεστῶτος τῆς θείας Εὐχαριστίας μέ τά πνευματικά του παιδιά, μετατοπίστηκε ἡ εὐθύνη τῆς διδασκαλίας σέ ἄλλους φορεῖς, σέ ἄλλους δασκάλους, σέ ἄλλους πατέρες, ἀλλά αὐτό ἔγινε πάντα σέ σχέση μέ τόν ἐπίσκοπο.

Τό δεύτερο σκαλοπάτι σ' αὐτή τήν κλιμακωτή διαβάθμιση τῶν τριῶν ὁδῶν τῆς παραδόσεώς μας εἶναι ἡ ἄσκηση. Τό σημαντικό στοιχεῖο πού χαρακτηρίζει τήν ἄσκηση εἶναι ἡ συνεχῆς καί διαρκῆς μετάνοια. Ἡ μετάνοια ὄχι μέ τήν ἠθική της διάσταση, ἀλλά ὡς τάση τοῦ ἀνθρώπου νά ἀλλάξει τόν τρόπο τοῦ νοεῖν. Μιά τέτοια συνεχῆς μετάνοια προϋποθέτει καί συνεχῆ ἐγρήγορηση τοῦ ἀνθρώπου, συνεχῆ προσοχή του ὥστε νά βρίσκεται πάντα στόν δρόμο πρός τή γνώση-σχέση. Τελικά ἡ μετάνοια (ἡ διαρκῆς μετάνοια) εἶναι προσοχή (διαρκῆς προσοχή) τοῦ ἀνθρώπου νά μήν ξεφύγει ἀπό αὐτό πού θά ὀνομάζουμε σπουδαῖο. Νά

μήν ἀφεθεῖ στό μή σπουδαῖο, στήν ἐνασχόληση μέ τά μή σπουδαῖα τῆς ζωῆς.

Ὁ χαρακτηῖρας τῆς Ὁρθόδοξης βιοτῆς εἶναι ἀσκητικός. Καμμία ἀρετή δέν ἔχει αὐταξία ἀλλά ὑπηρετεῖ τή σχέση τῶν πιστῶν μέ τήν ἀλήθεια (= τόν Χριστό), ὅπως ἔχει διατυπωθεῖ ἀπό τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή: «ὅτι διὰ τήν ἀλήθειαν ἐστίν ἡ ἀρετή, ἀλλ' οὐ διὰ τήν ἀρετήν ἡ ἀλήθεια. Ὅθεν ὁ διὰ τήν ἀλήθειαν πράττων τήν ἀρετήν, κενοδοξίας οὐ τιτρώσκειται βέλεσιν· ὁ δὲ τήν ἀλήθειαν ἀρετῆς ἐνεκεν ἐπιτηδεύων, σύν-οικον ἔχει τῆς κενοδοξίας τήν οἴησιν» (Πρὸς Θαλάσσιον, Α', PG 90, 369A). Μιά τέτοια τοποθέτηση μᾶς ὀδηγεῖ στούς ἀντίποδες τῆς ἀνταποδοτικῆς νοοτροπίας πού ἀναπτύχθηκε στόν δυτικό Χριστιανισμό καί πού ὀνομάζουμε πουριτανισμό ἢ εὐσεβισμό. Κατά τή νοοτροπία αὐτή οἱ ἀρετές συναριθμοῦνται καί δικαιώνονται ὡς μισθαποδοσία, ὡς βράβευση, συνθήκη πού δυστυχῶς δείχνει νά λανθάνει καί στόν δικό μας ἐκκλησιαστικό βίο. Ἡ βιβλική θεολογία (τό κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ καί ἰδιαίτερα ὁ ἀπόστολος Παῦλος), ἐπιμένει νά μᾶς εἰδοποιεῖ γιά τόν κίνδυνο τῆς τυποποιημένης καί αὐτόνομης ἀρετολογίας, δηλαδή τῆς φαρισαϊκῆς ἀλαζονείας. Γιά τήν παράδοσή μας ὅλες οἱ ἀρετές εἶναι διά βίου ἀσκήσεις πού ὀδηγοῦν στήν κατάσταση τοῦ κατά Χριστόν βίου καί στή θεία υἰοθεσία, ὥστε ἡ θεία Χάρη νά μᾶς ἐνισχύει (βλ. τήν κατάθεση τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «*χάριτι Θεοῦ εἰμι ὃ εἰμι*» (Α' Κορ. 15,10)).

Τό τρίτο στοιχεῖο (σκαλοπάτι) σ' αὐτή τή συνεχῆ πορεία εἶναι ἡ διαρκῆς φυλακή τῶν αἰσθήσεων. Ὅταν λέμε φυλακή τῶν αἰσθήσεων ἀναφερόμαστε κατ' οὐσίαν

στά θελήματα τῆς φύσεως. Ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου, κοινή σέ ὅλους, ἔχει τά κοινά φυσικά θελήματα. Αὐτά τά θελήματα τῆς φύσεως ἔρχονται καί ἐπανέρχονται συνεχῶς. Μποροῦμε νά ὑποταγοῦμε σ' αὐτά δίδοντάς τους ἀκόμη καί πνευματικές ὀνομασίες. Δέν πρέπει ὅμως νά καταργήσω τίς αἰσθήσεις μου ἢ τά θελήματα τῆς φύσεώς μου, ἀλλά νά τά θεραπεύσω. Τό μέγα θέμα εἶναι νά μπορῶ νά τά ἀναγνωρίζω, νά τά προσδιορίζω καί νά τά ἐλέγχω, εἰσάγοντας τό θέλημα τοῦ προσώπου πού ἀναδύεται μέσα ἀπό τή σχέση μέ τούς ἄλλους πού θεμελιώνει ἐντός μας τή σχέση μέ τόν Χριστό.

Ἄφοῦ γνωρίσουμε διά τῆς θεολογίας καί ἀσκηθοῦμε, τό ἐπόμενο στάδιο εἶναι νά φτάσουμε σέ κατάσταση νήψεως, σέ κατάσταση ἡσυχίας. Ἡ νήψη ἐπιτυγχάνεται μέ τήν ἰσόρροπη λειτουργία μεταξὺ νοῦ καί καρδίας, μεταξύ λογικῆς καί αἰσθήματος, ὥστε τό θέλημα τοῦ ἀνθρώπου νά ἐναρμονίζεται μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καί ἔτσι οἱ ἐνεργειές του νά πηγάζουν ἀπό μιά ἐγχριστομένη ἔμπνευση. Ἡ παγίδευση καί ὁ ἐγκλωβισμός σέ μόνον τά αἰσθήματα (καρδία) ἢ σέ μόνον τή λογική (νοῦς) παράγουν στρεβλώσεις, σκοτεινιάζουν τήν ὁδό Κυρίου.

Κατεξοχήν τόπος, συνθήκη ὅπου καρδία καί νοῦς συνάγονται εἰς ἓν εἶναι ἡ θ. Λειτουργία. Ἐκεῖ καλοῦμαστε νά ἐνεργήσουμε λογική πράξη («Ἐτι προσφέρομέν σοι τήν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν»), ἀφοῦ ἔχουμε ἀνυψώσει τήν καρδιά μας στόν τόπο τῆς θεότητας («Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίαςας»),

ὥστε νά ἐπιτυγχάνεται καί νά ἰσχύει ἡ πρόκληση τῆς νηπτικῆς παραδόσεως: ἡ καρδία ἀγαπᾷ λογικῶς καί ὁ νοῦς λογᾶται καρδιακῶς. Ἄλλωστε, ἡ κατανόηση τῶν θείων μυστηρίων καί ἡ μετοχή σ' αὐτά ἐνεργεῖται διά τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, τό ὁποῖο ἐν τῇ καρδίᾳ φωτίζει μέ τό ἀκήρατο φῶς τῆς θεογνωσίας καί διανοίγει τούς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας («Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόανθρωπε Δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμούς»). Ἔτσι καταλαβαίνει ἡ παράδοσή μας τήν ἐπισήμανση τοῦ ἀποστόλου Παύλου γιά τήν ἐναρμονισμένη σχέση καρδίας καί νοῦ: «προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοί· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοί» (Α΄ Κορ. 14,15). Ἡ ἐνοίκηση τοῦ Ἁγ. Πνεύματος στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου (βλ. ἐπίκληση στήν ἀγία Ἀναφορά: «κατάπεμψον τό Πνεῦμα σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς») τόν ἰκανώνει νά ὀνομάζει τόν Θεό Πατέρα («ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον· ἀββᾶ ὁ πατήρ», Γαλ. 4,6).

Ὅσο γιά τή λογική δύναμη τοῦ ἀνθρώπου, ἰσχύει ἡ συμπερασματική ἐπισήμανση τοῦ ἀγίου Μαξίμου Ὁμολογητοῦ: «Δίχα λογικῆς δυνάμεως, ἐπιστημονικῆ γνῶσις οὐκ ἔστι· καὶ γνώσεως χωρὶς, οὐ συνίσταται πίστις, ἀφ' ἧς τὸ καλὸν γέννημα πρόεισιν ἢ ἐλπίς, καθ' ἣν ὡς παροῦσι συγκρίνεται τοῖς μέλλουσιν ὁ πιστός» (Κεφάλαια θεολογικά, Β', οδ', PG 90, 1248C).

Κυριακή τῶν Μυροφόρων

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἁγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως, Ἱ. Μ. Πειραιῶς

«Τίς ἀποκυλήσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;» (Μάρκ. 16,3).

ΟΙΩΣΗΦ ἀπό τὴν Ἀριμαθαία, μόνος ἀπὸ ὅλους τοὺς μαθητές, «τολμήσας» πῆγε στὸν Πιλάτο καὶ ζήτησε τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τό πῆρε καὶ τὸ ἐνταφίασε σέ «καινὸν μνημεῖον ἐν ᾧ οὐδεὶς οὐδέποτε ἐτέθη», ἐνῶ οἱ μυροφόρες γυναῖκες ξημερώματα ξεκίνησαν γιὰ τὸν τάφο προκειμένου νὰ ἐπιτελέσουν τὰ νεκρικά ἔθιμα. Δέν φοβήθηκαν τὸ σκοτάδι ἀλλ' οὔτε καὶ τοὺς Ρωμαίους στρατιῶτες. Τό «βαρίδι» κυριολεκτικὰ τῆς καρδιάς τους ἦταν τὸ βάρος τοῦ μεγάλου λίθου, μέ τὸ ὁποῖο εἶχε σφραγιστεῖ ὁ τάφος. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως προχωροῦν. Καὶ βρίσκονται μπροστά στὴν ἀπίθανη ἐκπληξη: ὁ λίθος εἶχε ἀποκυλιστεῖ ἀπὸ ἄγγελο Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλε σ' αὐτές ὅτι «ἡγέρθη ὁ Κύριος. Οὐκ ἔστιν ὧδε». Γίνονται ἔτσι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι στοὺς ὁποίους ἀναγγέλλεται τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Οἱ μυροφόρες γυναῖκες ἦταν οἱ πρῶτες πού εἶδαν τὸ «καινὸν μνημεῖον».

1. Δέν ἦταν μόνον ὁ Θωμᾶς πού ἀμφισβήτησε τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι μαθητές πού κινήθηκαν στὸ ἴδιο μῆκος κύματος, ὅπως τὸ ἔδειξαν μέ τὴ φοβισμένη στάση τους στὰ γεγονότα τοῦ Πάθους. Ἐνῶ ὁ Κύριος τοὺς εἶχε προαναγγεῖλει τί θὰ συμβεῖ,

ἐκεῖνοι τὸ ἀμφισβήτησαν, δέν τὸ κατάλαβαν, δέν τὸ πίστεψαν. Κλειδώθηκαν γι' αὐτὸ στὸ οἶκμά τους «διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων». Γιατί δέν πίστεψαν στὰ λόγια τοῦ Κυρίου τους; Διότι πείσθηκαν περισσότερο στίς αἰσθήσεις τους, σέ ὅ,τι ἔβλεπαν καὶ ἄκουγαν – τὴν «ἤττα» τοῦ Διδασκάλου τους. Ἡ προτεραιότητα τῶν αἰσθήσεών τους, ἡ προτεραιότητα δηλαδή τῆς λογικῆς τους, ἦταν τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο σ' αὐτούς.

2. Στὴν προτεραιότητα αὐτὴ ἀντιπαράβάζεται μία ἄλλη προτεραιότητα: τῆς καρδιάς, τῆς τόλμης, τῆς ἀγάπης. Ὁ Ἰωσήφ, κυρίως ὅμως οἱ μυροφόρες γυναῖκες, ὑπερβαίνουν τὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων –συνεπῶς καὶ τὸν φόβο τους. Διότι ὁ μὲν Ἰωσήφ βρίσκεται μπροστά στὸν «ὀγκόλιθο» τοῦ Ρωμαίου ἐπάρχου: πῶς θὰ ζητήσει τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ; Δέν θὰ ἐθεωρεῖτο συμμετοχὸς Του καὶ συνεπῶς ὑποκείμενος σέ σύλληψη καὶ ἴσως σέ θάνατο; Οἱ δὲ μυροφόρες βρίσκονται μπροστά στὸν πραγματικὸ «ὀγκόλιθο» τοῦ λίθου τοῦ μνημείου: ἀσήκωτος γιὰ τίς δικές τους δυνάμεις γίνεται ἀσήκωτο βάρος καὶ μέσα στὴν ψυχὴ τους: «τίς ἀποκυλήσει ἡμῖν...;». Ὁ Ἰωσήφ ὅμως καὶ οἱ μυροφόρες γυναῖκες, παρ' ὅλη τὴ λογικὴ ἀδυνατότητα, ἐπιμέ-

νουν και προχωροῦν. Διότι ἀκριβῶς προσεγγίζουν τὰ γεγονότα κυρίως μέ τήν καρδιά τους. Ἡ σκέψη τους εἶναι προσανατολισμένη στόν Κύριο, ἡ καρδιά τους «ἀκουμπάει» σ' Αὐτόν, γιά τοῦτο και τολμοῦν, ἔστω και μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους. Ἡ τόλμη τους ἐπιβραβεύεται: ὁ Ἰωσήφ παραλαμβάνει τό σῶμα τοῦ Ἰωσήφ και οἱ μυροφόρες πρώτες γεύονται τήν ἐμπειρία τῆς Ἀναστάσεως.

3. Ἴσως νά ὑπάρξει ἡ ἀπορία: ἡ πίστη στόν Χριστό ὡς θέμα τῆς καρδιάς καταργεῖ τή λογική; Ἀσφαλῶς και ὄχι. Ἡ λογική εἶναι δύναμη τοῦ νοῦ τήν ὁποία ὁ Θεός ἔθεσε στόν ἄνθρωπο. Ἐκεῖνο πού ἀρνεῖται ὁ χριστιανός εἶναι ἡ προτεραιότητα τῆς λογικῆς ἔναντι τῆς πίστεως: γιά νά πιστέψω πρώτα πρέπει νά πειστώ διά τῆς λογικῆς. Ὅσοι ὁμως ἔθεσαν τή λογική ὡς ἀπαίτηση γιά τήν ὑπαρξη τῆς πίστεως δυστυχῶς ἀπέτυχαν. Τό εἶδαμε και μέ τόν «ἀπιστο» μαθητή Θωμᾶ: «ἐάν μὴ ἴδω οὐ μὴ πιστεύσω». Ναί μέν ὁ Κύριος συγκατένευσε στήν ἀδυναμία αὐτή τοῦ μαθητή Του, ὅταν ὁμως κι ἐκεῖνος τελικά προέβη σέ κίνηση ταπεινώσεως και ρῆξης πρὸς τήν ἐγωιστική ἐμπλοκή του ἤλθε στήν κοινότητα τῶν μαθητῶν, φεύγοντας ἀπό τή μοναξιά του. Γιά νά ἀκούσει βεβαίως κι αὐτός τόν ἀξιωματικό μακαρισμό τοῦ Κυρίου: «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες και πιστεύσαντες».

4. Ἄν ἡ καρδιά σκιρτήσει στό κάλεσμα τοῦ Χριστοῦ, πού θά πει νά ἀγαπήσει τόν Χριστό, τότε πράγματι και ἡ πίστη

γίνεται δωρεά βιούμενη ἀπό τόν πιστό. Ἡ πίστη εἶναι κυρίως θέμα τῆς καρδιάς και ἔπεται ἡ λογική. Ὁ Κύριος δέν εἶπε «ἂν μέ καταλαβαίνετε, τηρήστε τίς ἐντολές μου», ἀλλά «εἰ ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε». Ὅλα τὰ τῆς πίστεως εἶναι δεμένα μέ τήν ἀγάπη στό πρόσωπο Ἐκεῖνου. Ἡ ἀγάπη αὐτή βεβαίως δέν εἶναι μία κίνηση αὐτόνομη τοῦ ἀνθρώπου: δέν ἀγαπᾶμε τόν Χριστό ἀπό μόνοι μας. Ἡ ἀγάπη μας εἶναι ἀνταπόκριση στή δική Του ἀγάπη. «Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν, ὅτι Αὐτός πρώτος ἠγάπησεν ἡμᾶς». Ἄν, μέ ἀπλά λόγια, δέν πιστεύουμε στόν Χριστό, εἶναι γιατί δέν ἔχουμε γνωρίσει τό πόσο Ἐκεῖνος μᾶς ἀγάπησε και μᾶς ἀγαπᾶ. Ἀλλά ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ εἶναι τό μόνο ἀπόλυτο και δεδομένο πού ἔχουμε: ὁ Χριστός εἶναι ὁ Πατέρας μας, ὁ ἀδελφός μας, ὁ φίλος και ὁ νυμφίος τῆς ψυχῆς μας.

Ἡ προσέγγιση τοῦ Χριστοῦ διά τῆς λογικῆς τελικῶς ἀπορρίπτεται: ὁδηγεῖ στόν φόβο και στήν ἀπομόνωση. Ἡ προσέγγιση μέ τήν καρδιά, δηλαδή μέ τήν ἀγάπη, (Ἰωσήφ και μυροφόρες), δικαιώνεται: ὁδηγεῖ στή γεύση τῆς Ἀναστάσεως. Τά πράγματα ἔτσι εἶναι σαφῆ: νά ζητοῦμε διαρκῶς τή χάρη ἀπό τόν Χριστό νά μπορούμε νά Τόν ἀγαπᾶμε. Ἀπόδειξη ὄντως λήψεως τῆς χάρης αὐτῆς θά εἶναι ἡ αὐξηση ἀγάπης πρὸς τόν συνάνθρωπό μας. Αὐτό θά εἶναι και ἡ βεβαίωση μέσα μας ὅτι ὁ Κύριος ὄντως ἀναστήθηκε, γιατί θά ἔχουμε ἀναστημένη τήν καρδιά μας.

Κάστρο νύχτα (λεπτομέρεια)

Κυριακή τῶν Βαΐων 1 Ἀπριλίου 2018 (Ἰωάν. 12, 1-18)

Ἄρχιμ. Παντελεήμονος Τζορμπατζόγλου
Δρος Θ. Βυζαντινολόγου
Ἰ. Προϊσταμένου Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἀναγύρων Ψυρρῆ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση, ἡ τῶν Βαΐων, λαμβάνει τὴν ὀνομασία της ἀπὸ τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα· ἀπὸ τὰ βάρια τῶν φοινίκων. Ἐνα ἕξαλλο πλῆθος μὲ αὐτοσχέδιες σημαίες τὰ κλαδιά τῶν φοινίκων καὶ μὲ οὐρανομήκεις ἀλαλαγμούς ὑποδέχθηκαν τὸν Ἰησοῦ πού εἰσερχόταν στὰ Ἱεροσόλυμα καθισμένος πάνω σ' ἕνα γαϊδουράκι, ὅπως ἀκριβῶς εἶχε προφητεῦσει πρὶν ἀπὸ αἰῶνες ὁ προφήτης *Ζαχαρίας* (9,9).

Ἡ σειρά τῶν γεγονότων τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἔχει ὡς ἐξῆς: ὁ Χριστός εὗρίσκειται μὲ τοὺς μαθητές Του στὴν Βηθανία, λίγα χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, στὸ σπίτι τοῦ φίλου Του Λαζάρου καὶ τῶν ἀδελφῶν του, μερικὲς ἡμέρες μετὰ τὴν ἀπρόσμενη καὶ θαυμαστή ἀνάστασή του. Τὸ σπίτι τῆς οἰκογενείας τοῦ Λαζάρου ἦταν γνωστὸ στὸ χωριὸ σάν τὸ σπίτι τοῦ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προφανῶς παλιὰ κάποιος πρόγονός τους ἔτυχε νὰ ἦταν λεπρός καὶ ἀπὸ τότε ἔμεινε τὸ ὄνομα.

Ἐκεῖ λοιπὸν πού ἦταν ὅλοι καθισμένοι κατὰ τὴν συνήθεια τῆς ἐποχῆς, ξαπλωμένοι στὰ ἀνάκλιτρα, κι ἄκουγαν μὲ προσοχὴ τὸν Χριστό, ξαφνικὰ αἰσθάνθηκαν μία εὐχάριστη καὶ λεπτὴ ὄσμη νὰ πλανᾶται στὸν χῶρο· ἡ ἀδελφή τοῦ Λαζάρου, ἡ Μαρία εἶχε σπάσει ἕνα ἀκριβό

δοχεῖο πού περιεῖχε ἕνα πανάκριβο ἄρωμα καὶ κατὰ τὴν ἀνατολίτικη συνήθεια εἶχε περιλούσει τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ σφούγγιζε μὲ τὰ μαλλιά της. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνη της ἡ Μαρία στὸν Χριστό γιὰ τὸ μοναδικὸ δῶρο πού τοὺς χάρισε, τὴν ἀνάσταση τοῦ ἀδελφοῦ τους Λαζάρου. Ὅλοι οἱ παριστάμενοι συμφώνησαν μὲ τὴν πράξη τῆς Μαρίας καὶ τὴν ἐπαίνεσαν μάλιστα, μονάχα ἕνας ἐξέφρασε τὴν ἔντονη δυσφορία του καὶ μὲ ὀργίλο ὕφος. Ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, βλέποντας τὴν πράξη τῆς Μαρίας, ἀναφώνησε: «γιατί συμβαίνει αὐτὴ ἡ σπατάλη, δὲν μπορούσε νὰ πουληθεῖ τὸ μύρο αὐτὸ γιὰ τριακόσια δηνάρια καὶ νὰ δοθοῦν τὰ χρήματα στοὺς πτωχοὺς;». Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἰούδα, ὅπως σημειώνει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, γιὰ τοὺς πτωχοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἦταν ἀδιάφορος, δὲν ἦταν εἰλικρινές, ἀλλὰ μία πρόφαση· οὐσιαστικὰ ἐνδιαφερόταν μονάχα γιὰ τὸν ἑαυτό του, διότι καθὼς ἦταν ὁ ταμίας πού κρατοῦσε τὸ κοινὸ ταμεῖο τῶν μαθητῶν, φρόντιζε πάντοτε νὰ κατακρατεῖ γιὰ λογαριασμό του κάτι ἀπὸ τὰ κοινὰ χρήματα. Ἦταν δηλαδή κοινὸς κλέπτης, ὁ ὁποῖος ὅμως φρόντιζε νὰ ἐπενδύει τίς πράξεις του μὲ ἠθικὸ ἔνδυμα· ἔλεγε ψέμματα στοὺς ἄλλους καὶ στὸν ἑαυτό του, προφασιζόμενος

ύψηλές αξίες. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἀποστομωτική στό ὄψιμο ἐνδιαφέρον τοῦ Ἰουδα: «ἄφησέ την, ὅ,τι ἔκανε τό ἔκανε γιά τήν ἡμέρα τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου· τούς πτωχοῦς θά τούς ἔχετε πάντοτε κοντά σας, ἀλλά ἐμένα δέν θά μέ ἔχετε». Μέ ἄλλα λόγια, κάθε στιγμή ἔχει τίς δικές της προτεραιότητες, δέν εἶναι ὅλα καί πάντα τά ἴδια· τό χειρότερο εἶναι νά προφαίσιζεται κανείς. Ἡ ὑποκρισία εἶναι ἀσυγχώρητη ἁμαρτία.

Τήν ἐπομένη ἡμέρα ὅταν ἔμαθε ὁ λαός, ὁ ὁποῖος εἶχε συρρεῦσει γιά τήν ἐορτή τοῦ Πάσχα ἀπό ὅλα τά μέρη τοῦ κόσμου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, αὐτός πού ἀνέστησε τόν Λάζαρο, πρόκειται νά ἀνέβει στό Ἱεροσόλυμα, ἔτρεξαν νά τόν προῦπαντήσουν· ἐνώθησαν μέ τό πλῆθος πού ἀκολουθοῦσε τόν Χριστό ἀπό τήν Βηθανία καί διαλαλοῦσε ὅτι Αὐτός εἶναι πού πράγματι ἀνέστησε τόν Λάζαρο. Φρενιτιδα ἐνθουσιασμοῦ κατέλαβε ὅλους, διότι στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ ἀναγνώριζαν τόν Μεσσία καί ἔσπευσαν νά τόν ὑποδεχθοῦν ἀναλόγως· ἔκοψαν κλαδιά ἀπό τίς φοινικιές καί μέ τά λάβαρα αὐτά ὑποδέχθηκαν τόν Ἰησοῦ κραυγάζοντας ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Μεσσίας...

Στό σημερινό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα γίνεται κατάδηλο μέ τά μελανώτερα χρώματα τό χάσμα τῆς σκέψης καί τῆς συμπεριφορᾶς ἀνάμεσα στόν ἀπλό λαό, μέ πρώτη τήν ἀδελφή τοῦ Λαζάρου Μαρρία πού θυσίασε ὅ,τι πιά πολύτιμο εἶχε, ἓνα ἄρωμα ἀξίας τριακοσίων δηναρίων,

καί τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων πού μποροῦν νά δοῦν μέ τά μάτια τῆς καρδιάς τους καί νά διακρίνουν στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ τόν Μεσσία πού περίμεναν μιά ζωή, ἀφοῦ ἀνασταίνει νεκρούς, τόν Λάζαρο, καί ἀπό τήν ἄλλη τούς ἀρχιερεῖς πού βλέπουν νά κλονίζονται τά συμφέροντά τους. Ἡ διαφορὰ ἦταν καθοριστική γιά τήν ἔκβαση τῆς ὑποθέσεως «Ἰησοῦς», διότι κατά την διαπίστωση τοῦ Ποντίου Πιλάτου, «παρέδωσαν τόν Χριστό γιά λόγους φθόνου καί μόνον» (Ματθ. 27,18) οἱ ἀρχιερεῖς. Ἡ μαρτυρία τοῦ λαοῦ ἦταν ἀναντίλεκτη, διότι ἦταν παρόντες στήν ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. Ὅ,τι ἔζησαν δέν μποροῦσαν μέ καμμία δύναμη νά τό ξεχάσουν, γι' αὐτό μέ θριαμβευτικό τρόπο ἔδειχναν τήν εὐγνωμοσύνη τους, φωνάζοντας «ὠσαννά».

Μέ τά αἰσθήματα αὐτά, τῆς χαρμολύπης καί τοῦ χαροποιοῦ πένθους, ἄς προσεγγίσουμε τά γεγονότα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Μέ σιωπή καί κατάνυξη ἄς βιώσουμε τό ἄφατο μυστήριο τοῦ Θεοῦ Πάθους· νά ἀποθέσουμε στά πόδια τοῦ Ἐσταυρωμένου τίς ὅποιες φοβίες καί φόβους πού μᾶς κατακλύζουν κατά τή δύσκολη ἐποχή μας· νά Τόν ἀτενίσουμε μέ ἐμπιστοσύνη καί νά Τόν ἱκετεύσουμε μέ ὅλη τήν θέρμη τῆς καρδιάς μας· Κύριε, Σῶσε μας, ὅπως γνωρίζεις, καί δεῖξε μας τόν τρόπο νά τό κατανοήσουμε. Συγχώρεσέ μας πού ξεχνοῦμε ὅτι ἡ κάθε μέρα εἶναι δική σου μέρα καί πνιγόμαστε στίς ἔγνοιες καί τίς ἀμφιβολίες!

Κάστρο II νυχτερινό (λεπτομέρεια)

Μία διαφωνία συζύγων γιά μία «μονομαχία» αντιπάλων

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινής τέχνης

«Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ» (Ματθ. 27,19)

Η ΥΠΟΘΕΣΗ είναι γνωστή. Στό πραιτώριο τῆς ρωμαϊκῆς Ἱερουσαλήμ (Διοικητήριο, προστά στό Λιθόστρωτο, *Ιω.* 19.14), πού ἦταν καὶ χῶρος κατοικίας τοῦ Ρωμαίου διοικητῆ τῆς Ἰουδαίας, ὑπῆρξε ἡ μεγάλη τελική μονομαχία πού χώρισε τήν Ἱστορία στά δύο. Ὁ Πιλάτος μόλις εἶχε ἀρχίσει τό παιχνίδι του, εἶχε νίφει τά χέρια του, ἀφοῦ δέν βρῆκε καμία ἐνοχή μέ βάση τό ρωμαϊκό δίκαιο (βλ. G. Agamben, *Πιλάτος καί Ἰησοῦς*, Ἐκδόσεις τοῦ Εἰκοστοῦ Πρώτου, 2016). Πλήν ὅμως ἀντί νά ἐλευθερώσει τόν Ἄνθρωπο, τόν ἔβαλε σέ λαϊκή ψηφοφορία θανάτου: «Θέλετε τόν Ἰησοῦ ἢ τόν Βαραββᾶ;». Ὅποιος προτιμοῦσε τόν Βαραββᾶ, θά καταδικάζε τόν Ἰησοῦ. Ὅπως κι ἔγινε. Ὡς φυλακισμένο τόν ἔβαλε σέ κρίση (Ματθ. 27.15: «Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῶ ὄχλῳ δέσμιον ὃν ἤθελον»· πρβλ. *Μαρκ.* 15.6-7). Ἐπομένως ἔβλεπε τόν Ἰησοῦ ὡς ἐνοχο μέ βάση τό δίκιο τῶν Ἑβραίων καὶ τόν ἐνέταξε σέ λαϊκά ἔθιμα.

Ὁ Πιλάτος γνῶριζε τί θά ψήφιζε ἡ ὑπάρχουσα πλειοψηφία. Γι' αὐτό καί ὁ Ἰησοῦς δέν μιλοῦσε ἀπό ἓνα σημεῖο καί μετά. Μόνη καθαρὴ ἦταν ἡ ἴδια ἡ γυναίκα του, πού παρακολουθοῦσε τή δίκη ἀπό τά παρακαίματα ιδιαίτερα διαμερίσματα. Ἐχοντας ὑποφέρει στόν ὕπνο της

ἀπό τή θεά αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ «Υἱοῦ ἀνθρώπου», ἔμφανίστηκε ἡ ἴδια ἢ μέσω ἐμπίστου νά μεταφέρει τήν ἀγωνία της. Ὁ Ματθαῖος (27.19) περιγράφει τήν ἐμφάνισή της, λίγο πρὶν ψηφίσουν στή σύσκεψη ἀρχιερεῖς, πρεσβύτεροι καὶ ὄχλος, στό μικρὸ ἢ καί ὀλιγόλεπτο διάλειμμα, τήν ὥρα πού ἀνέμενε μεγαλοπρεπῆς στόν θρόνο του: «Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν (μῆνυμα) ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα: “Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ. πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ’ ὄναρ δι’ αὐτόν”».

Σέ πολύ μεταγενεστέρη παράδοση, ἡ γυναίκα φέρεται μέ τό ὄνομα Procula / Πρόκλα ἢ Κλαυδία Πρόκλα, θεωρήθηκε δὲ μέλος τῆς πρώιμης Ἐκκλησίας καὶ ἀγία στήν Ὀρθόδοξη (27 Ὀκτ.) καὶ Αἰθιοπική (25 Ἰουν.) Ἐκκλησία. Αὐτό σημαίνει, ἂν καὶ δέν διασταυρώνεται μέ σύγχρονα τεκμήρια, ὅτι ἀνῆκε στό γένος τῶν (Ἰουλιό)Κλαυδίων, πού ἐκείνη τήν ἐποχὴ κυβερνοῦσε τῆ Ρώμῃ. Πάντως εἶναι ἡ πρώτη γυναίκα πού πίστεψε στόν Χριστό ὡς «Δίκαιο». Ἀπό τήν ἄνεση πού κινεῖται, διατυπώνοντας ἐλεύθερα γνώμη, φαίνεται ὅτι δέν ἦταν συνήθης ρωμαία σύζυγος, χωρίς φωνή, χωρίς ἀποψη, ἀλλὰ συντρέχει στήν καριέρα τοῦ συζύγου της. Οἱ Ρωμαῖοι φοβοῦνταν τά

πνεύματα τῶν νεκρῶν πού πέθαιναν ἄδικα. Ἦξερε καί ἀπό τά πολιτικά παιγνίδια μέ τήν ἐντόπια τάξη. Ὅπως κι ἔγινε, μέ ἀφορμή τόν Ἰησοῦ εἶχαν γίνει «φίλοι μετά ἀπό προϋπάρχουσα ἔχθρα» ὁ Πιλᾶτος μέ τόν βασιλιά Ἡρώδη (Λκ. 23.12). Ὑπάρχουν κι ἄλλοι λόγοι πού δείχνουν ὅτι ἦταν ἀπό ἀνώτερη τάξη, ὅπως ὑποδηλώνει ἡ εὐαγγελική διήγηση.

Ὁ σύζυγός της εἶναι κλασική περίπτωση ρωμαίου στρατιωτικοῦ καριέρας, πού μέ ἓναν καλό γάμο προωθείται στά ἀξιωματά. Πολύ ἐπιτυχημένα τόν ἔχουν ἀποδώσει ὅλοι οἱ κινηματογραφιστές ὡς μέτριο στό ὕψος, ἄρα εὐκίνητο, πονηρό, εὐσωμο, σφιχτό, στιβαρό, νά παίρνει στροφές. Τό ἐπώνυμό του (cognomen), τό ὁποῖο στούς Ρωμαίους ἐνίοτε ἦταν ἐπίκτητο, δείχνει πολεμιστή. Pilatus σημαίνει «ὁ φέρων pila», κοντόχοντρο ἀκόντιο τῶν ρωμαίων ὀπλιτῶν γιά ἄμυνα καί ἀπαιτοῦσε εὐκίνησια καί ἐπιδεξιότητα στή χρήση του. Δείχνει ὅτι ἦταν πληβειακῆς καί ἐπαρχιακῆς καταγωγῆς, ἀλλά τέτοια ἄτομα τά προσλάμβανε ἡ ἀστική κοινωνία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία δεν ἐπιβίωνε χωρίς τή στρατιωτική μηχανή της.

Οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι, ἀσκέτως καταγωγῆς, ἂν ἤθελαν σταδιοδρομία, στρατιωτική καί πολιτική, ἔπρεπε νά ἔχουν ὅπωςδήποτε ἐπίσημη σύζυγο ἀπό σημαντική ρωμαϊκή οἰκογένεια. Ἦρα λοιπόν ἡ σταδιοδρομία τοῦ Πιλᾶτου ἐξηρτάτο καί ἀπό τήν οἰκογένεια αὐτῆς τῆς γυναίκας, ἔτσι ὅπως ἐκδηλώνεται. Ὁ σκληροτράχηλος ἀξιωματικός τῆ σεβόταν, ἐπικοινωνοῦσε μαζί της σάν σέ καλλιερημένο ἄτομο, ἄσχετα ἂν δέν τήν ἔβαζε πάνω ἀπό τό ἐθνικό συμφέρον. Ἡ τοποθέτησή του ἔγινε σέ στρατηγική καί

εὐαίσθητη ὄρεινῆ ἐπαρχία στά σύνορα δύο ἡπείρων, Ἀφρική καί Ἀσίας, πάντοτε ἐπιρρεπῆ σέ ἐξεγέρσεις μέ ὄρεινούς καί σκληροτράχηλους ἀνθρώπους, κέντρο τοῦ ἤδη διεσπαρμένου Ἑβραϊσμοῦ. Ὅποτε κατανοεῖται γιάτί ὁ αὐτοκράτορας Τιβέριος ἔστειλε στήν πιό δύσκολη ρωμαϊκή ἐπαρχία αὐτόν, στήν οὐσία ἓναν συγγενῆ του.

Ἐφ' ὅσον ἡ παρουσία του συμπίπτει μέ τήν τελευταία δεκαετία ἀπό τότε πού ἡ Ἰουδαία ἔγινε ρωμαϊκή ἐπαρχία (63 π.Χ. - 36 μ.Χ. = 100 χρόνια), ὁ εἰδικός του ρόλος θά ἦταν νά ἐλέγξει τήν ἐξέλιξη ἑνός λαοῦ συνεχῶς σέ ἀναβρασμό, ἀφοῦ οἱ Ρωμαῖοι στά 100 χρόνια προκαλοῦσαν ἀλλαγές σέ κατακτημένη περιοχῆ, τήν ἀναβάθμιζαν ἢ ὄχι. Ἀνάλογο παράδειγμα σώθηκε μέ τήν περίπτωση τῆς Gallia Comata, ὅπου ὁ Κλαύδιος εἰσηγήθηκε τήν ἔνταξή της στή Σύγκλητο μετά ἀπό περίοδο ὑποταγῆς 100 ἐτῶν (52 π.Χ. - 48 μ.Χ.) (βλ. Τάκιτος *Annales*, 11-23-24: centum annorum immobilem fidem). Αὐτό σημαίνει ὅτι μέ τή λήξη τῆς θητείας του θά ἔκανε ἐπίσημη ἀναφορά στόν αὐτοκράτορα, ἐπομένως ἐξηρτῶντο πολλά καί γιά ἐκεῖνον.

Οἱ ἐπαγγελματίες στρατιωτικοί μεγάλων δυνάμεων ὅπως ἡ Ρώμη δέν ἦταν ἀπερίσκεπτοι. Ἐρχονται τιμωροί, ἀλλά ξέρουν νά ἐκτονώνουν μία ἀδιέξοδη κατάσταση, νά τή μεταθέτουν. Ἀπό ἐδῶ ἐπομένως προέκυψε ὄλο αὐτό τό πολιτικό ἀλισβερίσι πού τόν ἔκανε παγκοσμίως γνωστό γιά τή δίκη τοῦ Χριστοῦ. Φρόντισε μόνον νά εἶναι αὐτός ἐντάξει μέ τόν νόμο τῆς Ρώμης. «Ἐγώ δέν βρίσκω κάποιον φταίξιμο στόν ἄνθρωπο», εἶπε. Ἀλλά μέ τόν νόμο τῶν Ἑβραίων;

Τόν αποδεχόταν (Ιω. 18.31): «...λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε...», ὅπως καὶ τὴν προτεινόμενη ποιὴν μέ βασιῆ τὸν νόμο τους. Ἐν τέλει ἔπαιξε τὴν τύχη τοῦ κατηγορουμένου σέ ἔθιμο, τὴν «πάλη» τοῦ Ἰησοῦ μέ τὸν Βαραββᾶ. Πρόκειται γιὰ διαδικασία βασι-σμένη σέ παγανιστικὸ ἔθιμο ἀνανέωσης βασιλείας, ὅπου οἱ δύο ὑποψήφιοι στὸν θρόνο μονομαχοῦν ἕως θανάτου. Ἀπὸ ὅλες τίς κατηγορίες τῶν Ἑβραίων ἐνδια-φέρεται μόνον ἂν ἦταν βασιλέας. Γι' αὐτὸ ὁ διάλογος Πιλάτου - Χριστοῦ στράφηκε στὸ ἂν ἦταν βασιλιάς. Θά γνώριζε, ἦταν γνωστὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς προερχόταν ἐκ τῆς βασιλικῆς γενεᾶς τοῦ Δαβίδ (Ιωαν. 17.37). Ὅπως καὶ γι' αὐτὸ ἔβαλε τὴν πι-νακίδα μέ τὴν ἐπιγραφή INBI. Εἶχε στοι-χεῖα. Ἦταν ἢ λαμπρὴ βασιλικὴ εἴσοδος στὰ Ἱεροσόλυμα, πού θύμιζε διονυσιακὸ θίασο στὰ μάτια παγανιστῆ (ὁ Διόνυσος ἦταν καὶ ἀνατροπέας), πού τὴν προσέ-λαβε ὡς λαϊκὴ μέν ἐκδήλωση ἀλλὰ μέ πολιτικὴ σημασία, διεκδικήσεις στὸ ἱε-ρατεῖο τῶν Ἑβραίων. (Ὅλοι ὅσοι ἐπα-ναστάτησαν στὴν Ἰουδαία τὸν 1^ο-2^ο αἰ., ὅπως καὶ οἱ Ζηλωτές, ἦταν κατὰ τῆς νο-μιμότητος τῆς Ρώμης, ἤθελαν ἀνατροπὴ τοῦ ἱερατείου, πού ἀποδεχόταν τὴ Ρώ-μη). Ἡ ὀδικὴ πορεία εἶχε καταλήξει σέ ἀναταραχὴ, ἐκδιώχθηκαν οἱ ἔμποροι ἀπό τὸν Ναό, κατακρίθηκε μέ «οὐαί» τὸ ἱε-ρατεῖο, ἀπειλήθηκε μέ καταστροφή ὁ Ναός, ὑπῆρξε ὁμολογία τοῦ κατηγορου-μένου χαρακτηρισίζοντος ἑαυτὸν Μεσσία. Μέ λίγα λόγια σέ πρώτη ταυτόχρονη Ἀναφορά (κατασκόπευση) στὴ Ρώμη μέ τὴν ἀπὸ τριετίας ἐκδηλωθεῖσα ὑπόθεση «Ἰησοῦς» θά Τόν ἐμφάνιζε στὴν κατηγο-

ρία τοῦ ταραξία (σύν τὴν τελικὴ ἔκθεση δεκαετίας). Κρίνοντας τὰ γεγονότα βίω-νε ὑπηρεσιακὸ ἀδιέξοδο. Ὅμως μεταθέ-τοντας σέ ψηφοφορία γιὰ συμβολικὴ μο-νομαχία, ἀνάμεσα στοὺς ὀπαδοὺς τῶν δύο ἀνδρῶν, πρωτοτυπία τῆς χρονιᾶς αὐτῆς, εἶχε σκοπὸ νά μὴν ἐπαναληφθεῖ ἀνάλογο περιστατικὸ.

Ἡ γυναίκα δέν εἰσακούσθηκε καὶ ὁ σύ-ζυγός της ἔκλεισε τὴν ὑπόθεση ὅπως τὴν ἔκλεισε. Ὅταν ἀργότερα ἐπέστρεψαν στὴ Ρώμη, εἶναι δυνατὸν νά μὴν διηγήθη-κε τίς ἐμπειρίες της; Ἡ χρῆση τοῦ ὄρου «ἐκεῖνος» (ἐκεῖνω: ἀναφέρεται σέ πα-ρελθοντικὴ διήγηση) στὴν παρέμβασή της μέ τὸ ὄνειρο, ἀποκαλύπτει τὴν ὑπαρξή ἐνός προγενέστερου κειμένου ὅπου ἢ «Πρόκλα» ὁμιλεῖ σέ ἄ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖ ὁ Ματθαῖος. Οἱ με-ταγενέστερες εἰδήσεις λένε ὅτι ὁ ἀνδρας της πέθανε στίς τύψεις. Ἀκόμη κι ἕνας σκληροτράχηλος ἐπαγγελματίας μέ εὐαί-σθητη σύζυγο γίνεται εὐαίσθητος. Ἀλλὰ καὶ πῶς μπορούσε νά ἀπωθήσει τύψεις, μέ σύζυγο φίλα προσκείμενη στὴν Ἐκ-κλησία; Ἐξ ἄλλου ἦταν πεπεισμένος γιὰ τὸν Χριστὸ ὅτι παραδόθηκε ἀπὸ φθόνου (Μαρκ. 15.10). Παραίστορία μέν, ἀλλὰ συνάδει μέ τὴν ψυχολογία, τὴν ἱστορία.

Ἡ γυναίκα τοῦ Πιλάτου ὑπῆρξε τὸ πρῶτο μέλος τῆς ρωμαϊκῆς νομενκλα-τούρας, ἴσως καὶ τῆς εὐρύτερης αὐτο-κρατορικῆς οἰκογένειας (Ἰούλιοι-Κλαύ-διοι), πού πλησίασε τόσο κοντὰ στὸν Ἰη-σοῦ Χριστὸ. Αὐτὴ μπορεῖ νά μετέφερε πρῶτη τὴν περιγραφὴ (εἰκόνα) τοῦ Χρι-στοῦ στὴ Ρώμη, ὅπου στελέχη τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας, ἀκόμη καὶ στὸν Οἶκο τοῦ αὐτοκράτορα, βαπτίζονταν Χριστιανοί.

Τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν

Πρωτ. Σπυρίδωνος Ν. Λόντου

Ἐφημερίου Παρεκκλησίου Ἁγ. Παντελεήμονος Βουλιαγμένης

Ἵποψ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

ΤΟ ΟΡΟΣ τῶν Ἐλαιῶν βρίσκεται ἀνατολικά τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Κέδρων. Πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὰ πολλά ἐλαιόδενδρα πού βρίσκονται αἰῶνες σέ αὐτό. Ἦταν πάντα ἐκτός τῶν τοιχῶν τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἀπὸ παλαιὰ χρησιμοποιόταν ὡς «νεκρόπολη» τῆς Ἱερουσαλήμ¹. Σύμφωνα μέ τὴν προφητικὴ παράδοση εἶναι τὸ ὄρος πού ἐπέλεξε ὁ Θεός γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως καὶ τῆς ἀνάστασης τῶν δικαίων (Ἰωήλ 3,4-5), ὅταν ὅλα τὰ ἔθνη θὰ κατέβουν στὴ κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφάτ (τῶν Κέδρων) γιὰ νὰ κριθοῦν (Ἰωήλ 4,2) καὶ ὁ Κύριος θὰ πατήσει στίς δύο πλευρές τοῦ ὄρους πού θὰ σχισθεῖ (Ζαχ.14,4),

Στὴν Π. Διαθήκη, ἀναφορά στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν γίνεται ἀρχικά στό Β' Βασιλειῶν. Σύμφωνα μέ τὸ βιβλικὸ κείμενο, ὁ Ἀβεσσαλώμ, ἕνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλιᾶ Δαβίδ, ἐξήγειρε τὸν λαὸ σέ ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ πατέρα του. Τότε ἐκεῖνος ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ νὰ μεταβεῖ ἐκτός αὐτῆς (Β' Βασ. 15,13-14), μέσω τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων (Β' Βασ. 15,23) καὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν: «Ἀνέβαινε τὴν ἀνηφόρα τῶν ἐλαιῶν, ἀνέβαινε καὶ ἔκλαιγε μέ τὴν κεφαλὴ σκεπασμένη καὶ ἀνυπόδητος καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού ἦσαν μαζί του κάλυψαν τὴν κεφαλὴ τους καὶ πῆραν τὴν ἀνηφόρα κλαίγοντας» (Β'

Βασ. 15,30). Ἄλλη ἀναφορά γίνεται ἀπὸ τὸν προφήτη Ζαχαρία, ὁ ὁποῖος ἀναγγέλει ὅτι τὰ γεγονότα τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου θὰ λάβουν χώρα στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν: «Θά ἔρθει γρήγορα ἡ ἡμέρα πού ὁ Κύριος θὰ σέ τιμωρήσει καὶ θὰ βλέπεις νὰ μοιράζονται μπροστά σου τὰ λάφυρα πού θὰ σοῦ πάρουν. Θὰ μαζέψω ὅλα τὰ ἔθνη σέ πόλεμο κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, θὰ ἀλωθεῖ ἡ πόλη, θὰ λεηλατηθοῦν τὰ σπίτια, θὰ ἀτιμαστοῦν οἱ γυναῖκες, ὁ μισὸς πληθυσμὸς θὰ ὀδηγηθεῖ στὴν αἰχμαλωσία, ὁ ὑπόλοιπος λαός μου ὅμως δέν θὰ ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη. Τότε ὁ Κύριος θὰ βγεῖ καὶ θὰ παραταχθεῖ ἀπέναντι στά ἔθνη ἐκεῖνα, ὅπως ἔκανε πάντοτε τὴν ἡμέρα τῆς μάχης. Τὰ πόδια του θὰ πατήσουν ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν πού βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὰ ἀνατολικά. Θὰ σχισθεῖ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν τὸ μισό του πρὸς τὰ ἀνατολικά καὶ τὸ μισό πρὸς τὴ θάλασσα, πολὺ μεγάλο χάσμα. Τὸ μισό ἀπὸ αὐτό τὸ μέρος τοῦ ὄρους θὰ γείρει πρὸς τὸν βορρᾶ καὶ τὸ ἄλλο μισό πρὸς τὸν νότο» (Ζαχ. 14,1-4). Ἐπίσης στό ὄραμα τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ (Ἰεζ. 10-11) ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ «ἀνέβη ἐκ μέσης τῆς πόλεως καὶ ἔστη ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὃ ἦν ἀπέναντι τῆς πόλεως» (Ἰεζ. 11,23).

Στό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, ὁ Ἰησοῦς στὸν διάλογο μὲ τοὺς μαθητὲς Του στὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν προλέγει τὴν καταστροφή τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν συντέλεια τοῦ αἰῶνος (Ματθ. 24,1-31). Τό βιβλικό κείμενο ἀναφέρει: «Ἐνῶ καθόταν στὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν τὸν πλησίασαν οἱ μαθητὲς Του ἰδιαιτέρως καὶ τὸν ἐρώτησαν: Πές μας πότε θὰ συμβοῦν αὐτά καὶ ποιό θὰ εἶναι τὸ σημάδι τῆς δικῆς σου παρουσίας καὶ τῆς συντέλειας τοῦ αἰῶνος;» (Ματθ. 24,3) καὶ ὁ Κύριος ἀπήντησε: «θὰ ἀκούσετε γιὰ πολέμους καὶ ἤχους πολέμων· προσέξτε νὰ μὴν φοβηθεῖτε· διότι πρέπει νὰ συμβοῦν ὅλα ἀλλὰ δὲν ἤρθε ἀκόμη τὸ τέλος» (Ματθ. 24,6). Οἱ ἡμέρες πού θὰ ἀκολουθήσουν θὰ εἶναι τραγικές, γεμάτες ψευδόχριστους καὶ ψευδοπροφήτες, ἀλλὰ «θὰ φανεῖ τότε στὸν οὐρανὸ τὸ σημάδι τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τότε ὅλες οἱ φυλές τῆς γῆς θὰ θρηγήσουν καὶ θὰ ἰδοῦν τὸν Υἱὸ τοῦ Ἀνθρώπου νὰ ἔρχεται ἐπάνω στὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ μὲ ἰσχύ καὶ δόξα μεγάλη καὶ θὰ στείλει τοὺς ἀγγέλους του μὲ δυνατὴ σάλπιγγα νὰ σημάνουν καὶ νὰ συγκεντρώσουν τοὺς ἐκλεκτοὺς του ἀπὸ τοὺς τέσσερις ἀνέμους, ἀπὸ κάθε ἄκρη τοῦ οὐρανοῦ» (Ματθ. 24,30-31).

Στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (1,12) ἀναφέρεται ὅτι τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν βρίσκεται κοντὰ στὴν Ἱερουσαλήμ, «σαβ-

βάτου ἔχον ὁδόν», ἐνῶ ὁ Ἰώσηπος προσδιορίζει τὴν ἀπόσταση σὲ 6 στάδια.

Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος στὸ ἔργο του *Ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς Ἁγίας Γῆς καὶ τῆς Ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ*², χαρακτηρίζει τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ὡς «ἐνδοξότατον καὶ ἀγιώτατον» γιὰ τὰ πολλὰ γεγονότα πού συνέβησαν σὲ αὐτό, ἐξαιρέτως γιὰ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ὅτι σὲ αὐτό θὰ ἔρθει πάλι ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ κρίνει «ζῶντας καὶ νεκρούς». Περιγράφοντας τὸ ὄρος ἀναφέρει ὅτι ἔχει τρεῖς κορυφές, μία στὴ μέση πού εἶναι καὶ ἡ ὑψηλότερη καὶ στὴν ὁποία ἔλαβε χώρα ἡ Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἄλλη πρὸς τὸν βορρᾶ, πού ὀνομάζεται Γαλιλαία, καὶ ἡ τρίτη πρὸς μεσημβρία, τὸ «ὄρος σκανδάλου», ἐπειδὴ ἐκεῖ οἰκοδόμησε ὁ Σολομὼν θυσιαστήριο «ὑψηλόν» σὲ ἀλλότριους θεοὺς (Γ' Βασ. 11,5-6)³.

Στὰ μικρὰ χωριά Βηθσφαγή καὶ Βηθανία, κοντὰ στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, περνοῦσε πολὺ χρόνο μὲ τοὺς μαθητὲς Του ὁ Κύριος. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ χωριά κατέβηκε στὸ ὄρος γιὰ νὰ εἰσέλθῃ καθισμένος «ἐπὶ πώλου ὄνου» ὡς θριαμβευτὴς στὰ Ἱεροσόλυμα (Ματθ. 21,1-11). Στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὅπου συχνά παρευρισκόταν ὁ Ἰησοῦς, ἔλαβαν χώρα τὰ γεγονότα τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ, τῆς προδοσίας καὶ τῆς σύλληψης Του, καθὼς καὶ τῆς Ἀνάληψης Του (Λουκ. 24,50-52).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** J. Magness, *The Archaeology of the Holy Land From the Destruction of Solomon's Temple to the Muslim Conquest*, United States of America, 2012, σ. 22. **2.** Χρῦσανθος, *Ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς Ἁγίας Γῆς καὶ τῆς Ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ*, Ἑνετίησι 1728, σ. 43. **3.** Χρῦσανθος, ὁ.π., σ. 44.

Μονές νησιοῦ (λεπτομέρεια)

Κοινωνικές Προεπαναστατικές Όμαδες II: Ένοπλα σώματα

Νικολάου Τόμπρου

Λέκτορας Πολιτικής Ίστορίας στη Στρατιωτική Σχολή Εὐελπίδων

ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ τῆς ὀθωμανικῆς περιόδου οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διέθεταν, ὅπως γράψαμε στό προηγούμενο τεῦχος, ἓνα εἶδος –νόμιμης ἢ παράνομης– στρατιωτικῆς ὀργάνωσης. Ἐκτός ἀπό τὰ ἔνοπλα χριστιανικά σώματα τὰ ἐνταγμένα στήν ὑπηρεσία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (ἀρματολοί) ἢ στίς κοινότητες τῆς Πελοποννήσου (κάποι), σέ ὀλόκληρο τόν ἑλλαδικό χῶρο ἔδρασαν καί φυγόδικοι ἢ ἄλλα παραβατικά στοιχεῖα (κλέφτες), πού μέ τήν πάροδο τῶν αἰώνων ἀπέκτησαν κοινωνική καί οἰκονομική δύναμη στήν περιοχή τους, πού ἀξιοποιήθηκε κατά τή διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης.

2. Κάποι

Ἀρκετές ὁμοιότητες μέ τούς ἀρματολούς παρουσιάζει καί ἄλλη ἔνοπλη ὀμάδα, πού συναντᾶται στήν Πελοπόννησο κατά τήν περίοδο τῆς β' ὀθωμανικῆς κυριαρχίας (1715-1821). Πρόκειται γιά τούς κάπους. Τήν συγκεκριμένη ὀμάδα ἀποτελοῦσαν ἔνοπλοι ὀρεσίβιοι κλέφτες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ ἀπό τούς Βενετούς κατά τή β' βενετοκρατία (1685-1715) γιά τή διατήρηση τῆς τάξης στόν Μοριά καί τήν ἀντιμετώπιση τῆς ληστείας. Μετά τήν ἀνακατάληψη τῆς Πελοποννήσου ἀπό τούς Ὀθωμανούς (1715) οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες,

μέ ἔγκριση τοῦ Βαλῆ, τοῦ ὀθωμανοῦ διοικητῆ τοῦ Μοριά, προσέλαβαν κλέφτες ὡς κάπους, πού μισθοδοτοῦνταν ἀπό τίς κατά τόπους κοινότητες. Τό ἔργο πού ἐπιτελοῦσε αὐτή ἡ ὀμάδα περιγράφεται ὡς «διοικητική Ἀστυνομία κινητή καί μεταβατική». Περιόδευε σέ μιᾶ ἐπαρχία γιά νά ἀποτρέψει τίς κλοπές καί τίς ζωοκλοπές, νά φροντίσει γιά τή σύλληψη κλεφτῶν καί τήν παράδοσή τους στίς ὀθωμανικές ἀρχές. Ἡ βασική διαφορά τῶν ἀρματολῶν μέ τούς κάπους, καθῶς καί οἱ δύο ἀνήκαν στίς ἔννομες ἔνοπλες ὀμάδες τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν πού ἐπέβαλαν τόν νόμο στίς περιοχές τους, σχετιζόταν μέ τό ὅτι οἱ πρῶτοι κατεῖχαν θεσμοθετημένο ἀξίωμα στήν ὀθωμανική διοίκηση, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι ἦσαν ὑπό τήν ἡγεσία τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων. Οἱ κάποι δέν κατόρθωσαν νά ἀποκτήσουν τὰ ἐπίπεδα αὐτονομίας, κύρους καί ἰσχύος τῶν ἀρματολῶν, πού λειτουργοῦσαν σχεδόν ἀνεξάρτητα στά ἀρματολίκια τους, οὔτε ἀπέκτησαν προεπαναστατικά τήν οἰκονομική εὐμάρεια, τήν κοινωνικοπολιτική δύναμη καί τό κύρος τῶν καπεταναίων τῆς Ρούμελης καί τῶν ἄλλων περιοχῶν, ὅπου ἀναπτύχθηκε τό σύστημα τοῦ ἀρματολισμοῦ.

Στίς ἀρμοδιότητες τῶν κάπων ἦταν νά καταδιώκουν τούς κλέφτες ἐντός τῶν ὁρίων τῆς περιφέρειας τῶν κοινοτικῶν

ἀρχόντων πού τούς μισθοδοτοῦσαν. Ὅταν οἱ κλέφτες προκαλοῦσαν ζημιές καί ἔμεναν ἀσύλληπτοι, οἱ κάποι καλοῦνταν νά ἀποζημιώσουν τούς ζημιωθέντες ἀπό τήν ἀμοιβή τους. Ὅπως στούς ἀρματολούς, ἔτσι καί στούς κάποιους, ὅταν κάποιος ἔχανε τή θέση του, κατέφευγε στή ληστεία, προσπαθώντας νά ἐπανέλθει μέ τήν ἔκνομη δράση καί πάλι στήν ομάδα τῶν κάπων πού ὄχι σπάνια δημιουργοῦσαν προβλήματα στίς κοινότητες, ἀφοῦ προστάτευαν ληστές ἢ ἐπιδίωκαν νά ἀποσπάσουν διά τῆς βίας μεγαλύτερες ἀμοιβές. Τίς τελευταῖες προεπαναστατικές δεκαετίες οἱ πιό σημαντικές οἰκογένειες κάπων στόν Μοριά ἦταν τῶν Ζαχαρία, Κολοκοτρώνη, Πετμεζᾶ, Πλαπούτα. Οἱ κάποι δέν ἦσαν ἀρεστοί στούς Ὀθωμανούς, πού τούς ἀποκαλοῦσαν «κλεφτοκαπεταναίους ἀνυπότακτους», ἐπειδή ὅταν ἔπαυε ἡ ὑπηρεσία τους «εὐθύς τό γύριζαν ἔς τό κλέφτικο».

3. Κλέφτες

Ἡ ληστεία ἀποτελοῦσε φαινόμενο στόν χῶρο τῶν Βαλκανίων μέ προσθωμανικές καταβολές. Ἀρκετές φορές ξεπερνοῦσε τήν ἀπλή ζωοκλοπή καί λάμβαναν ἀνεξέλεγκτες διαστάσεις. Τήν ἔκταση τοῦ φαινομένου εὐνοοῦσε κατά καιρούς πληθώρα παραγόντων, ὅπως τό χαμηλό βιοτικό ἐπίπεδο, ἡ ἔλλειψη πόρων διαβίωσης, οἱ ἀνεπαρκεῖς μηχανισμοί ἀσφάλειας, ἡ γενικευμένη χρήση σωματικῆς βίας, ἡ ἀδυναμία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας νά ἐπιβάλλει πλήρως τόν ἔλεγχό της σέ ἀπομακρυσμένες περιοχές τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἀπό τά μέσα τοῦ 17^{ου} αἰ. καί μετά τό

φαινόμενο ἄρχισε νά προσφέρει στούς ἀνθρώπους τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας διευρυμένες εὐκαιρίες διαφυγῆς ἀπό τήν ἐξαθλίωση. Στή δημιουργία τῆς κατάστασης αὐτῆς, πού ἐπιδείνωσε τή διαβίωση μεγάλου μέρους τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, καθῶς καί τῶν ἔμμισθων μελῶν τῶν στρατιωτικῶν ὁμάδων καί τῶν δυνάμεων ἀσφαλείας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, συντέλεσαν ἡ νομισματική ὑποτίμηση, ὁ πληθωρισμός στίς τιμές τῶν προϊόντων καί ἡ αὔξηση τῆς φορολογίας. Ταξιδιωτικές μαρτυρίες καί κρατικά ἔγγραφα τοῦ 18^{ου} αἰ. συχνά ἀναφέρονται σέ δεκάδες ὁμάδες ἐνόπλων, πού ἐπιτίθεντο σέ ἐμπορικές ἀποστολές, σέ κρατικούς ἀξιωματούχους, σέ ταξιδιωτές, σέ χωριά καί πόλεις, ἀποκομιζοντας χρηματικά ποσά, ὄπλα καί τρόφιμα. Τά λημέρια τῶν κλεφτῶν βρίσκονταν σέ δυσπρόσιτες περιοχές καί κορυφές τοῦ ἑλλαδικοῦ ὄρειοῦ ὄγκου. Ἐκεῖ συμβίωναν συνήθως σέ ὁμάδες (νταΐφάδες) 30 ἕως 50 ἀνδρῶν ὑπό σκληρές συνθήκες καί μέ αὐστηρή ἐσωτερική ἱεραρχία. Συνήθως οἱ κλέφτες προέρχονταν ἀπό κοντινές ἀγροτικές περιοχές, τίς ὁποῖες ἀναγκάζονταν νά ἐγκαταλείψουν λόγω σοβαρῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν πιέσεων.

Ἡ διάρθρωση τοῦ νταΐφᾶ ἦταν σχεδόν ἡ ἴδια καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς ὀθωμανικῆς περιόδου. Ἡ ὑπαρξη ἐντός τῆς ὁμάδας διαφόρων εἰδικοτήτων ἦταν ἀναγκαία γιά τήν εὐρυθμη λειτουργία της. Ἀρχηγός τοῦ νταΐφᾶ ἦταν ὁ καπετάνιος. Ὁ ὑπασπιστής καί διάδοχός του, πού ἐπιλεγόταν πάντοτε ἀπό τόν πρῶτο, ἦταν τό πρωτοπαλίκαιο. Οἱ ὑπόλοιποι πού συγκροτοῦσαν τόν νταΐφᾶ ἦσαν

τά παλικάρια και οί ψυχογοιοί ἢ χατζα-
ροῦλες, νεαρά ἄτομα, συνήθως ὀρφανά
ἢ συγγενεῖς κλεφτῶν, πού ἐπιθυμοῦσαν
νά μετατραποῦν σέ παλικάρια. Ἡ θέση
τους στήν ομάδα ἦταν βοηθητική, φρόν-
τιζαν γιά τήν παροχή νεροῦ, μετέφεραν
τά πράγματα τῶν καπεταναίων και φύ-
λαγαν τίς ἀποσκευές κατά τίς ἐξορμή-
σεις τῶν παλικαριῶν. Ἦσαν ἄοπλοι ἢ
ἔφεραν μόνον ἓνα μαχαίρι.

Στίς ὄρεινές περιοχές οί κλέφτες ἐξοι-
κειώνονταν μέ τά ὄπλα και τήν τακτική
του αἰφνιδιασμοῦ. Μάθαιναν νά στήνουν
ἐνέδρες και νά ἐπιτίθενται ὄλοι μαζί τήν
κατάλληλη στιγμή (γιουροῦσι). Ὅταν
δέν πολεμοῦσαν ἦσαν σέ ἐπιφυλακή,
φρουροῦσαν διαρκῶς τό λημέρι τους και
ἀσκοῦνταν στό πέταγμα τοῦ λιθαιοῦ,
στό τρέξιμο, στό ἄλμα, στή σκοποβολή.
Τά λημέρια ἦσαν συνήθως φυσικά ὄχυ-
ρωμένες τοποθεσίες. Ἡ φύλαξη και ἢ
ἄμυνά τους γινόταν ἀπό τά ταμπούρια.

Οί κλέφτες ἀπέφευγαν τίς συμπλοκές
στίς πεδινές περιοχές, καθῶς ἐκεῖ θά
ἀντιμετώπιζαν ὄχι μόνον πολλαπλάσιους
ἐχθρούς, ἀλλά και τό ὀθωμανικό ἱππικό.
Καιροφυλακτοῦσαν στούς ὄρεινοῦς
ὄγκους και αἰφνιδίαζαν τά ἐχθρικά στρα-
τεύματα, ἀφοῦ στά μέρη αὐτά δέν εἶχε
σημασία ἢ ἀριθμητική ὑπεροχή τῶν ἀντι-
πάλων. Εὐνοϊκός παράγοντας γιά τήν
ἐφαρμογή αὐτῆς τῆς πολεμικῆς τακτικῆς
τῶν κλεφτῶν ἦταν ἢ γεωμορφολογία τῆς
δυτικῆς Στερεᾶς και τῆς κεντρικῆς Πελο-
ποννήσου, ὅπου μέ τήν ὄρεινή διαμόρ-
φωση τοῦ ἐδάφους τους και τήν πλούσια
βλάστηση παρουσίαζαν πλεονεκτήματα
γιά τή διεξαγωγή τοῦ κλεφτοπολέμου.

Μετά τό 1680 και ὡς τήν Ἐπανάσταση
τοῦ '21 οί κλέφτες διεύρυναν τίς πολεμι-

κές τους ἐμπειρίες. Βρίσκονταν συχνό-
τερα ἀντιμέτωποι μέ τίς στρατιωτικές
δυνάμεις τῶν τοπικῶν ἡγεμόνων και τά
ἀποσπάσματα τῶν ἀρματολῶν. Πολλές
φορές συγκροῦνταν μέ ομάδες γενι-
τσάρων (yamaks) πού λυμαίνονταν τίς
κοντινές περιοχές. Τότε –παράλληλα μέ
τήν πολεμική δεινότητα τῶν κλεφτῶν–
μεγάλωνε και ἢ βαρύτητά τους στήν
ἐξέλιξη τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων. Το-
πάρχες και ἰσχυρές φατρίες στήν κεντρι-
κή και δυτική Ἑλλάδα ἐπιδίωκαν συνερ-
γασία μέ τίς ἔνοπλες ομάδες τῶν
βουνῶν. Συχνά πίσω ἀπό τίς συγκρού-
σεις μέ τοῦς ἀρματολοῦς κρύβονταν συν-
ενοήσεις και ἀμοιβαῖα συμφέροντα. Μέ
τήν ἀρχή τοῦ 19^{ου} αἰ. οί ἐπιχειρήσεις
τους συναντήθηκαν μέ τά ἐπαναστατικά
κινήματα κατά τῶν Ὀθωμανῶν, γιά νά
καταλήξουν στήν τρίτη δεκαετία τοῦ
αἰῶνα ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς ἐξέ-
γερσης τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν.

Οί σχέσεις τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν
μέ τοῦς κλέφτες δέν εἶναι πάντοτε ξεκά-
θαρη. Συνυπῆρχαν συνήθως δύο τάσεις.
Ἡ πρώτη σχετιζόταν μέ τή δυσαρέσκεια
πού ἐνιωθαν οί ἄνθρωποι ἐξ αἰτίας τῶν
ληστειῶν, ἐπειδή ἐπιβάρυναν τήν καθη-
μερινότητά τους, ἀφοῦ ἦταν συλλογικά
ὑπεύθυνοι γιά τήν ἀποζημίωση ὄσων τα-
ξιδιωτῶν ληστεύονταν στήν περιοχή
τους και ὑφίσταντο συγχρόνως τά ἀντί-
ποινα τῶν ἀρχῶν γιά τίς ἄνομες πράξεις
πού συνέβαιναν ἀπό τοῦς κλέφτες. Ἡ
δεύτερη τάση ἀφοροῦσε τήν ἔμπρακτη
ὑποστήριξη τῶν χριστιανῶν μιᾶς πε-
ριοχῆς στούς κλέφτες. Οί κάτοικοι τῆς
ὑπαίθρου ἐκδήλωναν μάλιστα τόν θαυ-
μασμό τους γιά τή δράση τῶν κλεφτῶν
μέ τή δημιουργία ὑμνητικῶν ἀσμάτων

(δημοτικά τραγούδια). Οι τάσεις αυτές σχετίζονταν και με τους ρόλους που διαδραματίζαν οι κλέφτες στις περιοχές τους: του ληστή και του μαχητή των Όθωμανών. Μέ αυτόν τον ρόλο οι κλέφτες ενσάρκωναν ήρωικό πρότυπο άγωνιστή και εκδικητή που εκπλήρωνε τους πόθους και τά όνειρα των ύποδούλων.

Οι κλέφτες συνδέθηκαν στην έλληνική ιστοριογραφία του 19^{ου} αϊ. και στή συλλογική μνήμη με τους άρματολούς. Η συγκεκριμένη ιστοριογραφία έξιδανέκευσε τήν εικόνα τους, προσδίδοντάς τους γνωρίσματα και χαρακτηριστικά που έπικρατούν ως σήμερα. Στήν πραγματικότητα όμως έπρόκειτο για

δύο ξεχωριστές ένοπλες ομάδες που κατά καιρούς άλλαζαν ρόλους. Η πρώτη αποτελούσε τήν έκφανση του διαχρονικού και παράνομου φαινομένου τής ληστείας. Η δεύτερη, εκπροσωπώντας τή νομιμότητα, καταγινόταν με τήν καταστολή της. Τίς τελευταίες προεπαναστατικές δεκαετίες τά όρια των δύο ομάδων ήσαν άσαφη. Η κοινωνική προέλευση των κλεφτών και των άρματολών ήταν τίς περισσότερες φορές ίδια. Τά μέλη και των δύο ομάδων προέρχονταν από άγροτικούς ή όρεινούς πληθυσμούς, από φυγόδικους διαφόρων άδικημάτων που κατέφευγαν συχνά στην παρανομία.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Alexander J. C., *Brigandage and public order in the Morea (1685-1806)*, Άθήνα 1985. Dodwell Ed., *A classical and topographical tour through Greece, during the years 1801, 1805, and 1806*, Printed for Rodwell and Martin, [by J.F. Dove], vol. I-II Λονδίνο 1819. Finlay G., *A history of Greece from its conquest by the Romans to the present time*, B. C. 146 to A. D. 1864, H. F. Tozer, τόμ. VI: *The Greek Revolution and Reign of King Otho, Part I, A. D. 1821-1827*, Όξφόρδη 1877. Gell W., *Narrative of a journey in the Morea*, Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, Λονδίνο 1823. Voutier L., *Memoires Du Colonel Voutier Sur La Guerre Actuelle Des Grecs*, Παρίσι 1823. Άγγελομάτη-Τσουγκαράκη Έλ., *Η Προεπαναστατική Έλλάδα*, τόμ. Α', Σκάι, Άθήνα 2010. Βακαλόπουλος Άπ., *Ιστορία του νέου έλληνισμού*, Ηρόδοτος, τόμ. Β', Άθήνα 2005. Βακαλόπουλος Άπ., *Νέα Έλληνική Ιστορία (1204-1985)*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2005^α. Βακαλόπουλος Άπ., *Τά έλληνικά στρατεύματα του 1821. Όργάνωση, ήγεσία, τακτική, ήθη, ψυχολογία*, Θεσσαλονίκη 1948. Βασδραβέλλης Ί., *Άρματολοί και κλέφτες είς τήν Μακεδονίαν*, Β' έκδοσις μετά περιλήψεως είς τήν γαλλικήν, Δημοσιεύματα τής Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών αρ. 34, Θεσσαλονίκη 1970. Βλαχογιάννης Ί., *Κλέφτες του Μοριά*, Άθήνα 1935. Διαμαντούρος Ν., *Οί άπαρχές τής συγκρότησης σύγχρονου κράτους στην Έλλάδα (1821-1827)*, Μ.Ι.Ε.Τ., Άθήνα 2002. Καμπούρογλου Δ., *Άρματολοί και κλέφτες (1453-1821)*, Άθήνα 1916. Κανδλώρος Τ., *Ό άρματολισμός τής Πελοποννήσου 1500-1821, εκδίδεται χορηγούντος Παναγ. Κ. Οικονόμου*, Άθήνα 1924. Σακελλαρίου Μ., *Η Πελοπόννησος κατά τήν δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)*, Άθήνα 1978. Στάθης Π., «Άρματολισμός: Χριστιανοί ένοπλοι στην ύπηρεσία των Όθωμανών», *Ιστορία Νέου Έλληνισμού*, τόμ. 2, Έλληνικά Γράμματα, Άθήνα 2003, σ. 339-360.

Κολατσιό ΙΙ (Σάββατα)

Μέ στόχο τήν ἀγάπη

π. Δημητρίου Μπόκου
†. Μ. Νικοπόλεως καί Πρεβέζης

Η ΑΓΑΠΗ τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο βρῆκε τήν ὑπέρτατη ἔκφρασή της στή Σταύρωση καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, πρωτόγνωρα γεγονότα πού ἔγιναν ἀποκλειστικά «δι' ἡμᾶς τοὺς ἄνθρωπους καί διὰ τήν ἡμετέραν σωτηρίαν». Καμμιά φυσική ἀναγκαιότητα, κανένας νόμος ὑπερκείμενος τῆς θέλησης τοῦ Θεοῦ δέν ὑπαγόρευσε τήν κίνηση αὐτή. Τά πάντα, ὅπως καί κατὰ τή δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου, ἔγιναν μόνο ἀπό τήν ἐλεύθερη ἀγαπητική διάθεση καί βούληση τοῦ Θεοῦ. «Οὐ γάρ ἀπεστράφης τὸ πλάσμα σου εἰς τέλος, ὃ ἐποίησας, ἀγαθέ, οὐδὲ ἐπελάθου ἔργου χειρῶν σου, ἀλλ' ἐπεσκέψω πολυτρόπως διὰ σπλάγχνα ἐλέους» (Λειτουργία Ἀγ. Βασιλείου). Ὁ Χριστός κάμνει ἰδιαίτερη ἀναφορά στό ἰσχυρό αὐτό κίνητρο τοῦ Θεοῦ πού κινεῖ διαχρονικά τὸ ὄλο σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας. «Μεῖζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει» (Ιω. 15, 13).

Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ὡς ἀγάπη ἀναδύεται αὐτονόητα μέσα ἀπὸ τή μεγαλειώδη κίνησή του νά φτάσει μέχρι καί «τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς», νά ἀναζητήσει ἐκεῖ «τὴν καταβαῖσαν φύσιν τοῦ Ἀδάμ» καί, ἀνακαινίζοντάς την, νά τήν ἀναβιβάσει «ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας». Ἐξ ἴσου αὐτονόητη θά ἦταν ἡ ἀνταποδοτική κίνηση ἀγάπης τοῦ

ἀνθρώπου ἀπέναντι σ' ἓναν τέτοιο Θεό.

Πολλές ὁμως ἐνστάσεις ἐγείρονται σήμερα γιά τὸ πρό Χριστοῦ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Πολλοὶ προσάπτουν στὸν Θεό τῆς Π. Διαθήκης ὑπέρμετρη σκληρότητα καί κακία πρὸς τὸν ἄνθρωπο· φθάνουν νά μιλοῦν γιά δύο διαφοροετικούς, διαμετρικά ἀντίθετους θεοὺς. Ἄγνοοῦν ὅσοι σκέπτονται ἔτσι, ὅτι ὁ Θεός μιλάει πάντα μέ τή γλῶσσα πού κατανοοῦν οἱ ἄνθρωποι τῆς κάθε ἐποχῆς ὅτι ἐνεργεῖ πάντα παιδαγωγικά, μέ γνώμονα τὸ πραγματικό συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή φιλάνθρωπα. Εἶναι λάθος νά κρίνει κάποιος μέ τὰ κριτήρια τοῦ σήμερα τὰ δεδομένα ἄλλων ἐποχῶν.

Τὸ παράδοξο ὁμως εἶναι ὅτι ὀλόκληρη ἡ Π. Διαθήκη μιλάει ἀκατάπαυστα γιά τὴν εὐσπλαχνία καί τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη καί μέσα ἀπὸ τίς παιδαγωγικές «τιμωρίες» ἐκφράζεται ἡ δικαιοσύνη καί ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τὸ καταλάβαινε πολὺ καλά ὁ παλαιοδιαθηκικός ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ τίποτε δέν τὸν ἐμπόδιζε νά ὑμνεῖ ἀκατάπαυστα αὐτὸν τὸν Θεό. «Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσομαι» (Ψαλμ. 88, 2). «Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ». Διότι αἰώνιο καί ἀνεξάντλητο εἶναι τὸ ἔλεός του καί ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπο περισσότερο καί ἀπὸ τὴν φυσική του μάνα.

(Ψαλμ. 135, 1). «Είναι ποτέ δυνατόν μιά μητέρα νά λησμονήσει τό παιδί της, νά μή σπλαγχνισθεῖ τά ἔκγονα τῶν σπλάγχων της; Ἀλλά ἔστω! Ἀκόμη κι ἂν αὐτό συμβεῖ, καί λησμονήσει μιά μητέρα τά παιδιά της, ὅμως ἐγώ ποτέ δέν θά σέ λησμονήσω, εἶπε Κύριος» (Ἦσ. 49, 15).

Ὁ προφήτης Δαβίδ, ἂν καί ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ, δέν ἀπέφυγε τά σφάλματα ἀπέναντί του. Θέλησε κάποτε νά κάμει ἀπογραφή τοῦ μάχιμου πληθυσμοῦ του. Ὁ ἀρχιστράτηγος Ἰωάβ προσπάθησε νά τόν ἀποτρέψει. Μά ὁ Δαβίδ ἐπέμεινε, γιατί ἡ ἔπαρσή του δέν τοῦ τό ἐπέτρεπε. Ἐδειχνε ὅτι στηριζόταν περισσότερο στήν ἀνθρώπινη δύναμη, παρά στόν Θεό. [Στόν κριτή Γεδεών παλιότερα εἶχε πεῖ ὁ Θεός νά διώξει τόν πολύ στρατό (32.000 ἄνδρες) καί νά κρατήσει μόνο τριακόσιους στρατιῶτες ἐναντίον τῶν Μαδιανιτῶν, γιά νά μή νομίσει ὁ λαός ὅτι νίκησε μέ τή δική του δύναμη. Ἐπρεπε νά γνωρίζει ὅτι ὁ Κύριος ἦταν αὐτός πού τοῦ παρέδιδε τούς ἐχθρούς του στά χέρια του (Κριτ. κεφ. 7)].

Πρὶν ἀκόμη τελειώσει ἡ ἀπογραφή, ὁ Δαβίδ ἐλέγχθηκε ἀπό τή συνείδησή του καί εἶπε: «Κύριε, ἡμαρτον σφόδρα. Συγχώρησε τήν ἁμαρτία τοῦ δούλου σου, γιατί φέρθηκα πολύ ἀνόητα». Ὁ Θεός ἔστειλε τόν προφήτη Γάδ νά τοῦ εἰπεῖ: «Τάδε λέγει Κύριος: Θέτω ἐνώπιόν σου τρία πράγματα. Διάλεξε ἓνα ἀπό αὐτά καί ἐγώ θά τό κάμω: **α**. Νά πέσει πείνα γιά τρία χρόνια στή γῆ σου; **β**. Νά γίνει πόλεμος γιά τρεῖς μῆνες καί νά σᾶς ἐξολοθρεύουν οἱ ἐχθροί; Ἡ **γ**. νά πέσει θάνατος γιά τρεῖς μέρες στή χώρα σου; Μαζί μέ τόν βασιλέα του θά πληρωνε καί ὁ λαός γιά τίς δικές του ἁμαρ-

τίες καί κυρίως γιατί ἀκολούθησε τόν ἐπαναστάτη Ἀβεσσαλώμ (γιό τοῦ Δαβίδ) κατά τοῦ πατέρα του. Ὁ Δαβίδ ἀπάντησε: «Στενά μοι πάντοθεν σφόδρα ἐστίν. Τί νά προτιμήσω; Ἐ, καλύτερα νά πέσουμε στά χέρια τοῦ Κυρίου, γιατί ὁ Κύριος εἶναι πολυέλεος. Πολλοί οἱ οἰκτιρμοί αὐτοῦ σφόδρα. Δέν θά διαλέξω ποτέ νά πέσουμε σέ χέρια ἀνθρώπων».

Ἔτσι διάλεξε τήν τρίτη τιμωρία, γιά νά ἐξαρτᾶται μόνο ἀπό τά φιλόανθρωπα χέρια τοῦ Θεοῦ καί ὄχι ἀπό τά ἀνελεήμονα χέρια σκληρῶν ἐκμεταλλευτῶν, τοκογλύφων καί κατακτητῶν. Ὁ Θεός πράγματι, ἂν καί ἐπέφερε δίκαιη, ἀλλά παιδαγωγική τιμωρία πρὸς διόρθωση λαοῦ καί ἀρχόντων καί θανατώθηκαν σέ μισή μόλις μέρα 70.000 ἄνδρες, ὅμως συγκέρασε τή δικαιοσύνη μέ τήν εὐσπλαχνία του καί σταμάτησε ἐκεῖ τό κακό, χωρίς νά τό συνεχίσει ἐπί τρεῖς ἡμέρες, ὅπως εἶχε προαναγγεῖλει (Β΄ Βασ. κεφ. 24).

Καθόλου δέν ἐμπόδιζαν οἱ ἀναγκαῖες αὐτές ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ τόν πρό Χριστοῦ ἄνθρωπο ἂν ἤθελε νά ἐμπιστεύεται καί νά ἀγαπᾶ τόν Κύριό του λέγοντας: «Δικαιοσύνη καί κριμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου, ἔλεος καί ἀλήθεια προπορεύονται πρὸ προσώπου σου» (Ψαλμ. 88, 15). Δικαιοσύνη καί κρίση ὀρθή, εὐσπλαχνία καί ἀλήθεια εἶναι τά στοιχεῖα πού συνθέτουν πάντα τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Πάντα ὁ Κύριος ἐπεμβαίνει χειρουργικά καί πρό καί μετὰ Χριστόν, μέ παιδαγωγικές «τιμωρίες», γιά νά τόν ὀδηγήσει σέ μετάνοια, στή σωτηρία, ἀλλά μέ βαθεῖα ἀγάπη πάντοτε. «Οἰκτιρῶν καί ἐλεήμων ὁ Κύριος,

μακρόθυμος και πολυέλεος». «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν».

Σωτηρία γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι νὰ γίνῃ μέτοχος αὐτῆς τῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ. Μένει νὰ δεχθεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸ καὶ τὴν εἰκόνα του, τὸν ἄλλον ἄνθρωπο. Αὐτὸ λαμβάνει χώρα στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ στὸ ὁποῖο συναντῶνται θεία καὶ ἀνθρώπινη ἀγάπη.

Ἔτσι ἡ Μ. Σαρακοστή μπορεῖ νὰ νοηθεῖ μόνο ὡς πορεία πρὸς τὸ Πάσχα, πρὸς τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάσταση, τὸ γεγονός τῆς ἀνυπέροβλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Σκοπὸς τῆς Μ. Σαρακοστῆς εἶναι νὰ λειτουργήσῃ ὡς πλαίσιο ἄσκησης καὶ σταύρωσης τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ ὥστε νὰ γίνῃ ἡ πρόσληψη καὶ ὑποδοχὴ (συν-χώρηση) τοῦ (κάθε) ἄλλου, κάνοντάς μας ἔτσι μετόχους τῆς «ἄλλης βιοτῆς» πού ἐγκαινιάζει ὁ Χριστός. «Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ... Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐμὴ ἐντολή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς... Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγα-

πᾶτε ἀλλήλους» (Ἰω. 15, 9· 12· 17). Ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ σὲ κοινωνία ἀγάπης.

Ἄσκησις σημαίνει ἀπόπειρα μετοχῆς στὸν τρόπο τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. «Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα» λέγει ὁ Χριστός. Ἡ αὐτόνομη –καὶ συνεπῶς ἐγωκεντρικὴ– κίνησις γιὰ ἠθικὴ τελειότητα, χωρὶς ἐγκεντρισμὸ πάνω στὴν ἄμπελο αὐτήν, δέν ἔχει νόημα. Ἡ ἀγάπη μας ἐνεργεῖται στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἀγαποῦμε στὸ μέτρο πού κοινωνοῦμε μὲ τὸν Θεὸ πού εἶναι ἀγάπη καὶ σταυρώνεται γιὰ τὰ πλάσματά του. Ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ νὰ γίνουμε οἰκτιρμοὺς, γεμάτοι ἀγάπη, ἀκριβῶς ἐπειδὴ καὶ «ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτιρῶν ἐστίν» (Λουκ. 6, 36).

Στὸ Τριῶδιο βρῖθουν οἱ προτροπές γιὰ νηστεία, ἐγκράτεια παθῶν, μετάνοια, προσευχή, μὲ ἀπώτερο ὅμως στόχο πάντοτε τὴν ἔμπρακτὴ ἀγάπη, ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ πού ἔδωκεν «ἐαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων» διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

Κάστρο II (νυχτερινό)

«Τολμήσας»

Ίωσήφ ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας

Νικολάου Δ. Θαλασσινοῦ

Χειρουργοῦ θώρακος - Ἐπίκουρου Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Δ. Ἀττικῆς

Τόλμης πρότυπον καὶ παρῶρησίας. Σὺ ἀπέπλυνας βροτῶν αἰσχύνην, κηδευτῆς τοῦ Σωτῆρος γενόμενος. Τὸν γὰρ Σὸν Τάφον τῷ Κτίστῃ δωρούμενος, εἰς τοὺς αἰῶνας μαρτυρεῖς τὴν Ἀνάστασιν. Ἀριμαθαίας Ίωσήφ, βουλευτὰ τρισόλβιε, δυσώπει τὸν Ζωοδότῃν Κύριον, δωρηθῆναι καὶ ἡμῖν, πατρίδα τὴν οὐράνιον.

ΕΚΕΙΝΟ τό ἀπόβραδο τῆς Παρασκευῆς τοῦ Πάσχα καὶ ἐνῶ ὅλα ὅσα οἱ Φαρισαῖοι μεθόδευσαν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ ἔχουν τελειώσει μέ τῆ Σταύρωσή Του καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐτοιμάζονταν γιά νά ἐορτάσουν, ὁ Ρωμαῖος διοικητής τῆς Παλαιστίνης Πόντιος Πιλάτος δέχεται τὴν ἐπίσκεψη ἑνός ἐπιφανοῦς Ἑβραίου ἀξιωματοῦχου. Ὁ Ίωσήφ ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας δέν ἔχει ἀποσυρθεῖ γιά νά γιορτάσει. Ἔχει ἀκόμη μιὰ σοβαρὴ ὑποχρέωση. Νά κηδεύσει ἕναν νεκρό, ἕναν κατάκριτο. Ἐκεῖνον πού τό Συνέδριο τό πρῶι εἶχε ἀπαιτήσῃ τὸν θάνατό Του καὶ οὐσιαστικά εἶχε ἐκβιάσει τὸν Πιλάτο νά συναινέσει στή Σταύρωσή Του.

Τώρα, ὁ ἐπιφανῆς αὐτός Ἑβραῖος τολμᾷ. Τολμᾷ νά πάει ἐναντία στήν ἀπόφαση τοῦ Συνεδρίου. Δέν ἀφήνει τὸν νεκρό Ἰησοῦ νά κηδευθεῖ ὅπως οἱ ληστές. Τολμᾷ νά ταπεινωθεῖ μπροστά στόν Ρωμαῖο ἡγεμόνα καὶ νά ζητήσῃ χάρη γιά ἕναν νεκρό πού δέν εἶχε «οὔτε εἶδος, οὔδὲ κάλλος, τὸ δὲ κάλλος του ἦν ἄτιμον παρὰ πάντας ἀνθρώπους». Ὁ ἡγεμόνας παραξενεύεται. Παραξενεύεται γιά τό πόσο γρήγορα πέθανε ὁ ἀνθρωπος πού τό

πρῶι καταδίκασε. Παραξενεύεται πού ἕνας τόσο ἐπιφανῆς τοπικός ἄρχοντας ζητεῖ τό σῶμα του. Καὶ «δωρίζει» τό σῶμα στόν Ίωσήφ.

Τί δῶρο! Τό ἄχραντο σῶμα τοῦ Κυρίου στά χέρια τοῦ Ίωσήφ! Γιά ὅλα τά ἄλλα μέλη τοῦ Συνεδρίου, ὁ νεκρός ἦταν ὁ πλάνος. Γιά κείνον πού τόλμησε ἦταν «ὁ ξένος, ὅστις οἶδε ξενίζειν τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ξένους». Ὁ Ίωσήφ «ἦν προσδεχόμενος τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Δέν μποροῦσε νά φαντασθεῖ «τὸν ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον», γυμνόν ἄταφον.

Ἡ ἱστορία εἶναι γνωστή. Ὅμως ὀφείλουμε μιὰ ιδιαίτερη τιμὴ στόν πρωταγωνιστὴ τῆς. Γιατί; Διότι τό πρόσωπο αὐτό πραγματοποίησε κάτι τό ἀνεπανάληπτο. Διέσωσε τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μέ τό νά κηδεύσει «νεκροπρεπῶς τὸν Κτίστην».

Ὅλα ξεκινοῦν ἀπὸ δύο χαρακτηριστικά τοῦ Ίωσήφ. Τό πρῶτο εἶναι, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστῆς Μάρκος: «ἦν προσδεχόμενος τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἡ πίστη του στά ἄρρητα ῥήματα τοῦ Κυρίου. Αὐτός, ὁ μορφωμένος, τό ἐκλεκτό

μέλος του Συνεδρίου (θά λέγαμε σήμερα ὁ βουλευτής ἐπικρατείας), προβληματίζεται. Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου πέφτει στήν καρδιά του σάν τόν σπόρο στήν ἀγαθή γῆ. Καί καρποφορεῖ. Δέν γνωρίζουμε ἂν γνώριζε ἤ κατά πόσο πίστευε ὅτι ὁ Κύριος θά ἀνασταινόταν. Ὅμως ἐξέφρασε μέ τόν πλέον εὐγλωττο τρόπο τόν σεβασμό του πρός τόν Ζωοδότη.

Τό δεύτερο χαρακτηριστικό του εἶναι ἡ τόλμη. Δέν φοβᾶται τίς ἀντιδράσεις τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Συνεδρίου. Ἄδιαφορεῖ. Δέν διστάζει νά διακινδυνεύσει

μπροστά στόν ἡγεμόνα, ζητώντας τό «πτῶμα» ἐνός ἀνθρώπου πού θεωρήθηκε ἀπό τούς συμπατριῶτες του ψευδοπροφήτης καί πλάνος. Ἄπό τοῦ πηγάζει αὐτή ἡ τόλμη; Ἄπό τήν ἀληθινή ἀγάπη, ἡ ὁποία «ἔξω βάλλει τόν φόβον».

«Πέπαυται τόλμα μαθητῶν, Ἄριμαθαίας δέ ἀριστεύει Ἰωσήφ». Ὁ φαλμωδός μέ μία φράση λέγει τά πάντα. Ὁ ποιμήν «ἐπατάχθη». Τά πρόβατα διασκορπίσθηκαν. Κι ὁμως. Ἄλλα πρόβατα ἀποδείχθηκαν πολύ πιό τολμηρά, πολύ πιό θαρραλέα.

Κυριακές (α)

Ἐναστάσιμοι στοχασμοί μέ τό τέλος τῆς Πανηγύρεως

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού

Ἐφημ. Ἰ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἰ. Μ. Χαλκίδος

«Ὡς ὄντως ἱερά καί πανέορτος, αὕτη ἡ σωτήριος, νύξ καί φωταυγής...»

ΤΟ ΝΑ ΜΕΝΕΙ ὁ ἱερέας ὁ μόνος του μέσα στόν ναό πού ἔχει πιά κενωθεί ἀπό τοὺς πιστοὺς, σέ ὧρες μεταμεσονύχτιες τῆ «σωτήριο καί φωταυγῆ» Νύχτα τῆς Ἐναστάσεως εἶναι μιὰ «ἐμπειρία». Τίς στιγμές πού ξαποσταίνει ἀπό τήν πολυήμερη φυσική ἔνταση λόγῳ τῶν καταγιωτικῶν ἀλλαγῶν μέσα σέ μιὰ ἐβδομάδα, ἀφήνεται γιά λίγο σέ στοχασμούς καί διαπιστώσεις.

Σκέφτεται λοιπόν ὁ ἱερέας τῆ Μ. Πέμπτη καί τό Μ. Σάββατο τό πρωί, μέ τήν προσέλευση γιά τῆ Θεία Μετάληψη. Ἐκνευρισμός, βιασύνη ἀπό κάποιους, σχόλια καί ἀπουσία ἀπό πολλοὺς φόβου τοῦ Θεοῦ κι αὐτῆς τῆς Πίστεως ἀκόμη, πού διαπιστώνεται μέ τήν κοσμική συμπεριφορά, τῆ συνεχῆ προσοχή στό ρολόι κι ὄχι στά ὄσα ἡ Ἐκκλησία διά τῆς Θ. Λειτουργίας προσφέρει «ὑπὲρ τοῦ ῥυθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κινδύνου καί ἀνάγκης» καί «σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Στῆ Λιτανεία τοῦ ἱ. Ἐπιταφίου ἐπίσης τό πνεῦμα τοῦ κόσμου καί ἡ συνεχῆς πολεμική τοῦ μισοκάλου πόσο διαφαίνονται καί διαπιστώνονται, καθῶς αὕτη ἡ ἄχραντη καί πανίερη Λιτανεία, πού χρωματίζεται δαφιλῶς ἀπὸ τῆς χαρμολύπης τίς εὐκατάνυκτες ἀναλαμπές καί

ἰδιονόμους, μεταποιεῖται σέ φολκλορικό γεγονός, σάν ἐκδήλωση λαϊκῶν δρωμένων, δίχως νά ὑπολογίζεται ὁ «ὄλβιος τάφος» καί ὁ ἐν αὐτῷ ἀφυπνώσας (πού) «ἀναστήσεται τριήμερος». Αὐτό, ἄλλωστε, δέν ψάλλαμε; «Ὁλβιος τάφος! ἐν ἑαυτῷ γὰρ δεξάμενος, ὡς ὑπνοῦντα τὸν Δημιουργόν, ζωῆς θησαυρός...», ὁ ὁποῖος Δημιουργός λιτανεύεται, ὄχι δίχως λόγο, ἀνάμεσα σέ σπίτια, καταστήματα καί ἀνθρώπους. Ὅλοι ξέρουμε τό γιατί, λίγοι ὅμως τό ἀποδεχόμαστε καί τό σεβόμαστε...

Στῆ σκέψη τοῦ ἱερέα ὁμως ἔρχονται καί κάποια γεγονότα καί περιστατικά, πρόσφατα ἀκόμα, ἀφοῦ συνέβησαν λίγο πρὶν τήν Ἐνάσταση. Βλέπεις ἡ συρροή τοῦ κόσμου καί ἡ ἀδημονία νά φτάσει ἡ τελετή καί νά τελειώσουμε δημιουργεῖ κάποια ἀνησυχία καί συνάμα ἔνταση, γιὰτί δυστυχῶς δέν εἶναι καί λίγοι ἐκεῖνοι πού ἔρχονται στόν ναό «γιά τό καλό». Εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι πού σκορπᾶνε, μόλις ψαλλεῖ τό «Χριστὸς Ἐνάστη». Ἐρχονται στόν ναό γιά λίγο, στριμώχονται, κοιτᾶνε δεξιά, ἀριστερά, προσπαθοῦν νά συγκεντρωθοῦν, στενοχωριοῦνται, βιάζονται νά περάσει ἡ ὥρα καί μερικὲς φορές προσπαθοῦν νά πιάσουν κουβέντα μέ τὸν διπλανό τους, γιά νά περάσει ἡ ὥρα. Δη-

μιουργείται ἀναστάτωση, εὐτυχῶς παροδική, ἀφοῦ σέ λίγο ὅλοι «ἐξέρχονται εἰς τήν Ἀνάστασιν».

Ἀλήθεια, σκέφτεται αὐτήν τήν ὥρα τοῦ ἀπολογισμοῦ ὁ ἱερέας, μέ πόση αἰσιοδοξία τόν γεμίζουν τοῦτες οἱ λίγες στιγμές «καθώς ἐξέρχονται οἱ πιστοί εἰς τήν Ἀνάστασιν...»! Ἀκόμη περισσότερο πόσο ἀναγαλλιᾶζει ἡ ψυχὴ του, ὅταν πρωτοφάλλει τό «Χριστὸς Ἀνέστη» καί ταυτόχρονα παρατηρεῖ τά πρόσωπα τῶν ἐνοριτῶν πού κυκλώνουν τό ἰ. Εὐαγγέλιο καί τήν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως! Πόσο φῶς καί ἐλπίδα ἀκτινοβολοῦν, ἔστω καί γιά ὅση ὥρα διαρκεῖ ὁ ἀσπασμός τῆς εἰκόνας καί οἱ εὐχές «Χριστὸς Ἀνέστη, Χρόνια πολλά». Τώρα σκέφτεται πῶς ὅλοι ὅσοι ἀδημονοῦσαν, βιάζονταν καί ἀποχώρησαν πρόωρα γιά νά εὐωχηθοῦν καί νά ψυχαγωγηθοῦν, παιδιὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ εἶναι, πού διακονεῖ κι ὁ ἴδιος ὡς ἱερέας καί πού ἀγαπᾶ ὁ Θεός (πρβλ. *Ιω. 3, 16*).

Μέσα στό μεγαλεῖο τῆς βαθεῖας ὀρθρινῆς αὐτῆς ὥρας, τῆς Ἀναστάσεως, στοχάζεται ὁ ἀπλὸς ἱερέας, ξαποσταίνοντας μέσα στήν ἡσυχία τοῦ ναοῦ καί τῆ συνδρομῆ τῆς νύχτας ὅτι εἶναι ἡ πλούσια διανομὴ εὐχῆς καί εὐλογίας, μέ τήν ἀπαραίτητη ἀνοχὴ τοῦ Ἀναστάντος στόν καθένα. Γνωρίζει πολὺ καλά ὅτι ἐκεῖνη ἡ μοναδική στιγμή πού πρωτοφάλλεται τό «Χριστὸς Ἀνέστη» καί ραίνει τά πρόσωπα πού συντροφεύουν αὐτές τίς ὥρες μέ αἰσιοδοξία καί ἐλπίδα Ἀναστάσεως, πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι στό περιθώριο ὄλων αὐτῶν πού θά στρέψουν τό βλέμμα τους στόν Οὐρανὸ καί θά ποῦν: «Πιστεύω, Κύριε, βοήθει μοι τῆ ἀπιστία» (*Μρκ. 9, 24*).

Ἀναχωρώντας ἀπὸ τόν σιωπηλὸ ναὸ καί κοιτώντας μέ ἀνάμικτα συναισθήματα τόν μισοφωτισμένο κι ἄδειο πλέον χῶρο του, ἀναλογίζεται: Ἔραγε, πόσοι ἀπὸ ὅλους πού συναχτήκαμε ἀπόψε στήν Ἀναστάσιμη αὐτὴ Πανήγυρι θά ξαναβρεθοῦμε στόν ἴδιο χῶρο καί τοῦ χρόνου;

Στέγες II

Χωρὶς τίτλο

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Καλοκτένης

Γεωργίου Ἰ. Στούκη
Φιλολόγου - ΜTh

ΠΟΤΕ ἀκριβῶς γεννήθηκε ὁ ἅγιος Ἰωάννης, Μητροπολίτης Θηβῶν καί Ἐξαρχος πάσης Βοιωτίας, δέν εἶναι ἐξακριβωμένο¹. Ἡ γέννησή του τοποθετεῖται στά μέσα τοῦ 12^{ου} αἰ. ἐπί Μανουήλ Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ (1143-1180). Σέ ἡλικία δώδεκα ἐτῶν ὁ πατέρας του τόν παρέδωσε στόν μέγα Δομέστικο γιά νά λάβει καλύτερη μόρφωση. Ἐκεῖνος διέκρινε τήν κλίση του πρός τήν Ἐκκλησία παρά πρός τόν στρατό. Ὁ Ἰωάννης τελικά ἐκάφη μοναχός σέ μονή τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Στό θέμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καί ἰδίως στή Θήβα, ἡ κατάσταση ἦταν κρίσιμη λόγῳ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Νορμανδῶν. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς κατάστασης ὁ τότε Μητροπολίτης Θηβῶν, τό ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀγνοεῖται, καταλήφθηκε ἀπό ἀπελπισία καί πέθανε. Μετά ἀπό διάφορα γεγονότα Μητροπολίτης Θηβῶν καί Ἐξαρχος πάσης Βοιωτίας ἐξελέγη τό 1165, ἐπί Πατριάρχου Λουκᾶ Χρυσοβέργη (1156-1169), καί χειροτονήθηκε στό Οἶκ. Πατριαρχεῖο ὁ μοναχός Ἰωάννης ὁ Καλοκτένης, διακρινόμενος γιά τήν ἀρετή καί τίς ικανότητές του. Ἡ ὑποδοχή του στή θηβαϊκή πρωτεύουσα ὑπῆρξε πάνδημη.

Ἡ κατάσταση ἐκεῖ ἦταν δύσκολη λόγῳ τῆς πλήρους ἀποσύνθεσης τῆς θηβαϊκῆς κοινωνίας ἀπό τήν εἰσβολή τῶν Νορμανδῶν. Ἀνάλογη ἦταν καί ἡ κατάσταση

στόν χώρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοίκησης, ἀφοῦ οἱ πέντε Ἐπισκοπές εἶχαν χηρεύσει καί ὁ λαός στεροῦνταν ποιμένων. Ὁ ἅγιος μέ ζῆλο καί αὐταπάρνηση ἐπιδόθηκε σέ σειρά ἔργων γιά τήν ἀνακούφιση τοῦ ποιμνίου του.

Πρώτιστο μέλημα τοῦ Ἰωάννη, πού διακρινόταν γιά τή μόρφωση καί τή θεολογική του ἐμβρίθεια, ὑπῆρξε ἡ κάλυψη τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ ποιμνίου του. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή θρησκευτική καί ἠθική διαπαιδαγώγηση τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπιτύχει καί τή μεταστροφή στόν χριστιανισμό πολλῶν Ἑβραίων πού τότε εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στήν περιοχῆ. Κατεδάφισε ἀρχικῶς τόν καθεδρικό Ναό τῆς Θεοτόκου, ὅπου φυλασσόταν ἡ εἰκόνα τῆς, ἔργο κατὰ τήν παράδοση τοῦ Εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ καί στή θέση του ἀνήγειρε νέο περικαλλῆ μέ χρήματα ἀπό τήν πατρική του περιουσία. Ὁ Ναός αὐτός μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἔπαθε σοβαρές ζημιές καί ἀλλοιώθηκε ἡ ἀρχική μορφή του. Ὅ,τι μένει ἀπό τότε, μετά τήν ἀνακαίνιση τοῦ 1833 ὅποτε καί πῆρε τή σημερινή μορφή του ὡς τρίκλιτη βασιλική χωρίς τροῦλο, εἶναι ὁ ξυλόγλυπτος δεσποτικός θρόνος μέ τά δύο μαρμάρινα λιοντάρια στή βάση του. Στήν ἐνορία τῆς Παναγίας ὑπάγεται τό παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Καλοκτένου, πολιούχου

Θηβῶν, ἐπίκεντρο τῶν θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων πού τελοῦνται στή μνήμη του στίς 29 Ἀπριλίου.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ συγκάλεσε τό 1166 Σύνοδο στήν ὁποία μετεῖχαν οἱ Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Λουκάς Χρυσοβέργης, Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος, Ἱεροσολύμων Νικηφόρος καί ἄλλοι ἀρχιερεῖς, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ὅπως προκύπτει ἀπό τά πρακτικά τῆς Συνόδου ὅπου τόν βρίσκουμε νά ὑπογράφει ὡς: «Ὁ εὐτελής Μητροπολίτης Θηβῶν Ἰωάννης ὀρίσας ὑπέγραψα».

Τό 1169 ὁ Ἰωάννης κατηγορήθηκε γιά τήν πλήρωση πέντε κενῶν Ἐπισκοπῶν τῆς ἐπαρχίας του χωρίς τήν ἄδεια τῆς Μεγάλης Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Ἅγιος συνδέθηκε καί μέ ἔργα κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς φύσεως. Πέτυχε νά μεταστρέψει τά νερά τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ καί νά τά διοχετεύσει πρὸς βορρᾶν, ὅπου βρισκόταν ἡ πεδιάδα τῶν Θηβῶν. Τά νερά αὐτά κατά τή ροή τους χρησιμοποιοῦνταν καί ὡς κινητήριος δύναμη γιά περισσότερους ἀπό εἴκοσι ὑδρομύλους. Ἐκτοτε ἕως καί σήμερα ὁ ποταμός ἀποκαλεῖται «Ἀγιάννης».

Ἐπίσης μερίμνησε ὥστε ὕδατα ἀπό διάφορες πηγές πού χάνονταν νά διοχετευθοῦν πρὸς τήν πόλη γιά τήν ἄρδευση τῶν κατοίκων καί κατασκεύασε ὑδραγωγεῖο ἀποτελούμενο ἀπό εἴκοσι καμάρες. Στόν Ἀσωπό ποταμό, κοντά στό χωριό Δάφνη Θηβῶν, διασώζεται τρίτοξος γέφυρα πού κατασκεύασε ὁ Ἰωάννης στόν δρόμο πού ὀδηγεῖ ἀπό τή Θήβα στά Δερβενοχώρια καί ὀνομάζεται «Γέφυρα τοῦ Μητροπολίτη». Παραλλήλως ἐνδιαφέρ-

θηκε καί γιά τήν εὐρύτερη περιοχή. Φρόντισε γιά τήν ἀποξήρανση ἐλωδῶν ἐκτάσεων πού προξενοῦσαν μεγάλη ταλαιπωρία στούς κατοίκους μέ τήν ἐλονοσία διανοίγοντας τάφρους ἢ κανάλια.

Ἦταν ἐκεῖνος πού εἰσήγαγε τή συστηματική καλλιέργεια τῆς μουριᾶς ὄχι μόνο στή Θήβα, ἀλλά καί σέ ἄλλες γειτονικές περιοχές, συνιστώντας στούς κατοίκους ὅτι τό φύλλο τῆς μουριᾶς καθίσταται ἰδανικό γιά τήν καλλιέργεια τῆς σηροτροφίας. Παράλληλα ἐνίσχυσε τοὺς μικροὺς βιοτέχνες καί τεχνίτες τῆς μεταξουργίας μέ σκοπό νά περάσει καί πάλι στά χέρια τους ἡ ἀπασχόληση πού κάποτε τοὺς ἀπέφερε τεράστια κέρδη.

Ἰδρυσε γηροκομεῖο, πτωχοκομεῖο καί ξενῶνες. Σπουδαῖο ὡστόσο ἔργο τοῦ ἁγίου ὑπῆρξε ἡ ἴδρυση νοσοκομείου στήν πόλη τῶν Θηβῶν κατά τά πρότυπα τοῦ Ξενῶνα τοῦ Παντοκράτορος πού λειτουργοῦσε στήν Κωνσταντινούπολη. Τέλος, ἴδρυσε Παρθενῶνα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών.

Τό πότε ἀκριβῶς κοιμήθηκε ὁ ἅγιος δέν τό γνωρίζουμε ἐπαρκῶς, θεωρεῖται ὅμως ὅτι ἡ χρονολογία πρέπει νά προσδιοριστεῖ πρὶν τό 1192. Τό ἱερό του λείψανο ἐνταφιάσθηκε κατά μιά ἐκδοχή στόν Ναό τῆς Θεοτόκου, πού ὁ ἴδιος εἶχε ἀνεγείρει στήν πόλη τῆς Θήβας ἀμέσως μετά τήν ἄφιξή του καί λέγεται πῶς ἀργότερα μεταφέρθηκε στόν Ναό πού κτίστηκε πρὸς τιμὴν του. Ἄλλη μαρτυρία μᾶς λέγει πῶς μεταφέρθηκε στήν Κωνσταντινούπολη στόν ναό τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ὑπάρχει καί ἡ ἄποψη πῶς μεταφέρθηκαν τά λείψανά του στό Βατικανό ἀπό τοὺς Φράγκους κατακτητές.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: 1. Δελβενაკιώτη Β., Ὁ Μητροπολίτης Ἰωάννης ὁ Καλοκτένης καί αἱ Θῆβαι (18' αἰών), τυπογραφεῖο Ἀδελφῶν Ρόδη, Ἀθήναι 1970, σελ. 62.

Λίτσας Ί. Χατζηφώτη
Ἀρχαιολόγου - Ἱστορικοῦ

- Ὁ διεθνῆς περίγυρος καὶ ὁ φιλελληνισμὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Πολιτιστικῆς Ταυτότητος. Πρακτικὰ Ε΄ Συνεδρίου. Ἀθήνα 2018.

Ὁ τόμος αὐτός, πέμπτος στή σειρά ὅπου ἐκδίδονται τὰ πεπραγμένα τῶν δέκα Συνεδρίων πού διοργανώνονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὰ 200 χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, περιλαμβάνει τίς ὁμιλίες πού ἐκφωνήθηκαν, κατὰ τὸ διήμερο 14-15.10. 2016, ἀπὸ τοὺς ἐξῆς εἰδικούς ἐπιστήμονες, κατὰ τοὺς τομεῖς τοῦ Συνεδρίου: α) Ὁ διεθνῆς περίγυρος: Π. Κιτρομηλίδη, Ἀν. Κοῦκο, Γ. Διέλλα, Αἰμ. Θεμοπούλου, Δ. Μπαλτᾶ. β) Ὁ φιλελληνισμὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση: Γ. Μεταλληνό, Κ. Κωτσιόπουλο, Κ. Σβολόπουλο, Χριστ. Κολοβοῦ, Ἀθαν. Τζιερτῆ, Ν. Κανελλόπουλο-Ν. Τόμπρο, Ἀθ. Κονταλῆ. γ) Ὁ φιλελληνισμὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση: Δ. Μεταλληνό, Ἐμμ. Βαρβούνη, Δέσπ. Μιχάλαγα, Κ. Κοκκινόφτα, Ν. Τόμπρο, Χ. Ν. Μελετιάδη, Γ. Πουκαμισᾶ. Τὸ Συνέδριο αὐτὸ ἐπικεντρώθηκε στή γένεση καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ φιλελληνισμοῦ, στή συμβολὴ καὶ στή συμμετοχὴ τῶν φιλελλήνων στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τὸν φιλελληνισμό στὴν ἐποχὴ μας, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς σημερινῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας.

- Πρακτικὰ Β΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων, «Οἱ Προσκυνηματικὲς Περιηγήσεις ὡς μοχλὸς τουριστικῆς ἀνάπτυξης. Ἡ περίπτωση τῆς Πιερίας». Πιερία, 25-26 Νοεμβρίου 2016. Κατερίνη 2017.

Ἀναλυτικὴ ἀποτύπωση ὅσων διαμείφθηκαν κατὰ τὸ συνέδριο στὴν Κατερίνη τὸ 2016, ὅπου μὲ ὁμιλίες, φωτογραφίες καὶ βιντεοσκοπημένες περιηγήσεις ἀναδείχθηκαν ἡ ἀξία, ἡ ὑπάρχουσα ὑποδομὴ, τὰ προβλήματα καὶ οἱ δυνατότητες τῆς περαιτέρω ἀξιοποίησης τῶν χώρων προσκυνηματικοῦ ἐνδιαφέροντος στὴ Μακεδονία. Περιέχονται μηνύματα καὶ χαιρετισμοί, οἱ εἰσηγήσεις, εἰκονικὴ περιήγηση στὰ Προσκυνήματα τῆς Πιερίας καὶ πλούσιο εἰκονογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὸ Συνέδριο. Οἱ ὁμιλίες κατέστησαν φανερὴ τὴ διαρκὴ καὶ οὐσιαστικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴ διατήρηση τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῆς καὶ τὴν προσβασιμότητά τους πρὸς ὄλους ὅσοι σέβονται τὴν ἱερότητά τους.

- Χρυσούλας Μελισσᾶ-Χαλικιοπούλου: *Ποῦ ἀνήκω ἐπιτέλους;* Ἐκδόσεις Μ. Σιδέρη, 2016.

Ἐνδιαφέρουσα ψυχολογική-κοινωνική μελέτη γραμμένη μέ κατασταλαγμένες ἀπόψεις, ἔξυπνο ἀλλά καί τρυφερό τρόπο, ἀπό τήν ἐπιστήμονα ψυχολόγο συγγραφέα. Τοποθετώντας ἡ συγγραφεύς τά πρόσωπα γύρω ἀπό τά ὅποια κινεῖται μέ «εὐλυγισία» ἡ πλοκή τοῦ κειμένου σέ διάφορους τόπους, ὑπογραμμίζει τίς ἰδιοτυπίες τῆς σημερινῆς ζωῆς στήν πόλη καί τήν ἐξοχή, τή σημασία τῆς ἐξαγγελίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ ...», βοηθεῖ οὐσιαστικά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νά στοχεύουν πρός οὐσιαστικότερους τρόπους ζωῆς σέ κοινωνίες πολυάνθρωπες καί «πολύχρωμες» γιά τά παιδιά μας καί τοὺς ἰδίους.

- Νικολάου Λεβέντη: *Ἡ γυναίκα στό Ἰσλάμ*, ἐκδόσεις Ὁσελότος, Ἀθήνα 2018.

Πρωτότυπη καί πολλαπῶς ἐνδιαφέρουσα ἡ μελέτη μέ τήν ὁποία ὁ νέος συγγραφεύς ἐπιχειρεῖ νά σκιαγραφήσει ἕνα τομέα τῆς σύγχρονης πραγματικότητας, ὅπως εἶναι ἡ θέση τῆς γυναίκας στόν κόσμο τοῦ Ἰσλάμ, σέ ἐποχή πού ἀντίστοιχη θέση τῆς γυναίκας, στόν δυτικό ἰδίως κόσμο, ἔχει ἀπό πολλῶν δεκαετιῶν ἐξομοιωθεῖ ὡς ἕνα σημεῖο τουλάχιστον μέ ἐκείνη τοῦ ἄλλου φύλου. Στό πόνημα ἐξετάζεται ὁ ρόλος τῆς γυναίκας στό Ἰσλάμ, τό δικαίωμα στήν ἐκπαίδευση, τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, τό Ἰσλάμ καί οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Ἑλλάδος, ἡ μειονοτική ἐκπαίδευση στήν Ἑλλάδα, τό φύλο καί ἡ ἐκπαίδευση στήν Τουρκία, οἱ δυνατότητες κοινωνικῶν ἀλλαγῶν μέσω τοῦ διαδικτύου κ.ἄ. Ἡ πολυσέλιδη βιβλιογραφία μαρτυρεῖ τόν ἔλεγχο καί τήν ἐκτεταμένη ἔρευνα γιά θέμα ἐπίκαιρο καί σοβαρό πού ἄπτεται καί τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητας.

- Ἀρχιμ. Νίκωνος Κουτσιῆδη: *Ἀπό τό ἄγχος στήν ἀναψυχή*. Ἐκδοσις Ἰ. Μ. Προφήτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα 2017.

Ἐκκινώντας ἀπό τήν οὐσιαστική ἐρμηνεία τοῦ εὐαγγελικοῦ «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ» (Ματθ. 4, 4), ὁ συγγραφεύς μέ λόγο γλαφυρό, μεστό καί ἐμπλουτισμένο μέ χαρακτηριστικά παραδείγματα, ἀναφέρεται στόν καθημερινό ἀπνευμάτιστο βίο καί τό ἄγχος τό ὅποιο διέπει τόν σημερινό ἄνθρωπο, στοὺς πειρασμούς καί στίς θλίψεις πού τόν ἐμποδίζουν νά ἀντιλαβάνεται τά αὐτονόητα, στήν χαρά πού ἀπορρέει ἀπό τόν σταυρό τοῦ Κυρίου καί τήν «ὄντως ἀλήθεια», στόν Ἰησοῦ Χριστό, καί στήν ἀσύγκριτη δόξα πού θά ἀποκαλυφθεῖ σέ ὅσους ἀγωνίζονται γιά νά ἀπολαύσουν τό ἔλεος καί τή χάρη τοῦ Θεοῦ.

Περί μισθολογικῶν κλιμακίων καί συντάξεων

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἰ. Μ. Ζιχῶν καί Νευροκοπίου

Σέ συνέχεια τοῦ προηγούμενου τεύχους τοῦ Ἐφημερίου δημοσιεύουμε ἀπό τήν παρούσα στήλη ἀντιπροσωπευτική «εἰκόνα» τῶν μισθολογικῶν κλιμακίων τῆς Μισθολογικῆς Κατηγορίας ΔΕ καθὼς καί ὀρισμένες ἄλλες γενικῶς ἐπισημάνσεις γιά τήν παροχή αὐτῶν.

Κληρικός ἀνήκων στήν Μισθολογική Κατηγορία ΔΕ μέ τριάντα ἕνα (31) ἔτη ὑπηρεσίας, καθηλωμένος μέ τό ἰσχύον σύστημα στόν Γ βαθμό (ὑπενθυμίζουμε τήν κατάργηση τῶν βαθμῶν) καί μισθολογικό κλιμάκιο Γ5 (1.379 €), στό νέο σύστημα θά καταταγεῖ στό μισθολογικό κλιμάκιο πού ἀντιστοιχεῖ στό 31 ἔτη ὑπηρεσίας του δηλαδή στό Μ.Κ. 11 μέ βασικό μισθό 1.458 €. Ἡ προκύπτουσα αὐξηση τῶν 79 € θά χορηγηθεῖ ὅπως ἐνημερώνουμε ἐδῶ καί πολύ καιρό μέσα ἀπό τόν Ἐφημέριο σέ διάστημα τετραετίας. Δηλαδή ὁ συγκεκριμένος Κληρικός τό πρῶτο ἔτος ἐφαρμογῆς τοῦ Μισθολογίου τό ἔτος 2016 ἔλαβε βασικό μισθό 1.398,75 €, τό δεύτερο ἔτος (2017) 1418,50 τό τρίτο ἔτος (2018) θά λάβει βασικό μισθό 1.438,25 € καί τό ἐπόμενο ἔτος (2019) 1.458 €. Ἄν ὑπολογίσει κάποιος τούς τέσσερις ὡς ἄνω ἀναφερομένους βασικούς μισθοὺς θά βγάλει τήν αὐξηση τῶν 79 € πού τονίσαμε παραπάνω.

Σέ ὅλες τίς περιπτώσεις πού τονίσαμε

τόσο στό προηγούμενο τεύχος ὅσο καί στό σημερινό, ἐφ' ὅσον μεσολαβήσει ἀλλαγὴ Μ.Κ., ἡ διαφορὰ τοῦ βασικοῦ μισθοῦ, λόγω τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς, καταβάλλεται στό ἀκέραιο, ἐνῶ συνεχίζεται ἡ σταδιακὴ καταβολὴ τῆς πρώτης αὐξησης.

Ἐπίσης σέ περίπτωση πού ἀπὸ τῆς νέας κατάταξης τοῦ Κληρικοῦ προκύψει βασικός μισθὸς χαμηλότερος ἀπὸ αὐτόν πού λαμβάνει σήμερα ὁ Κληρικός (λόγω τῆς ἀλλαγῆς τοῦ μισθολογικοῦ βήματος), ἡ διαφορὰ αὐτὴ διατηρεῖται ὡς προσωπικὴ καί μειώνεται ἀπὸ ὅποιαδήποτε αὐξηση τῶν ἀποδοχῶν του, πλὴν αὐτῆς πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἄριστη ἀξιολόγησή του (δὲν ὑφίσταται πλεόν). Π.χ. Κληρικός ΠΕ μέ 19 ἔτη ὑπηρεσίας στό βαθμὸ Γ καί μισθολογικό κλιμάκιο Γ2 λαμβάνει σήμερα βασικό μισθό 1.652 €. Μέ τῆς νέας κατατάσσεται στό Μ.Κ. 10 μέ βασικό μισθό 1.623 €. Δηλαδή παρουσιάζεται μία διαφορὰ τῶν 29 €, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ καταβάλλεται σέ αὐτόν προσωπικά καί ἡ ὁποία θά μειωθεῖ/ἐξαφανισθεῖ ὅταν ὁ ἐν λόγω Κληρικός ἀλλάξει λόγω ἐτῶν ὑπηρεσίας Μ.Κ. (ὅταν λάβει τό Μ.Κ. 11) καί βασικό μισθό 1.682 €. Στό ἐπόμενο τεύχος σὺν Θεῷ θά παρὰσχουμε καί ἄλλες πρόσθετες ἐνημερώσεις σχετικὰ μέ τό «ξεπάγωμα» τῶν Μισθολογικῶν Κλιμακίων.